شاهہ لطيف جي شرح

(فقيراڻي انداز ۾)

شارح

فقير يار محمد پيرزادو

سنڌ ادبي اڪيڊمي ڪراچي

شاهہ لطيف جي شرح

(فقيراڻي انداز ۾)

شارح

فقير يار محمد پيرزادو

SINDH ADABI ACADEMY

سنڌ ادبي اڪيڊمي ڪراچي

کتاب جا حق ۽ واسطا اداري وٽ محفوظ

ڪتاب جو نالو:	شاهه لطيف جي شرح (فقيراڻي انداز ۾)
شارح:	فقير يار محمد پيرزادو
ڪتاب نمبر:	نائون
ڇپائيءَ جو سال:	جون ١٩٩٩ع
ڇپائيندڙ:	سنڌ ادبي اڪيڊمي ٥٣٢ سي، بلاڪ-٢، سينٽرل ڪمرشل ايريا، پي.اي.سي.ايڇ.ايس ڪراچي. فون: ٧٧٨٢٥٩٧
ڇپيندڙ:	ايڊيوڪيشنل پريس، ڪراچي
ڳاڻيٽو:	هڪ هزار
قيمت:	٨٠ رپيا
ڪمپوزنگ:	ورڊس ڪمپوزرس-ڪراچي فون: ٧٧٧١٦١٨

ارپنا

شاهہ لطيف تي
ڪيل ڪم جي ارپنا پنهنجي ناني
حاجي لعل بخش شيخ
جي نانءِ-

- فقير يار محمد

ترتيب

١- مون سي ڏٺا ماءِ - ستار

٢- خيالِ فقير - فقير يار محمد پيرزادو

٣- سُر ڪاموڏ

٤- سُر ڪيڏارو

٥- سُر ڪنيات

٦- سُر سريراڳ

٧- سُر سامونڊي

مون سي ڏنا ماءِ

اسان پڙهندڙن سان ڪيل وعدي مطابق هي نائون نمبر ڪتاب شاهه لطيف جي شرح ڏئي رهيا آهيون، هن ڪتاب ۾ صرف پنج سُر آهن، ڪاموڏ، ڪيڏارو، ڪنڀات، سريراڳ ۽ سامونڊي. شاهه لطيف ڀٽائيءَ جي ساليانيءَ عرس جي حوالي سان، ڇاپي پڙهندڙن تائين پهچائڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. شاهه لطيف ڀٽائيءَ جي شاعري، سنڌ ۽ سنڌي ٻولي ۽ سنڌي ماڻهن لاءِ اڄان به دنيا جي گولي تي رهندڙ سيني ماڻهن لاءِ، ڪاش! اهي ڪيس سمجهي سگهن ها- زندگي، جدوجهد، وطن سان محبت، انسانن سان پيار، ڌرتيءَ سان لڳاپو، ٻوليءَ ڪي لوڙهو، ۽ انهن سيني ڳالهين کان متيرو روحانيت جا راز سمجهائڻ ۽ سلجهائڻ لاءِ هڪ عظيم تحفو آهي. شاهه لطيف ڀٽائيءَ جي شاعريءَ جي سڀ کان وڏي خوبي اها آهي ته

اها جهرجهنگ ۾ مال چارينڊڙ ڌنار ڪان وٺي، ڊرائنگ روم جي ڳڱاٽيل ماحول ۾ ويٺل ڏاهي ڏاناسري، پڙهيل ڳڙهيل دانشور تائين، پڙهي ۽ سمجهي وڃي ٿي. پر هرڪا مَتِ نرالي ٿيندي آهي، انڪري هرڪو ڪيس پنهن جي سمجهہ، عقل ۽ علم جي ڄاڻ مطابق سمجهي ٿو سگهي. ٻيا اهي بہ آهن جيڪي انهن مٿين ٻنهي طبقن مان ناهن، اهي آهن فقراء. اهڙيء طرح ڀٽائيء جي رسالي جا هيل تائين جيڪي بہ سهڙيندڙ ۽ شارح ٿيا آهن، اهي پنهن جي پنهن جي وقت جا وڏا اڪابر، ڊاڪٽر، شمس العلماء ۽ سنڌ ڌرتيء جا دانشور هئا، جيڪي ڌاريا ڀٽائيء جا سهيڙيندڙ ۽ شارح رهيا آهن، اهي بہ سنڌ ڌرتيء تي هئڻ ڪري. پر اسان جي مطالعي هيٺ هن ڪتاب ۾ آيل شاهہ لطيف جي جن سرن جي بيتن جي شرح ڪئي آهي، اهو هڪ لاطمع فقير هو. جنهن وٽ مال ملڪيت جي طلب نہ هئي، هو انهن مان نہ هو جن لاء ڀٽائي گهوٽ فرمايو آهي تہ:

طلب جي تنوار، متان ڪرين مڱڻا،
ڏِکي ڪندئي ڌار، ماڻڪ ڏيئي مُٺِ ۾.

هُو مال جو طاماعو نہ هو، پر ڏيڻ وارن مان هو ۽ عمر ڀر ڏيندو رهيو، اهو آهي فقير يار محمد پيرزادو. فقير يار محمد سنڌ جي ٻهراڙيء جي هڪ ننڍڙي ڳوٺ فيدر ضلعو نواب شاهہ جيڪو سنڌو درياء جي ڪنار تي هو (اڄڪلهہ آهي الائي نہ) اتي ۱۹۲۷ ۾ ڄائو. درياء شاهہ جي مستيء ۾ اچڻ ڪري، لڏي پلاڻي، خيرن سان اچي ڳوٺ ٻلهڙيجي لڳ موهين جو دڙو کان ٻہ ميل ڏکڻ طرف سڪونت پذير ٿيو. سندس تعليم ان وقت جي رواج مطابق سنڌي فائينل ٿيل هئي.

فقير يار محمد جو نانو ۽ پڙنانو پنهن جي دؤر جا الله تعاليٰ جا پهتل ٻانها هئا. سندس وڏا ڪنهن حد تائين ٻني ٻاري يا پيري مريديءَ تي گذران ڪندا هئا. سندس پڙ نانو سخي شاهه جمال (اڙين آڏار) جي تربت اڄ به ڳوٺ ٻلهڙيجيءَ ۾ موجود آهي.

هو ١٩٤٢ع ۾ ڳوٺ ٻُٺَ ۾ معلم ٿيو ۽ ١٩٤٨ع ۾ سنڌي فائنل پاس ڪيائين، پر ڪيس وڌيڪ نوڪري ۾ رکيو نه ويو. ١٩٥٢ع ۾ ڪيس آبپاشي کاتي ۾ داروغي جي نوڪري ملي، پر ڪن سببن جي ڪري اهي ٻئي نوڪريون ڇڏي، اچي گهر ويٺو ٿيو. پوءِ مال متاع جي تهل تڪور ڪري پاڻ ۽ پنهن جي خاندان جي پيٽ گذر لاءِ جاکوڙيندو رهيو. ڳوٺ ۾ واند ڪائيءَ جي زماني دوران هن جو نظارو ٿيو. بلڪل ائين جيئن سرمد شهيد جو ٺٽي سنڌ ۾ واپار سانگي اچڻ سان ايچند نالي هڪ خوبرو هندو ڇوڪري سان نينهن نظارو ٿيو ۽ عشق هن وٽ آيو ته سندس سموري ڪايا تبديل ٿي وئي هئي ۽ هو جڏهن ٺٽي کان دهليءَ پهتو ته هو ڪپڙن کان پاڪ ٿي چڪو هو. چوڻ جو مقصد آهي ته انسان کي جڏهن عشق مجازيءَ جي چوٽ لڳي ٿي ته ڀٽائي چوائي ٿو ته: ”عشق جنين سر آئيو، سي ڀانئن ٻڪ“. جڏهن اهو عشق سچل سرمست وٽ آيو ته هن عالمانو ٺٽ ٺانگر ڇڏيو ۽ الفي پائي، يڪتارو کڻي، چوڻ لڳو، ”تيري عشق نچايا، ڪرڪي ٿيا ٿيا“ يا هن اهو چوڻ شروع ڪيو،” ڪافر مومن ناهيان، جوئي آهيان سوئي آهيان.“ ائين فقير يار محمد جو نظارو قادر بخش عرف قادن سان ٿيو، هن جي من ۾ هڪ هلچل مچي وئي. هن به جڻ الفي پاتي، ڪشتو کڻي سٽر شروع ڪيو ۽ فڪر فراق لاءِ شاهه جمال تي ويٺو ته هن تي ڪيئي راز عيان ٿيڻ لڳا. پر هن اهي راز سيني سان سلڻ ۽ وندڻ ورهائڻ شروع ڪيا جو هو قلندر شهباز جو پوئلڳ

سڌائيندو هو ۽ چوندو هو تہ قلندر جو طريقو پيري مريديءَ وارو نہ پر هو سچي فقر کي پائيڙا ڪري سمجهندو هو تنهن ڪري اسين سڀ پائيڙا آهيون. هڪ ٻئي کي سيکاريون ۽ هڪٻئي جي ڄاڻ مان سکون ٿا. پوءِ ئي هو صوفي شاعرن ڏانهن لڙيو ۽ انهن کي سمجهڻ ۽ سمجهائڻ لڳو.

ان گهر ۾ رهڻ ۽ نينهن نظارو ڏيڻ ڪانپوءِ سندس ذهن راڳ رنگ سان ريجهڻ لڳو ۽ ڳوٺ ۾ ملوڪ شاهہ جي تربت تي ٿيندڙ راڳ جي محفلن ۾ ويهڻ ۽ راڳ جي ڄاڻ حاصل ڪرڻ ۽ ڳائيندڙن مجنون ماڇي، ميهر ڪاسائي ۽ ٻين کي، شاعري، راڳ جا گر ۽ خاص ڪري شاهہ لطيف، سچل سرمست، روحل، خواجہ غلام فريد، بلها شاهہ، حمل فقير ۽ اهڙن ٻين صوفي شاعرن جي شاعري، صحيح تلفظ سان پڙهڻ، سيکارڻ لڳو. هڪ لڱا ملوڪ شاهہ جي تربت تي ويهي تلاوت قرآن ٻڌي ڪيائين تہ هن تي هڪ راز افشان ٿيو. هو عربي نہ پڙهيل هو ۽ نہ ئي ڄاڻندو هو، ان جي باوجود هن ئي قرآني آيتن جي معنيٰ اچڻ لڳي ۽ پانيائين تہ سچو قرآن هن لاءِ بيان ٿي پيو آهي. في الحال تہ چرڪي ۽ ڏڄي ويو، ان مهل ئي قرآن ٺد ڪري سڌو گهر آيو ۽ اچي پنهن جي والد محترم ملان شفيع محمد عرف جمن سان حال اوريائين. جنهن ڪان قرآن شريف ولرائي ڪيس ان جي معنيٰ ٻڌائيندو ٿي ويو، جيڪا ڪافي درست ٿي.

جڏهن دل جي دري کلندي آهي، تڏهن ماڻهوءَ جو اندر اجري ٿندو آهي، پوءِ ڪيترائي راز هن تي عيار ٿي پوندا آهن. ائين ئي ار محمد تي قدرت [illegible] جو ڪرم ڪيو ۽ هو شاهہ لطيف جي شاعريءَ ڪان ٿيندو، سنڌ ۽ پنجاب جي صوفي شعراءِ تائين پڙهي

عيان ڪندو، اظهاريندو ۽ سيني يارن دوستن جي قلبن تان ڪٽ کي ڪوريندو رهيو.

نيٺ ڪيس خيال آيو تہ انهيءَ پنڌ جي پانڌيئڙي هڻڻ جي ناتي، ڪنهن اهڙي رهبر جي ڳولا ڪجي، جيڪو منزل مقصود تي پهچائڻ جي رهنمائي ڪري. ان لاءِ سنڌ جي اڪثر، سندس خيال سان نهڪندڙ درگاهن جي ساجده نشينن وٽ طالب ٿيڻ لاءِ ويو، پر ڪوبہ هن سان بحث مان ڪٿي نہ سگهيو ۽ سندس سوالن جا جوڳا جواب ڏئي نہ سگهيو. انڪري هو ڪنهن جو طالب نہ ٿيو، باقي پنهن جي ليکي هُو پاڻ کي قلندر شهباز جو پوئلڳ چوائيندو هو.

پنهن جي ڳوٺ ۾ اول ملوڪ شاهہ تي ۽ پوءِ شاهہ جمال، يعني پنهن جي پڙ ناني جو متولي ٿي وينو ۽ راڳ سان روح رلائي ڇڏيائين. جتي راتين جون راتيون راڳ رنگ جون محفلون ۽ آئي وئي سان قرب جون ڪچهريون ۽ ڀٽائي جي شاعريءَ تي چڻ تہ ليڪچر ڏيڻ شروع ڪيائين. هتي هڪ ڳالهہ هيءَ بہ چوان تہ شاهہ جمال تي ويهڻ کانپوءِ فقيراڻو سٽر ڪري آئي وئي کي ڪارائيندو هو، انهن جو بار ڪڏهن بہ پنهنجي يارن تي نہ وڌائين. ڪيترائي هن جي قرب ۾ ڪچهرين جي ڪري ڪڙجي ويا. هو سدائين اسان نوجوانن کي، شاهہ لطيف کي سياست سان سلهاڙڻ تي رنج هوندو هو ۽ چوندو هو تہ شاهہ لطيف ائين نہ ٿو چوي جيئن اوهين ڪيس سمجهي رهيا آهيو. پر ڀٽائي ائين ٿو چوي جيئن اسين فقير ٿا چئون.

مثال: مارئي انساني ارواح آهي، جيڪو پنهن جي ڪل يعني رب پاڪ جو جزو آهي. پنهن جي انهن جزن جي تانگهہ ۾ آهي سندس ملير عالم الارواح آهي ۽ هتي هن انساني جسم، قيدخاني ۾ آيو آهي. هن جا بند بدا ٿيندا تہ هو اصل وطن يعني ڪل سان ملي

لاء عالم الارواح ڏي ويندو. باقي اوهان ڪڏهن سنڌ ڌرتي يا ملڪ
سان اهڙو واعدو ڪو هو. هو ڀٽائي پڙهندو هو تہ اکين مان ڳوڙها
جاري ٿيندا هئس.

نيٺ هڪ دؤر آيو جو هو اولاد جي ڪري ڪراچيءَ اچي
رهيو. ڪراچيءَ ۾ رهڻ دوران بہ هن وٽ اهي ئي ڪچهريون، اها
ئي شاعري، اهي ئي راڳ رنگ، اهي ئي روح رچنديون. جڏهن هو
نهہ اڪيلو محسوس ڪرڻ لڳو تہ مان هن وٽ ويندو هوس ۽
ڪيس نيٺ چئي چئي ان ڳالهہ تي آماده ڪيم تہ ڀٽائيءَ کي هر
ڪنهن شارح ۽ سهيڙيندڙ جيئن سمجهيو آهي، تيئن لکيو آهي، ورنہ
ٽائيءَ جي رسالي جا ايترا ڇاپا نہ هجن ها. ڪيس انهن مڙني ڇاپن
ان ڪلياڻ آڏواڻي جي شرح ڪنهن حد تائين پسند هئي. نيٺ
نهن جي مرَ چڏو ۽ شير پنيان ڦيڪاريءَ واريءَ ڳالهہ نيٺ وجي هٿي
نڌ ڪيو ۽ هو آماده ٿي ويو. شاهہ جي شرح فقيراڻي رنگ ۾ ماڻهن
ء اظهارڻ.

اهو اظهار هن شاهہ لطيف جي شاعريءَ جي ٻن ڇاپن کي آڏو
کي ڪيو آهي. هڪڙو مرزا قليچ بيگ وارو نسخو ۽ ٻيو ڪلياڻ
واڻيءَ وارو نسخو. پر گهٽو تڻو بيت هن مرزا قليچ بيگ واري
سخي تان کنيا آهن ۽ ڪجهہ بيت ڪلياڻ آڏواڻي واري ڇاپي تان
نيا اٿس.

هُو سنڌ جي فقيرن سان گڏجي لاهوت ياترا بہ ڪري آيو هو.
ن وٽ بہ ذات پات، ننڍ وڏائيءَ واري ڳالهہ ڪانہ هوندي هئي. هر
ر ويو ان ئي پٽ تي وڇايل تڏن ۽ گودڙين تي مچ جي چؤڦير
هندو هو. سندس راڳ بابت ڇاڻ جي هاڪ ٻڌي ڪيترائي راڳي
م جمال تي فقير يار محمد جا مهمان ٿيا نڪيا پيا هوندا هئا ۽

اهي راڳ ڳائيندا هئا ۽ فقير هنن کي فقيرن جا نڪتا ۽ قلندر؛
طريقت بابت چاڻ ڏيندو ۽ سندن ڳايل صوفياڻن ڪلامن جي راز؛
ڪان ٻڌندڙن کي آگاهه ڪندو رهندو هو. مون جيترو ويجهو فقي
يار محمد سان گذاريو ۽ جيڪي ڳالهيون وقت بوقت مون سا
ڪندو رهندو هو، انهن کي اظهارڻ لاءِ وقت ۽ ڪاغذن جي ضرور
آهي. هي ٻه چار ڳالهيون انهن مان اوهان سان سليون اٿم، هاڻ ه
ڪتاب بابت به ڪجهه ٻڌائڻ ضروري ٿو سمجهان.

هونءَ مان ان ڳالهه جو اشارو ته مٿي ڏئي ويو آهيان ت
سندس ڀٽائيءَ جي شاعريءَ جي باري ۾ ڇا رايو هو. هاڻ مان اوها
کي سندس ڪيل شرح جي ڪلياڻ آڏواڻيءَ جي شرح سان ڀيي
ڪري ڏيکارڻ چاهيندس.

سُر ڪنيات مان ساڳيو بيت ڪلياڻ آڏواڻيءَ ڪيئن شرح ڪ
۽ فقير يار محمد ڪيئن ٿو شرح ڪري نموني طور ڏسو:

شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سر ڪنيات داستان پهريون، بيت ستو

چنڊ! تنهنجي ذاتِ، پاڙيان تان نه پِرينءَ سين،
تــون اَچو ۾ راتِ، سَجَڻَ نِتُ ســـــوجهـــــرا.

شرح: اي چنڊ! تنهن جي حسن ۽ خوبيءَ کي سُپرين
سونهن ۽ سوڀيا جو مٽ نه ٿو سمجهان. تون رڳو رات جو
ڀڪين، اسان جو پرين ٻارهوئي پيو ڀڪي.

شارح فقير يار محمد، سر ڪنيات داستان پهريون، بيت- ٣

شرح: اي صفاتي محبوب توهان سهڻن جي سونهن، حقي
پرينءَ سان نٿي ڀيٽي سگهجي، اوهان هن خواب واري دنيا ۾
اَجرا آهيو پر منهن جو حقيقي محبوب ٻنهي جهانن ۾ روشن آهي.

شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سر سريراڳ، داستان پهريون، بيت پهريون.

مانَ پُڇَنئِي سُپرين، چِتان لاهِ مَ چَرُ،
اُنين جا اَمَرَ، ڪنڻ تہ خالي نہ ٿئين.

شرح: تون پرينءَ جي پڇار دل تان نہ لاهہ تہ من پرين بہ تنهن جي سار لهن. سندن مڙئي حڪم مڃ تہ ڪڏهن بہ سندن فيض کان پالهو نہ رهين.

ساڳيو بيت نمبر ساڳيو سُر ۽ ساڳيو داستان، فقير يار محمد هيئن شارح ٿيو.

شرح: تون اڪيون ہوتي تصور ڪري پرينءَ جي يادگيري فراق سان ڪر تہ محبوب ضرور ايندو. تون صبر ۽ تحمل سان فڪر فراق ۾، سڪ پيار سان رهُ تہ نااميدي نہ ٿيندي.

مرتب ۽ شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سُر سامونڊي، داستان پهريون، بيت- ٢

پَڳهَہ پاسي پَچُ، آيل! سامُونڊين جي،
مَن ۾ ٻاري مَچُ، جِمَ وَجَنِئي اوهِري.

شرح: اي منڌ! سامونڊين جي پڳهہ جي ڀر ۾ ويهي درد ۽ سوز ۾ پچ، متان هُو تنهن جي من ۾ محبت جي آڳ اٿاري، پنهن جي ٻيڙي هاڪاري هليا وڃن.

ساڳئي داستان ۽ ساڳئي سُر ساڳئي بيت- ٢ جي شرح فقير يار محمد هيئن ٿو ڪري:

شرح: جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن تون بہ انهن سان رهي،

پنهن جي مجازي محبوب جو تصور ڪر، اهي تنهن جي محبوب سان پيار وڌائيندا ۽ فراق جو مچ مچائيندا ۽ پوءِ حقيقي محبوب ڏي وٺي ويندا.

مرتب ۽شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سُر ڪيڏارو، داستان پهريون، بيت پهريون:

ڏنو مُحَرمُ ماهہُ، سَنَڪو شهزادن ٿيو،
چاٽي هيڪ الله، پاڻ وٽنديون جو ڪري.

شرح: محرم جو مهينو ڏنو آهي ۽ دل ۾ شهزادن (امام حسن ۽ امام حسين) جي جهوري لڳي آهي، هڪ الله کي ئي هر راز جي ڄاڻ آهي، جو پاڻ ئي وٽندڙ ڳالهيون تو ڪري.

ساڳئي سر جو داستان پهريون ۽ بيت ٻہ پهريون ڏسو تہ فقير يار محمد ڪيئن تو شرح ڪري:

شرح: چنڊ جهڙي سهڻي مجازي محبوب کي ڏسي، عاشق کي انتظار ٿيو، عشق انهيءَ راز کي ڄاڻي تو جو پنهن جي مرضيءَ سان هلندو آهي ۽ عاشق سان موت ۾ ملاقات ڪندو آهي.

مرتب ۽ شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سر ڪاموڏ، داستان پهريون، بيت پهريون.

تون سمون آءٌ گندِري، مون ۾ عَيبَنِ جُوءِ،
پَسي راڻين روءِ، مـتـان مـاڱرِ مـتـئين.

شرح: تون سمون سردار آهين ۽ مان گندري ذات جي مهاڻي آهيان ۽ مون ۾ اوڻاين جو ماڳ آهي، تون راڻين جو منهن ڏسي، متان ماڱر ذات جي مهاڻيءَ کان منهنڙو مٽي وڃين!

هاڻ ساڳيو سُر، داستان بہ ساڳيو ۽ بيت بہ ساڳيو. ڏسو فقير
يار محمد ڪيئن تہ سمجهائي ڏئي ۽ هن ڪيئن ٻنائيءَ جي ڪاموڏ
۾ رکيل راز سلجهائڻ ۽ سمجهائڻ جي ڪوشش ڪئي آهي.

شرح: محبوب حقيقي تون ڪائنات جو بادشاهہ آهين. مان
روٽي گندي آهيان. تون راٺين جو سينگار (پرهيزگارن جي عبادت)
ڏسي متان مون گنديءَ کان نفرت ڪرين ۽ منهن مٽي وڃين.

هاڻ پڙهندڙ پاڻ بہ انصاف ڪندو تہ اسان جي دانشورن جي
راءِ ۽ ٻنائيءَ متعلق فقراءَ جي راءِ ۾ ڪهڙو فرق آهي. سنڌ جا اهي
فقير جن لاءِ ٻنائيءَ چيو آهي، " جي تو سانگ سسئيءَ جو، تان
تون نانهہ فقير". اهي فقير جن کي سِسِيءَ جو سانگ نہ هو، جيئن
سرمد شهيد کي شهادت ويل سندس هڪ پوئلڳ چيو هو تہ:
هينئر بہ وقت آهي جي تون ڪپڙا پهرين ۽ قلمہ طيب پورو پڙهين
، تنهن جي قتل جي سزا معاف ٿي سگهي ٿي." جنهن تي سرمد
راٺي ڏني هٿس تہ: "مان حق تي آهيان، تنهن ڪري مان ائين ڇو
ڪريان،" ٻيو پاسي گيليلو هو، جنهن کي پنهن جي هڪ پياري
شاگرد چيو تہ : "استاد تو اهو ڇا ڪيو جو لکت ۾ ڏنئہِ تہ: ڌرتي
، گول آهي ۽ نہ سج جي چوڌاري ڦري ٿي." جنهن تي گيليلو هن
کي وراڻيو هو تہ: "منهن جي لکي ڏيڻ سان ڌرتي ڦرڻ ڇڏي تہ نہ
ڏيندي انڪري لکي ڏنمہ." هاڻ اهو فرق آهي فقير ۽ دانشور جي
خيالات ۾.

پراڻي عهدنامي جي پيدائش جي باب پهرين جي آيت ٢٦ کان
٢٨ ۾ آيل آهي تہ: "خدا چيو اسين انسان کي پنهن جي صورت تي
اڻ جهڙو جوڙيون تہ اهي سمنڊ جي مڇين تي، هوا جي پکين تي،
ورن تي، سج ۽ زمين تي، سيني سُرندڙ ۽ جيتن تي حڪومت هلائين

۽ خدا پنهن جي صورت تي انسان کي پيدا ڪيو. خدا جي صورت تي پيدا ڪيائين. نر ۽ ناريءَ کي پيدا ڪيائين ۽ خدا انهن کم برڪت ڏيئي چيو تہ وڌو ۽ ويجهو ۽ زمين کي ڀرپور ۽ طابِ ڪريو." هاڻ اسان جي سنڌ جو فقير بہ ان ڳالهہ جو قائل آهي تہ "اَلانسَانُ سِرِي و اَنَا سِرُہ." "انسان پيدا ٿيو هوبهو هن جي صورت جهڙو". انڪري هُو هر انسان جي تعظيم ڪرڻ لازم سمجهند آهن، هر ڪنهن سان نوڙت سان پيش ايندا آهن. هر ڪنهن کم هٿ جوڙيندا آهن. هر ڪنهن لاءِ سٺو سوچيندا آهن، انڪري نہ ت اهو اسان کان اُتم آهي ، پر اهي اها تعظيم هن جي خدا جي صورت ۽ خدا جي نور جي جزي جي ڪندا آهن. ڇو تہ ان جي شاهدي ب پراڻي عهدنامي ۾ آيل آهي تہ "انهيءَ جي ناسن ۾ زندگيءَ جو ساه (نور) ڦوڪيائين تہ هو جيئرو انسان ٿي پيو." ۽ قرآن پاڪ ۾ شاهدي آيل آهي تہ: "ملائڪن جڏهن بوتو تيار ڪيو تہ ان ۾ پنه جو جُز يعني روح ڦوڪيائين تہ هو زندهہ ٿي پيو." انڪري فقير يا محمد بہ ڀٽائيءَ جي ان بيت کي سچو ثابت ڪيو آهي تہ:

هي بيت نہ ڀانيو ماڻهوئا، آيتون آهينِ،
نِيــو مَنُ لائــين، پِريــان سَنــدي پــارَ ڏي.

فقير يار محمد هڪ ڊگهي عرصي کان جسماني طور نبل صحت جي خرابيءَ ڪري بيمار رهڻ لڳو هو. ان جا ڪجهہ سب ڪراچيءَ ۾ هجڻ ۽ هڪ هنڌ ويهي وڃڻ بہ ٿي سگهن ٿا. ان ج باوجود جڏهن هن ڀٽائيءَ جي بيتن جي شرح ڪرڻ شروع ڪئي ڇڻ هن جي جسم ۾ ڦڙتي اچي وئي، ڪيس پوري رسالي جي شر جيڪا هن صرف بيتن جي ڪئي آهي، ان عرصي دوران ڪانئ

بيماري ٻه وسري وئي. منهن جي هر ٻئي ٽئين ڏينهن ملڻ واري نيم ۾ هو مون کي پڙهي ٻڌائيندو هو. ڪڏهن انهن بيتن جي وڏيڪ تشريح ڪري ٻڌائيندو هو ۽ ائين ڪلاڪن جا ڪلاڪ ڳالهائيندو هو جو ڪڏهن ٻه اهو احساس نه ٿيندو هو ته ڪو هو بيمار ٻه آهي. اهو هو هن جو شوق ۽ ڀٽائيءَ جي شاعريءَ سان لڳاءُ ۽ فقراءِ جي خيالن جي اپٽار سان دلچسپي. جڏهن هن سچو رسالو تشريح ڪري ورتو ته ان ۾ ڪافي ڏاهه ڏوهه ٻه هئي. مون کي اهو فيٽر ڪرڻ لاءِ چيائين ۽ اجان ٿوروئي فيٽر ڪري سگهيو. ته هن جي صحت هن جي هٿن مان نڪرڻ لڳي ۽ آخرڪار پورو هڪ سال ۾ اهو پورو ٿيل رسالو فيٽر نه ٿي سگهيو ۽ پاڻ ١٩٩٨ع ۾ اڏورو ڇڏي وڃي پنهنجي اصل سان مليو.

شاهه لطيف جو اهو پار اسان کي فقير يار محمد ڏيڪارڻ جي ڪوشش ڪئي آهي، هاڻ اهو اسان تي، پڙهندڙن تي ڇڏيل آهي ته پريان سندي ڳالهه ٻڌي، هنئين سان هنڊائين ته فقير يار محمد ۽ اسان جو پورهيو ٿاب پوي. آخر ۾ دعا آهي ته:

پورهيو سندو پورهيتين، والي ڪيمَ وڃاءِ.

ستار

١٦.٥.٩٩

١٣ڊي، گلشن ڪامپليڪس فيز-٢

راشد منهاس روڊ، ڪراچي ٧٥٢٩٠.

خيالِ فقير

هن جهان جي نهڻ جو سبب ڪهڙو آهي. قرآن شريف ۾ ان جو اظهار هن ريت آهي.

جڏهن الله جل جلاله جي اڪيلي ذات هئي، تڏهن هي جهان نہ هئو ۽ ڪابہ شئي وجود ۾ نہ آئي هئي. هن اڳيان نور جي صورت ظاهر ٿي، جنهن جي ڏسڻ سان مون کي اهڙي راحت ۽ لطف آيو جو مان ستر هزار ورهيہ انهيءَ کي ڏسندو هيو. ايتري عرصي گذرڻ بعد انهيءَ صورت سان ڳالهايو تہ تون تمام حسين آهين. هن ڪائنات جو مالڪ آهين، تہ انهيءَ نور جي صورت مان ڳوڙها ڪري پيا. تہ ان صورت ۾ غم جو سبب پڇيو: چيائين تہ تون غيب آهين، منهن جو ڪير عاشق آهي، ڪير ربُ چوڻ وارو آهي؟ تنهن تي ان صورت ۾ جذبات اڇي وٺي. جٺن واريءَ جي مٺ ڀري پٽ تي هٽجي ۽ ڪٺو

ڪٿو ٿي وڃي تيئن مون مان روح ٿِهي نور پاڪ صورت وٺي اڳيان بيٺا ته امر ٿيو (الست بربڪم) روحن چيو (قالو بليٰ) تون اسان جو ربُ آهين. ربُ پاڪ ڏٺو هنن ڳڌجي قالو بليٰ چيو پر هنن کي ڏار ڏار ڪري پڇجي. تنهن لاءِ (ڪن فيڪون) جو آرڊر ٿيو، آسمان زمين پاڻي ۽ ملائڪ تيار ٿي ويا. وري ملائڪن کي حڪم ٿيو ته مٽي آڻيو آدم ٺاهيو. آدم ملائڪن اڳ نه ڏٺو هئو. تنهن ڪري جيڪا شئي ٺاهن پيا ته اٺُ گهوڙو، ڪِول، ماڪوڙو اهڙيءَ طرح ارڙهن هزار ڪائنات تيار ٿي مگر آدم نه ٺهيو. تڏهن ملائڪن کي امر ٿيو ته هن وڻ ۾ نظر ڪريو، انهيءَ وڻ جي اوٽ ۾ پنهنجي صورت ڏيکاريائين. ملائڪن اها صورت بنائي، حڪم ٿيو ته اها بوتي آدم جي سان ملايو. جڏهن صورت آدم جي بوتي سان ملي ته ڪين حڪم ٿيو ته سجدو ڪيو. روحن ۽ ملائڪن سجدو ڪيو، مگر عزازيل سجدو نه ڪيو. هن چيو ته هي اسان ٺاهيو آهي، باقي تون ظاهر ٿي ته توکي سجدو ڪريان. ايتري چوڻ سان هُو لعنت جو مستحق بڻجي ويو. ته تو امر نه مڃيو ۽ هن رمز جي ڄاڻ توکي ناهي. عزازيل چيو ته هي تو پنهنجي بندگيءَ لاءِ پيدا ڪيو آهي پر مونکي اجازت ملي ته مان هن کي ڪنهن طرح تنهن جي بندگيءَ تان هٽائيندس. ربُ جي طرف کان اها هن کي موڪل ملي ته تون لعنتي آهين، جيڪي منهن جا عاشق هوندا تن کي تون هٽائي نه سگهندين. تنهن ڪانپوءِ آدم ۾ روح ڦوڪيو ويو، آدم تيار ٿي روئڻ ۾ ويٺو ته مان اڪيلو آهيان. مان تنهن جي صورت جو عاشق هيس، تنهن جي حڪم سان مون قرباني ڪئي، تڏهن سبب ٺهيو ۽ حوءِ پيدا ٿي ۽ هن جهان ۾ جوڙي جو اضافو ٿيو. تنهن کان پوءِ ڪن سببن جي ڪري آدم زمين تي آيو.

ربُ پاڪ جو مقصد هرهڪ ڪان قرباني ۽ آزمائش وٺڻ وارو ارادو هميشہ دهرايو ويو. آدم کي عزازيل نفس خواهشن ڏي ڇڪيندو رهيو. ربُ پاڪ پيغمبري طريقو چالو ڪيو تہ آدم کي هدايت ڪريو. سڀ نبي آيا، مگر انسان کي سمجهائي نہ سگهيا. آخر محمد صلي الله عليہ وسلم جي آمد ٿي، جنهن انسان کي هدايت ڪئي تہ آدم ۾ رب پاڪ ظهور ورتو هو. يعني (اَنَا احمد بلاِ ميمي) اهڙي نموني ربُ پاڪ پنهنجي پاڻ اظهاري ڪئي آهي. وڏيڪ هدايت قرآن شريف ۾ آئي (الانسان سري وانا سره) يعني منهن جو سر انسان جي سر جهڙو آهي ۽ پيون بہ ڪيترين تصديقون آيون. جن ان تي عمل ڪيو، سي قلندر، فقير، درويش ٿيا. هنن جيڪا بندگي ڪئي انهيءَ ۾ (موتو قبلل انت موتو) ڪري حقيقت کي ڏسي آيا. انهيءَ جي اظهار لاءِ شعر چوڻ شروع ڪيائون تہ اسان بہ عوام کي اهو پيغام پهچايون. جنهن لاءِ قلندر شهباز فرمايو تہ (عاشق الله معشوقِ محمّد) لنگ ثابت تہ منزل آسان. جن ادب تن نصيب. وري ڀٽائي سائينءَ فرمايو:

پڙاڏو سو سڏ، ور وائيءَ جو جي لهين،
هئا اڪيهين گڏ پڌڻ ۾ پہ ٿيا.

يعني عاشق ۽ معشوق سچل سائين چيو:

ڪلمہ ڪونہ ڪَيو، مونکي مورئون مسلمان.
مڪو ڪونہ محمّد، ڪو عرب ڏهون ايمان،
سچو سر صبحان، عالم ليکي آدمي.

•••

ماٺ ڪريان تان مشرڪ ٿيان، ڪڇان تان ڪافر،
انهيءَ وائيءَ وَرَ، سمجهي ڪو سچو چوي.

خير محمد فقير هيسباڻيءَ چيو آهي تہ:

جبرئيل سلام ڪلام آندا،

اسان ڪلام اتي اسلام آندا.

جڏهن جبرئيل نبي پاڪ ڏي ايندو هئو تہ نبي پاڪ ربّ جي طرف کان آيل وَحيَ جبرئيل کي ڏسي تعظيم ڪندا هئا ۽ پنهن جي ڀر ۾ وهاري پيار مان خيريت پڇي ۽ احوال پڇندا هئا. تڏهن جبرئيل فرمائيندو هئو تہ (بِسمِ اللهِ الرحمٰنِ الرحيمْ) هاڻي شروع ٿو ڪريان تالي الله جي جيڪو رحم وارو ۽ ٻاجهارو آهي.

مان نٿو چوان الله ٿو چوي. جيڪڏهن بسم الله چئي جيڪا عبادت ڪجي ٿي انهيءَ جو مقصد ٿيو تہ مان نٿو ڪريان الله ٿو ڪري. ڇو جو الله عشق ٿيو يعني عاشق ٿيو. جنهن تي بلها شاهہ چيو:

ڪونہ هي ميرا الله ربّ رسول مئن،

يارِبنا ويران بہ مئن هون.

جڏهن عشق (الله) مون ۾ اچي ٿو تہ ڳالهائي بہ اهو ٿو. وري جڏهن هو وڃي ٿو تہ مان عبد آهيان، مان نٿو چوان. ڀٽائي شهنشاهہ بہ چيو تہ: الله جي آس ڪري چارڻ چوريو چنگ. چارڻ جي دل ۾ اها اميد هئي تہ هي عاشق آهي مونکي سر ڏيندو، تڏهن صدا ڪيائين.

وري (معشوق محمّد جي تشريح) قرآن پاڪ ۾ فرمان آيو تہ هدايت لاءِ هڪ قرآن شريف ٻيو سيد. سيد اهو آهي جنهن جي منهن تي مک نٿي وهي يا هن جو پاڇو زمين تي نہ اچي. تنهن کي سيد چئبو. عاشقن چيو تہ مجازي محبوب جي صورت جڏهن ياد

ايندي اڪيون ڀوتي ڏسبي تہ اُنَ تصور تي مک بہ نٿي وهي پاڇو بہ زمين تي نٿو اچي. معنيٰ اهو سيد تنهن جي اندر ۾ آهي يعني اهو پاڪ سيد (محمدﷺ) آهي. هاڻي ثابت ٿيو تہ (عاشقِ الله، معشوقِ محمدﷺ)پوءِ چئبو تہ قلندر جو سخن سچو آهي.

جن انهيءَ عشق کي پاڪ صاف سمجهي انهيءَ سان پيار ڪيو ۽ فڪر فراق سان روئندا اکيون ڀوتيون پاڻ ڳوليندا رهيا. تن جو موتو قبلل انت موتو ٿِي. اها حقيقت جي اظهار ڪرڻ لاءِ شعر پڙهيائون ۽ چيائون ۽ موسيقي کان مدد ورتائون. وقت جو خيال ڪري چيائون تہ من ڪنهن عشق واري کي ڪو ڳڻ لڳي ۽ اچي عشق مان معشوق سان وفادار ٿئي. باقي زندگي نفسا نفسيءَ جي آهي، جنهن ۾ لذت عيش عشرت عزت مانُ مرتبو ڳولهڻ اها عذاب جي زندگي آهي. فقيرن نفي ڪري اثبات ڪئي تہ هنن شعر بہ اثباتي ٻوليءَ ۾ چيا. اثباتي ٻولي عام کي يا علم واري کي يا عالم علماءَ کي سمجهہ ۾ نہ ايندي. تنهن ڪري ڪنهن بہ فقير جو شعر هنن جي سمجهہ ۾ نہ ايندو. تنهن ڪري ٻوليءَ کي سمجهڻ لاءِ هيءَ هدايت ڏجي ٿي. جو تہ ڀٽائي سائينءَ چيو تہ:

جي تو بيت ڀانئيا، سي آيتون آهين،
وڃي لنءُ لائين، پريان سندي پار ڏي.

اهڙي نموني قرآن پاڪ بہ متقين جي لاءِ آهي. جنهن ڪري فقيرن جي منزل شريعت، طريقت، معرفت، حقيقت هوندي آهي، جنهن لاءِ ڀٽائي سائينءَ چيو:

وحدَہ جي وڏيا، الا الله سين اورِين،
هِنيون حَقيقت ڳنڍيو، طَريقت تورِينِ،

معرفت جي ماٿ سين، ڏيساندر ذورِينِ،
سُک نہ ستا ڪَڏهين، ويهي نہ ووڙين،
ڪُلهنئون ڪورين، عاشق عبداللطيف چئي.

شريعت: پنهن جي مجاز واري محبوب کي پنهن جو خاوند يا مڙس سمجهبو آهي.

طريقت: انهيءَ طريقي سان عورت ٿي حق سمجهي انهيءَ جي ڳولا ڪرڻ اها عبادت اٿن.

معرفت: انهيءَ مجازي محبوب جي معرفت حقيقت سان ملبو. ربَ پاڪ سان ميلاپ ٿيندو، جنهن کي معراج چوندا آهن.

حقيقت: حق ربَ جي ميلاپ لاءِ اهڙي نموني منزلون طئي ٿينديون. فڪر فراق سان جيئن مٿين بيت جي معنيٰ آهي موتو قبل انت موتو کان بعد چيائين:

وحده کي جڏهن ڏٺائين تہ نفس ۽ عشق ڏار آهن ۽ ياڳا آهن الاالله. سمجهن تہ هن حق ڪانسواءِ ٻيو عبادت جو لائق نہ آهي. حقيقت ۾ حق سان دل جو پيار ڪن.

طريقت: انهيءَ طريقي سان عبادت ڪن، ڪڏهن عيش عشرت آرام نہ ڪندا نہ بيڪار ويهي رهن، عبداللطيف ٿو چوي تہ عاشق سر ڏيندا آهن.

اهڙيءَ طرح پيتائي سائينءَ سمنڊ، جهاز، ٻيڙيون، ملاح، سپون، موتي، اُٿ ۽ اٺ جا ڪم اهي سڀ ڪردار جوڙيا آهن. جبل، ڏونگر، مارئي، وطن، راڻو، مومل اهي سڀ ڪردار آهن. سڄو رسالو ائين تيار ٿيو آهي.

نبي پاڪ عاشقن يا متقين لاءِ قرآن شريف ۾ سيد لاءِ چيو تہ اهي توهان جي هدايت لاءِ آهن پر سيد انهيءَ کي چئبو آهي، جنهن

جي منهن تي مک نہ وهي يا زمين تي پاڇو نہ اڇي. تڏهن عاشق پنهنجي مجازي محبوب جي صورت اکيون ٻوٽي تصور ڪندو آهي. انهيءَ تصور ۾ محبوب جي منهن تي نہ مک وهندي، نہ ان جو پاڇو زمين تي ايندو. تنهن ڪري اهو سيد بہ آهي تہ محمدﷺ بہ آهي. حسن وارو جنهن جو ڪوبہ ثاني ناهي جو مونکي عشق جهڙي امانت ڏئي، اهو هاڻي حاضر ۽ ناظر آهي.

ڀٽائيءَ جي شاعري جن راڳن تي منحصر آهي انهن جو مختصر احوال هن ريت آهي.

چيو ويندو آهي تہ هندستان جا ڪلاسيڪل راڳ تانسين نالي ڳائڻي اڪبر بادشاهہ جي دؤر ۾ ايجاد ڪيا. پر موسيقي جي چاڻ رکندڙ ماهرن جو چوڻ آهي تہ راڳ ۽ موسيقيءَ دراصل موهن جو دڙو وارن ماڻهن جي ايجاد ڪيل آهي. چاڪاڻ تہ هرهڪ راڳ جو پنهنجو سرگم هوندو آهي، جنهن جي معنيٰ يا مطلب تانسين کان وٺي اڄ ڏينهن تائين ڪنهن بہ نہ ڪئي هئي. جيئن تہ موهن جو دڙو جي ٻولي اڄ ڏينهن تائين ڪنهن بہ نہ سمجهي سگهي آهي. ايئن سرگم جا اچار سا، ري، گا، ما، پا، ڌا، ني، ڪنهن بہ اڄ ڏينهن تائين نہ سمجهايا ۽ نہ سلجهايا آهن. باقي ڳائڻا ڳائيندا رهندا آهن. تانسين، جنهن ڪي هندستاني راڳ جو ابو ڪوٺيو تو وڃي، انهن راڳن کي ميڙيو، چونڊيو ۽ سهيڙيو ۽ انهن کي ترتيب ضرور ڏني. جن لاءِ بہ اهو نٿو چئي سگهجي تہ صحيح نموني سهيڙيل آهن يا نہ؟ جهڙي طرح شاهہ لطيف جي شاعريءَ لاءِ چيو وڃي ٿو تہ هي ڪيتري قدر صحيح آهي يا نہ؟ پر ڀٽائيءَ جيڪي بيت چيا اهي پوءِ فقيرن جي سينا بہ سينا، نسل در نسل هڪ ٻئي نسل تائين پهچايا ويا جن کي ضرورت مطابق اڳتي هلي ترتيب ڏني ۽

رسالي جي صورت ۾ عوام لاءِ پيش ڪيا ويا.

هاڻ راڳ بابت منهنجو خيال آهي ته راڳ موهن جو دڙو وارن جو ايجاد ڪيل آهي ڇو جو موهن جو دڙو واري شهر جي کوٽائي مان جيڪو ساز مليو آهي اهو آهي بوڙينڊو. جيڪو ٺڪر جو ٺهيل آهي، ان کي ٽي سوراخ آهن، ٻه سوراخ آڱرين رکڻ لاءِ ۽ هڪ سوراخ ڦوڪ ڏيڻ لاءِ سمجهيو وڃي ٿو.

موهن جو دڙو وارن ماڻهن ٻيا ساز ٻه ايجاد ڪيا هوندا. ڇاڪاڻ جو سهڻي، راڳڻيءَ جي صورت ۾ ٻڌايل آهي ته هن جي هٿ ۾ ستار آهي. اها ستار اڄ ڏينهن تائين موسيقي جي خاص سازن ۾ شمار ڪئي ٿي وڃي. جيڪو ثبوت آهي ته ٻيا ساز پڻ ايجاد ڪيل هوندا، جيڪي ٻه موهن جو دڙو وارن جا ئي ايجاد ڪيل آهن پر پنج ڪان ڏهه هزار سال زمين ۾ دفن رهڻ ڪري انهيءَ جا نشان غائب ٿي ويا آهن، ڇاڪاڻ ته ايترو عرصو مٽي ۾ دٻيل رهڻ ڪري رڳو ٺڪر، پٿر، عاج يا سپي وغيره سلامت رهي سگهن ٿا. پر ان هوندي ٻه اها سمجهڻ جوڳي ڳالهه آهي ته جيڪڏهن سرگم ۽ ان سان گڏ موجوده دؤر تائين جيڪو راڳ ڳائجي ٿو ۽ ان جي صورت اها ئي آهي، جيڪا قديم دؤر کان هلندي اچي ٿي، ان راڳ جو دڳ سير ساز آهن، جن جي آثار تي راڳڻي يا راڳ ڳايو وڃي ٿو. ڇاڪاڻ ته هر راڳ جي ڏن جدا جدا ٿيندي آهي ۽ وري ڏنن جا ٻه جدا جدا نالا ٿيندا آهن، ان مان اهو ثابت ٿيو ته جيڪڏهن راڳ ساڳي صورت ۾ اڄ ڏينهن تائين موجود آهن ته ساز ٻه موهن جو دڙو جي دؤر کان وٺي، ڪيترائي ساڳئي شڪل ۾ يا ڪجهه نئين شڪل ۾ اڄ تائين موجود آهن.

ان ڪانسواءِ راڳ، سازن جون ڏنون ۽ سرگم مان اهو ثابت

ٿيو تہ ان دؤر ۾ شاعري پڻ رواج پذير ھئي، ورنہ راڳ ۽ ان جون بندشون، شاعريءَ کانسواءِ نہ ھي ٿي نٿيون سگھن. باقي راڳ ۽ موسيقيءَ کي گھڻو ڪري انھيءَ دؤر ۾ عبادت لاءِ استعمال ڪيو ويندو ھو، جنھن جو مثال مندرن ۾ اڄ بہ جيئن جو تيئن موجود آھي.

مٿين ڳالھہ جي ثابتي اسان کي شاھہ لطيف جي رسالي مان بخوبي ملي سگھي ٿي تہ راڳ ۽ شاعريءَ جو پاڻ ۾ چولي دامن وارو رشتو آھي، جنھن جو مثال خود ڀٽائي جي شخصيت مان ظاھر آھي. ڀٽائي راڳ جي ايتري ڄاڻ رکندو ھو، جو ھر راڳ يا راڳڻي جي جيڪا صورت آھي، ان جي صورت سان ھيلتائين ڳائجندڙ ڳالھہ يا داستان کي موضوع بنايو اٿس. مثال سر سورٺ، جا بيت ڀئي ڪنھن سر ۾ ڳائي نہ سگھبا. يا راڻي جا بيت سر ڪوھياري ۾ نہ ڳائبا. ھر سر سان لاڳاپيل بيت صرف ان ئي سر ۾ ڳائي سگھبا. ان لحاظ کان ڏٺو وڃي تہ راڳ جي ابتدا دراصل سنڌ کان ٿي آھي ۽ سنڌو درياھہ جي ڪنارن تي سنڌو ماتريءَ واري تھذيب راڳ ۽ موسيقي جي موجود آھي. ھتي آءٌ ڪجھہ راڱن جون تصوراتي تصويرون ۽ ڳائڻ جا وقت، راڱن جي ڪيفيت ۽ مزاج بيان ڪريان ٿو.

ڪلياڻ: سنسڪرت ٻوليءَ جو لفظ آھي، جنھن جي معنيٰ آھي شانتي، خير، سک. سر ڪلياڻ ھڪ راڳ جو نالو آھي. ھندستان جي گوين مطابق ديپڪ راڳ کي آٺَ (٨) پٽَ آھن جن مان ڪلياڻ ھڪ آھي. سر ڪلياڻ جا پنج قسم يا ان مان ڦٽندڙ پنج راڳ آھن. يمن ڪلياڻ، شام ڪلياڻ، ڀوپالي ڪلياڻ، حمير ڪلياڻ ۽ ڪيدار ڪلياڻ. جڏھن تہ خود ڪلياڻ کي شدّ ڪلياڻ ڪوٺيو ويندو آھي.

ديپڪ راڳ تنپھرن ڪانپوءِ ڳايو ويندو آهي، جڏهن تہ ڪلياڻ سانجھيءَ کان ڏئي ٻرڻ مهل ڳائبو آهي. هن سر جي ڳائڻ سان روح کي سک، آرام يا راحت ايندي آهي.

يمن ڪلياڻ: سج لهڻ ڪانپوءِ ڪلياڻ ڳائبو آهي، جنهن ڪانپوءِيمن ڪلياڻ ڳائڻ جو وقت ٿيندو آهي. هن راڳ کي سمپورڻ راڳ ڪري چوندا آهن ڇاڪاڻ جو هي سڀني سرن سان لاڳاپيل آهي. هن راڳ ڳائڻ سان پتڪيل خيال دور ٿي وڃن ٿا ۽ من کي آرام نصيب ٿئي ٿو.

سر سهٽي: اصل ۾ هن سر جو نالو توڏي راڳڻي آهي جيڪا ديپڪ راڳ جي پنجن زالن مان هڪ آهي. سهٽي راڳڻي کي بہ هڪ شڪل يا صورت آهي. بدن تي سفيد ساڙهي ڪلهن تي نيلو ڪنجرو اکيون آسمان ڏي. هٿ ۾ ستار اٿس، جنهن تي پنهنجي سٺي مٺي آواز سان ڳائي رهي آهي ۽ جانور صفون ٻڌيو چوڌاري بيٺا اٿس، وچ ساون ميدانن سان گهٽي دل اٿس. هيءَ راڳڻي سهٽي آهي. هن راڳڻيءَ کي صبح جو پهرين پهر ڳائبو آهي.

سر ديسي: سنسڪرت ۾ ان کي سر ديشي چوندا آهن. هي سر يا راڳ ديپڪ راڳ جي پنجن زالن مان هڪ آهي. هن راڳ کي بہ هڪ صورت آهي. گوري ورن جي عورت، نيلي رنگ جو ويس اٿس، سارو بدن مٽين سان جڙيل اٿس، آواز ڪوئل جهڙو مٺو اٿس، ۽ پنهنجي پلنگ تي ليٽي پنهنجي محبوب مڙس جي پير ۾ ويٺو ڏي ويٺي آهي. ۽ هن سان ناز نخرو پئي ڪري، هي راڳڻي ٻنپهرن جو ڳائبي آهي.

سر سورٺ: هي راڳڻي ڀيرو راڳ جي ٽئين ٻٽ دنني ڀريا جي آهي. هن راڳڻي جي صورت هن ريت آهي. بدن تي ڳاڙها ڪپڙا

اٿس ۽ منهن ۾ گهڻو پيل اٿس، سياءَ جي ڳنڀير آهي، جڏهن ت
روش پهلوانن جهڙي اٿس. هيءَ راڳڻي ٽپهري جو ڳائي ويندي آهي
هن راڳڻي کي ڳائيندي مٿئين آلاپ ۾ پنج سر لڳندا آهن ۽ هيٺ سن
سرن ۾ ڳائي ويندي آهي.

سر ڪيڏارو: ڪيڏارو يا ڪيدار راڳڻي ديپڪ راڳ ج
پنجن زالن مان هڪ آهي، سندس صورت جوڳين سان ملندي آهي
جوڳين جهڙو ويس، اکين مان وهندڙ پاڻي، منهن چوڏهين جي چن
جهڙو، اکيون ڪنول جي گل جهڙيون ۽ ڳچي ۾ نانگن جي مالا پات
اٿس. بدن تي ڀڀوت لڳل اٿس. برپٽ ۾ عبادت ڪندي نظر اچ
تي. هيءَ راڳڻي اڌ رات جو ڳائبي آهي.

راڳ ڀيروي: هي راڳ ۴ وڳي صبح کان ۸ وڳي صبح تائ
ڳائبو آهي. هن راڳ جي تصوير هن ريت آهي: اکيون ٽي اٿس، اک
مان پاڻي پيو وهيس، مٿي تي واسينگ نانگ ويڙهل اٿس، ڳچيءَ
پرين جو ڪنٺو پيل اٿس.

راڳ هندول: هن راڳ جي تصوير ڪجهه هيڙي آهي: ا
سوني هندوري ۾ پيو لڏي، سندس چوڌاري سهڻيون عورتيون
ٻانهيون ٻيٺل آهن. جي هندوري کي پيون لوڏين ۽ راڳ بہ پيو
ڳائين. هي راڳ صبح جو ۸ وڳي کان ۲ وڳي منجهند تائين ڳائ
آهي.

راڳ ميگهه: هن راڳ جو ورن ڪجهہ هيٺين ريت آه
پوشاڪ پيلي پيل اٿس، هٿ ۾ تکي تلوار اٿس ۽ هڪ ڪڪر
سواري ڪري رهيو آهي. هن راڳ کي ڳائڻ جو وقت ۲ منجهند
۴ وڳي شام تائين آهي.

سري راڳ: هن راڳ جي صورت ڪجهہ اهڙي آهي: سه

جوان آهي، پوشاڪ اڇي رنگ جي پاتل اٿس، جن ۾ لعل ۽ بلور پوئيل اٿس، هٿ ۾ ڪنول جو گل اٿس. هي راڳ ۴ وڳي شام کان ۸ وڳي رات تائين ڳايو ويندوآهي.

ديپڪ راڳ: هي راڳ ۸ وڳي رات ڪان ۲ وڳي رات تائين ڳايو ويندو آهي، هن کي ۵ زالون ۽ ۸ پٽ آهن. هن جي صورت هيئن آهي: ٻاهر جهڙا چمڪندڙ ڪپڙا پاتل، وات مان ٻاهر جا الا پيا نڪرنس، هڪ مست هاٿيءَ تي سوار آهي. هن جي ڳائڻ مان روايت موجب ڳائڻ وارو جلي سڙي ويندو آهي.

راڳ مالڪوس: ۲ وڳي رات کان صبح ۴ وڳي تائين ڳائڻ وارو هي راڳ نوجوان ڳيرو آهي، منهن مان رت پيو ٽميس، اکيون نشي ۾ مخمور، هٿ ۾ لٺ اٿس. لباس نيلو ۽ ڳچيءَ ۾ موتين جي مالها پيل اٿس.

فقير يار محمد پيرزادو

مجاهد ڪالوني
ڪراچي.
۱۹۹۷ع

سر ڪاموڏ

داستان پهريون

(١)

ٿُون سَمون، آئون گندِري، مون ۾ عيبنِ جُوءِ،
پَسي راڻِنِ رُوءِ، مَتان ماگرُ مَتِئين.

(٢)

ٿُون سَمون آئون گندِري، مون ۾ عيب اَپارَ،
پَسي لِيَ لَغارَ، متان ماگرَ مَتيينِ.

(٣)

ٿُون سَمون آئون گندِري، مون ۾ عيبَنِ ڪوڙ،
پَسي ڪِڪيءَ ڪوڙِ، متان ماگرَ مَتيِن.

(٤)

ٿُون سَمون آئون گندري، مون ۾ عيبَنِ ويهه،
پَسي مِئَڪي ڏِيءَ، مَتان ماگرِ مَتيينِ.

محبوب حق وارا تون بادشاهہ ڪائنات جو آهين، مان گندي رئڻ واري آهيان، تون راڻين جو سينگار ڏسي متان مون گندواريءَ کان نفرت ڪرين ۽ مونکي ڇڏي ڏئين.

تون بادشاهہ آهين حق وارا محبوب. مان گندي رئڻ واري آهيان، مون ۾ عيب بہ گهڻا آهن، مون ۾ اها ککيءَ (عيبن) جي بوءِ ڏسي متان مون کان پري ٿي وڃين.

محبوب حق جا تون بادشاهہ ڪائنات جو آهين، مون گندي رئڻ واريءَ جي ڪروڙين عيبن کي ڏسي ۽ وهندڙ گند جي بوءِ ڏسي متان مونکي ڇڏي وڃين.

محبوب حق جا تون ڪائنات جو مالڪ آهين، مان گندي رئڻ واري، مون ۾ عيبن جون ويهون آهن. مون روئڻ واريءَ کي ڪم ذات جي ڏيءَ سمجهي متان ڇڏي وڃين.

(٧)

ڪامِلَ ڪَربَلا ۾، آيا جَنگ جُوانَ،
ڏَرتي ڏٻي لَرزِي، ٿَرَٿِلَئا آسمانَ،
ڪَرَمِ هُئي ڪانَ، هُنو نِظارو نيهَن جو.

(٨)

ڪامِلَ ڪَربَلا ۾، پانڌَ آيا پيهِي،
پَهُ ڪَيائون پانڌَ ۾، مُقابِلِ ويهي،
قَضا هيءَ ڪيهي، هَئَہ هَئَہ ٿي حُسينَ سينِ.

(٩)

ڪامِلَ ڪَربَلا ۾، آيا اَجُ اَميرَ،
وِيهي ويرِنِ سامُهون، تِڪا هَنيائُون تِيرَ،
هُئي اِيَ تقديرَ، اِمامَنِ سين اَڳهينِ.

حقيقت وارا عاشق عشق سان گڏجي حقيقت ڏي هلڻ جي جدوجهد ۾ جڏهن شروع ٿيا. فڪر فراق سان جوش ڪري جڏهن زمين ڇڏيائون تہ ڌرتيءَ بہ لوڏا ڪاڏا ۽ متي جڏهن آسمان جو رخ ڪيائون تہ آسمان بہ ڌڪڻ لڳو. هي حقيقي محبوب وٽ پهتا تہ پيار جي حد ڪانہ هئي، اهو نظارو نينهن جو هو. جنهن ۾ موتو قبل انت موتو تي معراج ٿيو. تہ موت قبول پيو.

حقيقت وارا عاشق، حقيقي محبوب جي ميلاپ لاءِ اکيون ٻوٽي اندر جي ڪربلا ۾ پاڻ پهچي ويا. محبوب جي تصور سان روبرو ٿي ويچار ڪيائون تہ حسين پاڪ سان هيءَ تقدير کهڙي ٿي، جو محبوب جي نظرن سان گهائجي مرڻ ۾ ملاقات ڪري آيو. جو اڳي ڪنهن ٻئي پيغمبر سان بہ ائين ملاقات نہ ٿي آهي. تڏهن ٻڌائين تہ هي حسين پاڪ جو پنهنجو فيصلو آهي جو مون کي بہ مجبور ڪيو ويو.

حقيقت وارا عاشق اڄ اکيون ٻوٽي اندر جي ڪربلا ۾ امير عاشق آيا آهن. محبوب جي سامهون ويهي نفس جي مارڻ لاءِ تلوارن جا تير هنيائون ۽ مرڻ کان اڳ مري ديدار ڪرڻ لاءِ هن ڪائنات جي وجود کان اڳ ۾ اهو فيصلو امامن لاءِ ٿيو هو. تہ عاشق قرباني ڪندو رهندو.

(٥)

تون سَمون آئون گندِري، مون ۾ عيبَنِ لکَ،
هِنَ منهنجي حالَ جي، توکي سَڀُ پرکَ،
ڪارَڻِ ربَ اَلکَ، مَتان مانگر مَتبينِ.

(٦)

تُون تَماچي تَڙَ ڏَٽي، آئون مُهاڻي مي،
مون ڏهاڳُ مَ ڏي، جا نالي سُيسِ تنهنجي.

(٧)

تُون تَماچي تَڙَ ڏَٽي، آئون گندَري غريبِ،
توسين ڄامَ قَريبَ، ڪِي ڏَنُ ڇڏائي ڏِيج مُون.

(٨)

ڪاڄُ جَنين جو ڪِکيون، مالُ جَنينِ جا مڏَ،
سَمي سيئي سِڻَ ڪِيا، هيٺا جَنينِ هڏَ،
ڄامُ پِرتَئِي لَڏَ، سانگَينِ جي سيد چئي.

محبوب حق جا تون بادشاهہ ڪائنات جو مان گندي رئڻ واري، مون ۾ عيب بہ لک آهن. ۽ تون دلين جي ڳالهہ بہ ڄاڻين ٿو توکي سڀ معلومات آهي، تون محبوب رب. مون الله واري عاشق کي متان ڇڏي وڃين.

تون شهنشاهہ آهين مجازي محبوب واريءَ ٽر جو بہ تون مالڪ آهين. مان گهٽ ذات ۽ ڪکيءَ واري تنهنجي ٿي سڏجان. متان مونکي وڇوڙو ڏئي ڌار ڪرين ۽ مان رهندو عيبدار ٿي وڃان.

محبوب حق وارا تون شهنشاهہ آهين ۽ مجازي محبوب واري ٽڙ جو بہ مالڪ آهين. آئون گندي رئڻ واري غريب آهيان. مگر تنهن جي ويجهو آهيان. تون منهنجو ورُ آهين. جيڪو عاشقن تي مجازي محبوب کي سر ڏيڻ، ڏنَ جي صورت ۾ ضرور ڏبو آهي، اهو مونکي معاف ڪر. ڇو تہ مان هاڻي تنهنجي آهيان.

جيڪي اڪيون روئي گذارو ڪن. ۽ تصور ۾ مڏ ٿاهينديون آهن. حقيقت واري محبوب انهن اڪين سان پيار ڪيو آهي جيڪي تمام ضعيف آهن. سيّد ٿو چئي تہ محبوب سرڪار هي ڪمزور لڏو تنهن جي حوالي آهي ڇو تہ هِنَنِ مسافر اڪين جو گهر ناهي، جي گهر آهي تہ محبوب تون.

(٩)

چارا ۽ كـارا، مـال جَنجو مـكـڙيـون،
تمـاچيءَ جي تــكــئـي، اچن سَوارا،
ميءِ ميچيءَ مارا، سمي سيئي سينڻ كِيا.

(١٠)

كِكيءَ هاٺِيون كارِيون، چِچيءَ هاٺا چَچَ،
پـانـد جَنـينِ جي پـانـدَ سِين،لِگو تِئـي لَچَ،
سَمــون چامرُ سُهَجَ، ايــو كَري اَنَ سِينِ.

(١١)

كارِيون كوجهِيون، كَ وَڙيُون، مورُ نـَ موچارِيون،
وتِي ويــتِيــون واٽَ تــي، كِكــيءَ جون كـــاريــون،
اَنهَنِ جون آرِيــون، سَمــي رِيءَ كــيـــرُ سَهـــي.

عاشقن جون اکيون ننديءَ ٻيڙيءَ وانگر سدائين پاڻيءَ ۾ رهنديون آهن، محبوب جي صورت کي اکين جي چار ۾ ڦاسائي اکيون بند ڪري تصور ڪرڻ جڻ ڪاري ۾ وجهي ڇڏڻ آهي ۽ سوير اٿي محبوب جي مڪان واري صورت کي ياد ڪن ٿيون. هتي اکين پاڻيءَ وهائڻ وارن جي ذات اهڙي آهي جو اکيون اکين جو شڪار ٿينديون آهن. محبوب انهن اکين سان مائٽي ڪئي آهي.

رئڻ وارين اکين جي عام ماڻهن ۾ بدنامي هوندي آهي پر انهن ڇڄن جهڙين اکين مان عشق جي اظهاري بہ ٿيندي آهي، انهن جن اکين ۾ هميشہ ڳوڙها هوندا آهن، انهن سان ڪوبہ ماڻهو اک ملائي شرمائبو آهي. محبوب حق وارو انهن اکين کي عشق جو انعام ڏئي ۽ پيار ڪرڻ لاءِ تيار ٿي بيهندو آهي.

عاشق جون ڪاريون اکيون ڳوڙهن سان ڀريل جڻ ڪوجهون ۽ عشق ۾ بدنام ٿيل آهن. ڪڏهن بہ اهي سهٽيون ناهن. رئڻ واريون اکيون محبوب جي اچڻ وارو رستو جهلي ويٺيون آهن. انهن جون اميدون محبوب ڪانسواءِ ٻيو پوريون نہ ڪندو.

(١٢)

چاريون ڪاريون ڇڄَ ڇِڙيون، جَنِ جي مُحَبَت مَڇيءَ ساڻُ
رَهَنِ وِهَنِ سِرِ پانڌِئين، سَيِئي بَدبوءِ هاڻ،
لَذِّزَنِ جيئَن لطيف چئي، پاٽيءَ وِجهَنِ پاڻ
تَنِ مَلاحَنِ جو ماڻُ، سَمي سِرِ ڪَيو پانهنجي.

(١٣)

گَندُ جَنينِ جي گوڏِ ۾، پاپوڙا پوشاڪَ،
اُنهين جي اوطاقَ، راجا ريجهي آئِيو.

(١٤)

گَندُ جَنينِ جي گوڏِ ۾، پاپوڙا پيغامُ،
اُنهينِ ڪي اِنعامُ، مَجَرُ مِڙوئي ڏِنيو.

اڪيون محبوب جون مڇيءَ وانگر سدائين پاڻيءَ ۾ رهنديون آهن. عاشق جون اڪيون ڪاريءَ ۽ ڇڇ ڇپرن وانگر هٽ ڪرڻ لاءِ اهڙو ڪردار ادا ڪنديون آهن. عشق ۾ بدنام ٿيل سدائين تصور ڪري اڪيون ٻوٽي پنهنجي اندر محبوب جو انتظار ڪنديون آهن. لطيف ٿو چئي ته جيئن لڏڙو سڪيءَ ۽ پاڻيءَ ۾ رهندو آهي. عاشق جون اڪيون بہ سدائين پاڻ کي روئڻ لاءِ پاڻيءَ ۾ وجهنديون آهن. اهڙا جيڪي عاشق آهن، انهن جي سدا پنهن جي محبوب کي ملڻ جي خواهش هوندي آهي، تنهن ڪري انهن عاشقن جو انگل محبوب حقيقت وارو ديدار ڪرائي پورو ڪندو آهي.

جيڪي عاشق، محبوب جو تصور ڪري اکين جا ڇپر بند ڪري روئندي پيا محبوب کي ياد ڪن. انهن جي اکين واري اوطاق تي محبوب حق جو راضي ٿي ايندو آهي. ڇو تہ انهن جي اکين ۾ ڳوڙها ڳند وانگر ايندا آهن تہ اکيون ڇپر جي پوشاڪ ڍڪينديون آهن.

جيڪي عاشق، محبوب جو تصور ڪري اکين جا ڇپر، پاپوڙن وانگر، بند ڪري پوشاڪ ڍڪي رُوئندي محبوب کي ياد ڪندا آهن. انهن عاشقن کي محبوب ديدار ڪرائي، رُوئڻ معاف ڪري ٿيءَ دنيا جيڪا ڏنيد آهي انعام طور ڏني انهيءَ ۾ ڏوهہ گناهہ هنن عاشقن لاءِ ناهي.

(١٥)

ڳَنڊُ جَنينِ جي ڪوڏِ ۾، مَٿَنِ تي مُوڙِيون.
اَچَنِ سَنيُوڙِيون، سَمي جي سَلامَ تي.

(١٦)

ڌِيا تَماچي ڄامَ سِينِ، مُهاڻا مَحرومَ،
نَنڊي وَڏِي ڳَنڊِرِيءَ، مَٿي مَاڙِيءَ ڏُومَ
جي ڪِينجهرُ جي رُومَ، سي سَڀُ اِنعامي ٿِيا.

(١٧)

نَ وَڏي نَ وِڪِٽي، نَ ماري نَ ڌاري،
ڪارو وِڏائينِ ڪوهَ ۾، نِرِتَئُون نِهاري،
سائِي پَرِ پاري، جا ڳهَرِ سَمي جي سَپِجي.

(١٨)

نَ وَڏي نَ وِڪِٽي، نَ ڪَٽي ۾ ڪاري،
اَهِجَ سُهنجَ ساهِميُون، ڏِريان نَ ڌاري،
سائي پَرِ پاري، جا ڳهَرِ سَمي جي سَپِجي.

بيڪي عاشق محبوب جو تصور ڪري، روئندا آهن. محبوب
جي اکين ۾ اکيون ملايون حقيقي محبوب کي نياز ۾ نوڙت
ڪرڻ لاءِ تيار ٿيون پيون اچن.

حقيقت واري محبوب سان سڀ عاشق مائٽ ٿي ويا. ننڍي وڏي
عاشق جي اک، حقيقت واري محبوب کي ڏسڻ پئي آئي. پوءِ
بيڪي به عاشق هئا. پري يا ويجهو انهن کي ديدار انعام ۾
ڏيو.

عاشق جي اک نه ڪنهن کي وڏي نه وڪرو ڪري نه ڪنهن
جي ڏاري ملڪيت ٿاهي. باقي محبوب جو تصور ڪري اکيون
وٽي اندر جي کوهه ۾ تصور ۾ اندر جي اکين سان پئي ڏسي.
سائي ڪار ڪري جنهن ۾ محبوب راضي ٿي اچي ديدار
ڪرائي.

عاشق جي عشق واري اک نه ڪنهن کي وڏي نه ڪنهن کي
وڪرو ڪري نه وري ڪاري ڪٽي وڃي وڪرو ڪري. محبوب
سان حساب ڪتاب شروع ڪان وٺي نه ڪيو اٿئين. مگر تصور
ڪري اکيون ٻوٽي پنهن جي اندر فڪر فِراق سان محبوب کي
ياد ڪندي رهي ٿي اها ڳالهه محبوب کي وٽي ۾ اچي ديدار
ڪرايائينس.

(١٩)

پاپوڙو پيشِ ڪيو، نئون نوريءَ نِيئي،
حاضِرُ هُيون هَڪِيون، سَميون سِپيئي،
نَوازي نيئي، گاڏِيءَ چاڙِهي گندرِي.

(٢٠)

مُهاڻيءَ جي مَنَ ۾، نہ گِيرَبُ نہ گاءُ،
نِيڻَن سينِ نياز ڪَري، ريجهايائين راءُ،
سَمون سِينِ مُلاءُ، هيرِايائين حرِفتَ سِينِ.

(٢١)

نوريءَ جي نيازَ جو، عَجَبُ اَجَهلُ هوءِ،
سَمون سِرِ سِپِنِ ۾، ميءَ مون رچيو سوءِ،
اَچئو اِپِينِ پوءِ، هُجَتَ پِڳي راڻِيئين.

(٢٢)

هٿين پيرين آرڪٽين، مُنهن نہ مهاڻي،
جيئن سڳو وچ سرندڙي، تِئَن راڻِن ۾ راڻي،
اصل هئي ان ڪي، اهل چاماڻي،
سمي سڃاڻي، پيڙو پڌس پانهن ۾.

ن زور واريءَ اک ٻين سڀني پيغمبرن کان اَلهَدي عبادت چپربند
ڪري ڪئي، اندر تصور ڪري ربّ پاڪ وٽ سڀ پيغمبرن
نهنجي اکين سان موجود هئا. انهن سڀني مان اسان جي نبي
حمّد پاڪ کي ربّ راضي خوش ٿي، معراج ۾ گڏ وهاريو
انهيءَ کانپوءِ اها عبادت امام ڪئي تنهن کانپوءِ قلندر ۽ پوءِ
ر عشق واري لاءِ آساني ٿي پئي.)

شق واريءَ اک جي من ۾ تعصب ۽ ٻيائي نہ هئي. تنهن ڪري
ماٺا نينڻ ڪٺي پنهن جي حاڪم کي (وَرَ کي) راضي ڪري
رتائين. سڀن راڻين مان هيناهينءَ ۽ سچائيءَ سان سڀن راڻين
ي وچ مان پاڻ سان راضي ڪري ورتائين.

ن عشق واري نور واريءَ اک جو هي هيناهينءَ وارو نياز عجيب
ي. رب تہ هر ڪنهن ۾ وسي ٿو. پر هن اک هن کي موهي
و. جنهن ڪري پيغمبرن کان دعوا توڙي اسان جو نبي پاڪ
و مرتبو انهن اکين جي ڪري وڏي ويو ۽ آخري نبي بنجي
و.

سان جي اک جي وصف يا هن جي روش مان ذات پڌري
هي.هن اک جي نظر سڄي وانگر آهي پر سڄي جسم ۾ هن
و ڪم اول ڏسڻ آهي. جيئن انسان پيدا ٿيو تيئن هن جو
سڻ شاهاڻو هئو. تڏهن ربّ پاڪ هن محبوب سان پيار ڪيو.
ءَ ڏسي هن جي تعريف ڪندي. انهن جي حالت هن کي
ندي.

(٢٣)

مـــئيءَ مَچيءَ ۾ هَتَڙا، ويـنـي ڪَري وَرَن،
راءِ آڳهِين رکـي، مـــهـــاڻـــي مَنـجهِه مَنِ،
تَماچيءَ جي تَنِ، ڳالِهيُون چيَسِ ڳجِهيُون.

(٢٤)

تَهڙو ڪِينجَهر ۾ ڪِينَ ٻيو، جَهڙي سُونهَن سنڌِياءِ
مَڏَ، مِيـاڻِيـون، مَڪِڙا، مـــڙِئي مـعـافُ ٿِيـاسِ
مـــورِچَـلَ مَـتـانـسِ، اَيـو تَـمـاچـِي هَـٿِ

(٢٥)

تَڙِ تَمـاچي ڄامَ جو، تمـاچي تـڙ راءُ،
تماچيءَ جي تڪـبي، تـون تماچي ڪاءُ،
تـہ تـون تمـاچياءُ، تمـاچي تـڙ لـهين.

(٢٦)

ڪـوءِ سَمِيـون، ٻَنِ سُومَرِيـون، جي اَچَنِ اوچي ڳاتِ
وَرُسي ڪِينجُهـرَ ڄائيـون، جَنِ تماچيءَ جي تـاتِ
راڻِــنِ مُــلا راتِ، مـــاڻِڪَ مِـيءَ پِـــرائِـــيـــو

عشق واري اک پنهنجي محبوب حق جي اک ۾ هئي ۽ ويئي نياز نوڙت سان محبوب کي ساراهي. محبوب جو هن سان الست کان وٺي پيار هو. تڏهن محبوب حقيقت واري ديدار واريون اهي ڳالهيون ڪيس جيڪي دنيا کان ڳجهيون هيون. موٽڻ وارو راز لکل آهي.

هن رب جي ڪائنات ۾ حسن اخلاق اهڙو پيو ڪونہ ٿيو جهڙو عشق واريءَ جو. تنهن ڪري سڀ عبادت بہ معاف ٿي وَئيَس. ۽ محبوب حقيقت وارو پاڻ هن جي مٿان ڇانوَ ٿي پيو. تڏهن بنا عبادت جي وحي جبرئيل جي معرفت گهرائي ديدار ڪرايائينس.

حقيقت واري محبوب سان. صفات واري محبوب جي معرفت ملبو، ڇو تہ صفات واري محبوب جو حقيقت وارو مالڪ آهي. صفاتي محبوب بہ حقيقت واري جي تعريف آهي تہ تون حق جا عاشق صفات واري محبوب جو تصور ڪر تہ انهيءَ تڙ تان توکي حقيقت وارو ملندو.

اهي حقي عشق وارا يا مجازي عشق وارا گهوريا جو عشق ۾ غرور ڪن. اهي سچا عاشق آهن، جيڪي پاڻ وساري محبوب جي تعريف ڪن. پوءِ سين عاشق مان جيڪا هيٺاهين ڪندڙ ڪ هئي، انهيءَ سان محبوب مليو. اهي هن ڪائنات ۾ پيلي پيدا ٿيون.

داستان پيو

(١)

سِرَ صَلابَتَ سُپــرِين، مَرَڪَڻَ تــون مَ مَرِيــج،
آهـينِ نــارَ اڪـين جو، وتــان مــون مَ وَڃِيــج،
تَماچِيَ تڳيج، ڪو ڏِينهُن ڪيجهَرَ ڪَنڌِيِنِ.

(٢)

ڪو ڏِينهُن ڪِينجهَرِ ڪَنڌِين، تون تَماچِي تڳُ،
اُونــچو تِيـــومِ اڳُ، مـــون ڪَرُ مَلاحَنِ ۾.

(٣)

هيتِ جَرُ مَتي مَجَرُ، پاسي ۾ پِرِين سَندامِ،
ڪوڙين ڪاڄ سِڏامِ، اَڻ سِڏو ڪونہَ رهيو.

(۴)

هــيتِ جَرُ مـــتــي مَجَرُ، پــاســي ۾ وَٽِراءِ،
اَچِي وَڃِي وِچَ ، ۾ تَمـــاچِيءَ جي ســـــاءِ،
لَڳِي اُتَر واءِ، ڪِيـــنجهـــرُ هِنــدُرَو ٿِئــي.

نهنجا مجازي محبوب ڪلٺا تون سدا شاد ۽ آباد هجين. شال
وت توڏي نہ اچي، منهنجي اکين جو نار آهين. مونکي اڪيلو
ڏي نہ ويجانءِ. تون سدا خوش گذارين. شال منهنجي
وئندڙ اک جي سامهون هن ڪائنات ڪينجهر ۾ اچين.

ي محبوب مجازي منهنجي پيار ڪرڻ وارن هن ڪائنات ۾ اکين
ي سامهون ڪجهہ ڏينهن تہ گذار، جو تہ تنهنجي پيار ڪري
ن عاشقن ۾ منهنجو ڪنڌ اڃي ڪان مٿي ٿيو آهي.

ذهن عشق اچي جنبش لائيندو آهي، تڏهن اکيون ڀوتي رئندو
يان تہ هيٺان پاڻي وهندو مٿان اک ڍنڍ وانگر هوندي. پاسي
مجازي محبوب جو تصور هوندو آهي. اهڙيءَ طرح محبوب
نسان پيو ڪيترا دفعا ملندو آهي. ٻئي طريقي سان ڪونہ
ندو.

هن اکيون ڀوتي هيٺ پاڻي پيو وهندو آهي، مٿان اک ڍنڍ
گر هوندي آهي ۽ پاسي ۾ تصور مجازي محبوب جو هوندو
، انهيءَ وچ ۾ حقيقي محبوب لاءِ فڪر فراق ڪبو آهي،
هن سان اتر وارين اکين ۾ پاڻي ايندو آهي، اک ڪينجهر ڍنڍ
گر لوڏا ڏيندي آهي.

(٥)

هيتْ جرَ متي ميَرَ، كَنَڌيءَ ڪوئنر تِڙنِ،
وَرئي واهوندنِ، ڪِينجَهرُ ڪَتوريِ ٿِئي.

(٦)

سَمِيُون ڪَري سِينگارَ، راءُ، رِيجهائِڻَ آئِيُون،
چامَ هَٿَ ۾ چارَ، چُلي چِيرنِ وِچ ۾.

(٧)

مَيءَ هَٿَ ۾ مَڪُڙِي، چامَ هَٿَ ۾ چارُ،
سچو ڏينهن شِڪارُ، ڪينجهر ۾ ڪالَ ٿِيو.

(٨)

جيلانهن نوري نوازيئين، تِيؤ تماچِيءَ تي،
گاڏيءَ چاڙهي گندَرِي، ماڻهو ڪيائين مي،
ڪِينجهرِ چِئندا ڪي، تہ سَچ سَيائِي ڳالَهڙِي.

عشق جڏهن عاشق تي جنبش ڪندو آهي، تڏهن اکيون ٻوٽي هيٺ رئندو آهيان مٿان اکيون ڏنڊ وانگر هونديون آهن. مجاز واري محبوب جون اکيون تہ گلن وانگر پيون ٽڙنديون آهن. مٿان وري عشق جو اهڙو طوفان آيو جو رئندي عاشق سان محبوب جي ملاقات ٿي تہ عاشق جي هن دنيا ۾ نيڪي ٿي وئي.

جيڪي دنيا ۾ محبوب حقيقت واري جا پوڄاري هئا، انهن جون اکيون پنهنجي عبادت ڪٽي محبوب وٽ پهتيون تہ محبوب حقيقت وارو پنهن جن اکين کي ڪولي ڄار وانگر انهن مان پنهنجي پسند ڳولهڻ لاءِ عاشقن جي وچ ۾ پيو گهمي.

محبوب جي اک مڪڙيءَ وانگر هر عاشق کي ڏسندي رهي. حقيقت وارو محبوب پنهن جي پسند چوندڻ لاءِ عاشق جو متحان وٺندو رهيو، اهو سلسلو ڪالهہ سڄو ڏينهن هُنَ ڪائنات ۾ ٿيندو رهيو.

اکيون جنهن کي قبول ٿيون ڪن، انهيءَ جو اظهار پاڻ محبوب بان سان ٿو ڪري، جيڪڏهن محبوب ڪنهن کي عزت ڏئي و تہ اها اکين هن کي نڙوت ڏني. هن ڪائنات ۾ ٻئي ڳالهيون سچيون آهن.

(٩)

چامَا اڳي جي چائِيــون، تَنِ جي نِرتِ نـورِيءَ ڪي نـاءُ
نـہ مَنَهــِ نـہ مـارڪـي، نـہ وِجنِ ڪـنـهـن وهـاڻُ
سي ڪِينجهُر ڪنديون ڪاءُ، جَنِ تَمـاچي تَڪِيـو

(١٠)

نـہَ ڪِهـہُ چائو چامَ ڪي، نَڪو چامَ وِياءُ،
نـنـديءَ وڏِيءَ ڳـنـدَرِيءَ، سَبَنِ آهـہِ سِيـاءُ،
لَم يَلِـدِ وَ لَم يُولَد، اِي نِجابَتَ نِيـــاءُ،
ڪِبُر ڪِبـرِيـاءُ، تختُ تمـاچي چام جو.

(١١)

پَڪَنِ پَئـي پَچارَ، اَڄُ تَمــاچي آئِيــو،
مَرڪَنِ مــلاحَنِ جا، مَٿي پـانـڌِيءَ پـارَ،
وَڏي چامَ چمارَ، جَنهنِ مِياٽيون موڪِيُون.

يا پيغمبر جيڪي اسانجي نبي پاڪ کان اڳي آيا، انهن کي هن
ڪين جي عبادت جي ڪهڙي خبر. هنن نہ ڪو پنهنجو ورُ ڪيو
، انهيءَ جي خوشيءَ ۾ ڪو ڪردار، ڪين نہ وري ڪو ڪري
عراج ڪين. هُنَنِ کي صرف دنيا جي بادشاهي ڪپندي هئي.
ن پنهنجي محبوب سان پيارو ڪيو، انهن جو دنيا، دولت،
ادشاهي سان ڪوبہ واسطو ناهي.

ب پاڪ محبوب جيڪو آهي سو ڪنهن جو ڄڻيل نہ آهي، نہ
ري محبوب جو ڪو اولاد آهي. مگر اڪ هن محبوب جي عزيز
، آهي ۽ ان تي محبوب جو ڀروسو بہ آهي. ۽ هر اڪ سان
بجهڙائپ جو واسطو بہ اٿس. محبوب ڪنهن جو ڄڻيو ڄائو
هي. تڏهن بہ اڪين جي ڪري، اڪين جي شرافت ۽ عدل انصاف
ڪري. حقيقت وارو محبوب عام رواجي تخت تي نہ آهي. هو
ي شان و شوڪت وارو بيپرواهہ آهي، ساري ڪائنات هن
و تخت آهي ۽ انصاف تي ٻڌل آهي.

قيقت واري محبوب جي ديدار لاءِ جيڪي عاشق اڪيون
تيون تصور ڪيو ويٺا آهن. اڄ محبوب انهن کي ديدار
ڪرائيندو. تڏهن انهن عاشقن جون اکيون خوش ٿيڻ لڳيون.
تازي محبوب کي دعا ڪرڻ لڳيون، انهيءَ جي عمر وڏي
ي، جنهن اچي اڪين کي مجاز جو عشق ڏنو.

(۱۲)

پَڪا پڪارِيو، ڄامُ تماچِي آئِيو،
گوندرَ لاهِيو گندرِيُون، آتَڻُ اُجارِيو،
ڪِينجهرُ قَرارِئو، سَمي سامَ بَخِشي.

(۱۳)

ڪو جو ڪامَڻُ مي، آهي اَڪَڙِيُنِ ۾،
تَنُ تَماچِي ڄامَ جو، نايُون پايو ني،
عشقُ اِيءُ ڪَري، جِيئَن ڄارو ڄامُ ڪُلهي ڪَيو.

اشق اڪيون پوٽي اندر مجاز جو تصور ڪريو جو حقي محبوب
بو آهي، هاڻي عاشق غم نہ ڪريو. تصور ۾ نظر وجهي عشق
ـان روئي صاف ڪريو. عاشق جي اندر واري ڪائنات خوش
يندي جو محبوب حق جي توهان عاشقن جو سڀ بار پاڻ تي
ـنيو آهي.

اشقن جي اکين ۾ هيناهين ۽ سچائيءَ جو اهڙو جذبو آهي جو
ـقيقت واري محبوب کي بہ مجبور ڪري پاڻ ڏي ڇڪي ورتو
ـس. جنهن ڪري حقيقت واري هڪڙي عاشق جي وفا تي
ضي ٿي سيني عاشقن جو بار کنيو اٿس.

سر ڪيڏارو

داستان پهريون

(١)

ڏِنو مُحَرَمُ ماهہُ، سَنڪو شَهزادَنِ تِيو،
جاڻي هيڪُ اَلله، پاڻَ وَٽنديُون جو ڪَري.

(٢)

ڏِنو مُحَرَمُ ماهہُ، سَنڪو شَهزادَنِ تِيو،
مَڪي، مَديني، ماڻهُئينِ، رُنو مَٿي راهہَ،
تَنهِن واحِدَ ڪي واهہَ، جو حُڪُمَ مَهِڙائي ڪَري.

(٣)

مُحَرَمُ موٽِي آئِيو، آيا تان نہَ اِمامَ،
مَديني جا ڄامَ، مولِيٰ مُونکي ميڙِيِنِ.

(٤)

مُحَرَمُ موٽِي آئِيو، موٽِيا تان نہَ اَميرَ،
مَديني جا مِيرَ، ڏاتَرَ ڏِيکارِئينِ.

چنڊ جهڙي سهڻي مجازي محبوب کي ڏسي. عاشق کي انتظار ٿيو تہ عشق انهيءَ راز کي ڄاڻي جو پنهنجيءَ مرضيءَ سان ملندو آهي. عاشق سان موت ۾ ملاقات ڪندو آهي.

چنڊ جهڙي سهڻي مجازي محبوب کي ڏسي عاشق کي انتظار ٿيو تہ عاشق معشوق ۽ عام بہ عشق جي منزلن تي روئي ويٺا. عشق هڪ اڪيلو اهڙي شئي آهي، جنهن جا اهڙا سخت حڪم آهن، جو عاشق سان موت ۾ محبوب جي ملاقات ڪرائيندو آهي.

مجازي محبوب چنڊ جهڙو تہ موٽي آيو مگر ان جو عاشق جيڪو منهنجي امامت ڪري سو تہ نہ آيو آهي. جيڪو حقيقت واري محبوب وٽ پهچائي سو موليٰ مونکي ملائين. ڇو تہ پاڻ بہ موت ۾ حقيقت واري محبوب سان ميلاپ ڪري نہ موٽيو.

مجاز وارو محبوب تہ موٽي آيو مگر مون وٽ عاشق تہ اچا نہ آيو. اهو عاشق محبوب جي ملائڻ وارو موليٰ مونکي ڏيکار. جيڪو پاڻ مرڻ ۾ معراج ڪري ويو.

(٥)

مِيــرَ مَديــنــ نِكـــري، ڏيــرا ڏِنــائُون،
ڪاتِيءَ پاٽيءَ ڳاهـَ ڪي، ماٿـهو مُڪائُون،
ڇَڙَهندي ڇِيائُون، تـ ٿِيندي ويڙهـ وَڏاندِري.

(٦)

مِيرَ مَدينـئـان نِڪري، رِڙهيـا مَٿي رَندَ،
گهـوڙا تَنِ گـهـوٽَنِ جا، پُرِيا مَٿي پَندَ،
جِتي رَهيـا راتڙِي، سـي سُونـهـارا هـنـدَ،
ڪُلا ڪَرِنگهَرَ ڪَندَ، جهڙِنَ جُهونجهارَنِ جا.

(٧)

مِيرَ مـدينـئـا نِڪـري، آئِيـا نـَ مـوٽـي،
ڪـارا رڱجِ ڪَپــڙا، اَدا نِيـــرَوٽـــي،
آءٌ تَنِين لَئي لوٽي، جي مِيرَ مُسافر رائِيا.

عاشق مجازي محبوب کان نڪري حقيقت ڏي هليا تہ پڙها ڏنائون تہ سڪل بہ ساوا ٿيندا. پاڻي سبيل ٿيندو. ۽ ملڪ سبرآباد ٿيندو. اسان هاڻي محبوب حقيقت واري سان ملڻ جي ڪوشش ٿا ڪريون، هن نفس سان ڏکهو عرصو جنگ هلندي آخر مرڻ ۾ ملاقات ٿيندي ۽ هن جهان جو فائدو ٿيندو.

عاشق مجازي محبوب مان نظرون ڪڍي، اکيون ٻوٽي تصور ڪري پنهن جي اندر وارو رستو وٺي هلڻ لڳا ۽ عشق ڪي هنن عاشقن گهوڙن وانگر تيز ڪري انهيءَ پنڌ تي هليا. جتي اندر ۾ محبوب ڪي انهيءَ اونداهيءَ رات ۾ ڳولهن پيا. اهي بہ ٻلارا هنڌ آهن. جتي عاشقن جا ڪلها پٺيءَ جو ڪنڌو سور پيو ڪري پر محبوب کان منهن موڙ نہ ڪيائون. مرڻ کان اڳ مري ملاقات معراج ڪيائون.

مجاز کان عاشق جڏهن حقيقت واري محبوب ڏي ويا. تہ وري موٽڻ واري نہ ڪَيِن. تنهن ڪري ڪاري رنگ جو ڪپڙو پائڻ فقير لاءِ لازمي ٿيو جو حق جي نور پاڪ جو نزول ڪاراڻ تي ٿيندو آهي. يا نير وارو ڪپڙو پائجي، مان انهن لاءِ ٿي پٺي تي سڪ ۾ سڙان جيڪي عاشق عشق جي سفر ۾ محبوب ۾ فنا ٿي رڱجي ويجي ديدار ڪيائون.

(٨)

سَختِي شَهادَتَ جي، سُڻُ شادِيءَ جو ڏِينهُن،
ذَرو ناهِ يزِيدَ کي، نِسورو ئِي نيهُن،
مَرڳُ اَنو مِينهُن، عَليءَ جي اولادَ تان.

(٩)

سَختِي شَهادَتَ جي، مِڙوئِي مَلارَ،
ذَرو ناهِ يَذِيدَ کي، اِيُ عِشِقَ جو آثارَ،
ڪُسَڻَ جو قَرارَ، اَصُلَ اِمامَنِ سِينِ.

(١٠)

سَختِي شَهادَتَ جي، مَلارُ مِڙوئي
ذَرو ناهِ يَذيدِ کي، آثارَ اِهوئي،
ڪُسَڻُ هو ڪوئِي، اَصُلَ اِمامَنِ سِينِ.

(١١)

سَختِي شَهادَتَ جي، نِسورو ئي نازَ،
رِندَ پَروڙِنِ رازَ، قَضِيي ڪربَلا جو.

موتو قبل انت موتو، حقيقت واري محبوب سان ميلاپ، عاشق پنهنجي محبوب کي ورَ سمجهندو آهي، تنهن ڪري اهو شاديءَ جو ڏينهن آهي. هن ۾ نفس جو ڏوهہ نہ سمجهيو آهي. هي نينهن جي جدوجهد آهي. موت ۾ ملاقات اڳي پيغمبرن کي بہ نصيب نہ هئي، مگر عليءَ جي اولاد عاشقن ٿي ڪئي آهي. جن پوءِ ملاقات عام ڪري ڇڏي.

حقيقت واري محبوب سان مرڻ کان اڳ مرڻ ۾ ميلاپ ٿيندو آهي. جنهن جي تڪليف عاشق لاءِ ملهار جي مثل هوندي آهي ۽ انهيءَ ۾ نفس جو ڪوبہ ڏوهہ نہ ليکيو ويندو آهي، هي سڀ عشق جا پار آهن. عاشقن سان ميلاپ ڪسڻ ۾ ٿيندو آهي. اهو اصل حقيقت جو فيصلو آهي.

محبوب حقيقت واري جو معراج عاشق سان مرڻ کان اڳي مري ٿيندو آهي. انهيءَ جي تڪليف عاشقن لاءِ باغ بهار آهي. هن ۾ نفس جو ڏوهہ نہ هوندو آهي. اهي بہ عشق جا آثار آهن. باقي اصل کان اهو فيصلو ٿيل آهي تہ مرڻ کانپوءِ ديدار ٿيندو.

اهو محبوب جو عاشق سان ناز آهي تہ مرندين تہ توسان ميلاپ ٿيندو. موتو قبل انت موتو. انهيءَ راز جا واقف اهي رند نقير آهن تن کي ڪربلا جي قضيي جي بہ خبر آهي، تہ اهو عاشق معشوق جي ميلاپ لاءِ تڪليف هوندي آهي.

داستان بیو

(۱)

چنـدَ وِهـائـيءَ چَڙِهـئـا، مَلَ مَديـنـئـا مِيـرَ،
تَنِ سين طَبَلَ بازَ تبِرُون، كَنُدَ كَتَارا كِيرَ،
عـلـيءَ پُٽَ اَمِيـرَ، كَنـدا راڙو رُكَ سِين.

(۲)

چنـدَ وِهـائـيءَ چَڙِهـئـا، مَلَ مـديـنـئـا گهـوٽَ،
اَنَ سِين طَبلَ بازَ تَبِرُون، كَنُدَ كَتَارا كوٽَ،
عـلـي پُٽَ اَمـوٽَ، كـنـدا راڙو رُكَ سـين.

(۳)

چنـدَ وِهـائـيءَ چَڙِهـئـا، مَلَ مـديـنِـئـا چامَ،
اَنَ سِين طَبـلَ، بازَ، تَبِرُون، نـيزا ۽ نـيشانَ،
علـيءَ پُٽَ اَيـامَ، كـنـدا راڙو رُكَ سـين.

عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي حقيقت واري محبوب ڏي مجاز وارا عاشق هليا. انهن اکيون پوري مجازي محبوب جو تصور ڪري وڏيءَ خوشيءَ سان باز وانگر تيز اچي تصور جي اکين سان اکيون ملائي مرڻ لاءِ تيار ٿيا. جو محبوب جون اکيون ڪهاڙن، برڇين، ڀالن، خنجرن جهڙن رڪ وارن سان مرڻ لاءِ پيار ڪندا ۽ موتو قبل انت موتو مائيندا. عليءَ شير جا پٽ اکين جي نظرن رڪ سان پيار ۾ روئي محبوب کي ٻه رئاريندا.

عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي حقيقت واري محبوب ڏي هليا خوشيءَ سان اکيون پوري تصور ڪري باز وانگر. انهيءَ تصور تي مرڻ لاءِ تيار ٿي ويا. تصور ۾ محبوب جون اکيون ڪهاڙن، برڇين، خنجرن وانگر آهن. جيڪي عاشق نه موٽڻ وارن کي گهائي. موتو قبل انت موتو ڪرائي ديدار ڪرائيندڙيون آهن.

عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي حقيقت واري محبوب ڏي پهلوان عشق جا سردار تيار ٿي هليا. اهي وڏيءَ خوشيءَ سان اکيون پوري اندر تصور تي باز جان تيز اچي مرڻ لاءِ پيا. محبوب جي تصور جون اکيون ڪهاڙن، ڀالن وانگر ظاهر آهن. انهن رڪ وارن سان معصوم عاشق پيار مان گهائجي موتو قبل انت موتو ڪري محبوب جو ديدار ڪندا. اهي عليءَ شير جا پٽ آهن، جيڪي محبوب جي رڪ جهڙين نظرن کي ڏسي پيار مان روئي رئاريندا آهن.

(۴)

ڪربَلا جي پِڙَ ۾، خيما ڪوڙِيائُون،
جهيڙو يذيد سامُهون، جُنبي جوڙِيائُون،
منهن نہ موڙِيائون، پَسي تاءُ ترارِ جو.

(۵)

ڪامِلَ ڪَرِبَلا ۾، اَهَلبيتَ آيا،
ماري مِصرِيَنِ سين، تَنِ ڪافرَ ڪَنبايا،
سَچُ ڪِ بيبيءَ ڇايا، هَهڙا سورهَ سُپرِين.

(٦)

ڪامِلَ ڪَرِبَلا ۾، آيا سيدَ شيرَ،
ماري مِصرِيَنِ سين، ڏِنيَ ڪَيائون ڍيرَ،
دَهَلِئا اُتِ دلير، پَسي حملو ميرَ حُسينَ جو.

عاشق اکيون ٻوٽي تصور ڪري انهيءَ ۾ نظرون ڪپائي. نفس سان سامهون ترڪ ڪرڻ جي ڪوشش ڪيائون. نفس سان گڏ محبوب جي تصور جي نظرن جا تير ۽ تلوارون به سهندا رهيا ۽ انهن کان به منهن موڙ نه ڪيائون.

هي عاشق حقيقت واري محبوب سان مليل، وري محبوب سان ملڻ لئي پنهنجي اندر ۾ تصور ڪري حقيقت جا اهل انهيءَ گهر ۾ آيا. محبوب جون نظرون مصر جي تلوارن جهڙيون تيز انهن سان پنهنجي نفس کي ماري ترڪ ڪيائون. اهي سچيءَ ماءُ ڄاوا سورهيه سهڻا ڄاوا هئا. جن عشق جي شروعات اچي ڪئي ۽ عشق جا محافظ به رهيا.

هي ڪمال تي پهتل عاشق جيڪي حقيقي محبوب سان اڳ ۾ مليل هئا سي وري محبوب جي ملڻ لاءِ اکيون بند ڪري پنهن جي اندر جي ڪربلا ۾ شينهن مرد آيا ۽ هتي محبوب جي نظرن جيڪي مصر جي تلوارن جهڙيون تيز هيون، انهن سان پنهنجي نفسن کي ماري ڍير ڪري ترڪ ڪري ڇڏيائون. جهڙي نموني حسين پاڪ انصاف سان نفس تي حملو ڪيو، اهو ڏسي وڏا دلير ترڪ وارا فقير به في الحال دڄي ويا. ۽ عاشقن جو حقيقي محبوب سان ديدار ٿيو.

(١٠)

دوستَ کُهائي دادَلا، مُحبَ مارائي،
خاصَنَ خَلِيلَنِ کي، سَختِيُون سَهائي،
اَللهُ الصَمَدَ بي نيازُ، سا ڪَري جا چاهي،
اِنهيءَ مَنجهہ آهي، ڪا اُونهي ڳالهہ اِسرارَ جي.

داستان ٽيون

(١)

ڏِنو ڪالهہ ڪَهين، جُهنجهارِڪو جهڳڙو،
هاٿِن هَڏَ مُڇائيا، ريلو رَتَ نَئين،
ڀائِنِ سا سَئين، جِئان جِيءَ جوڪو ٿِئي.

(٢)

ڪارِي ڪَڪَرِ هيٺِ، مون جهيڙِيندا ڇَڏِيا،
ڪارا کُندَ هٿَنِ ۾، اَڙَلَ وَڇيرا هيٺِ،
ٿي تَنين سِين ڏِيٺِ، موتَڻُ جَنين مِيهڻو.

حقيقت واري محبوب جو جن دوستن سان پيار هوندو آهي، تن کي مرڻ ۾ ميلاپ ڪرائيندو آهي. (ڇو تہ هونءَ ظاهر واريون اکيون ديدار ڪري نٿيون سگهن (حضرت موسيٰ وانگر) خاص عاشق جيڪي سر جي قرباني ڏيڻ وارا هوندا آهن. هيءَ تڪليف انهن کي ڏيندو آهي. محبوب بيپرواهہ آهي، تنهن ڪري انهيءَ جي مرضي هوندي آهي. اها ڳالهہ انسان جي فائدي ۾ آهي. جنهن کي هو پاڻ ئـو چاڻي. عاشق لاءِ ديدار وڏي نعمت جهڙي ڳالهہ آهي. جنهن جي عام کي خبر نہ آهي.

ڀٽائي ٿو چئي تہ ڪالهہ فڪر ڪرڻ وارن عاشقن جو نفس سان جهيڙو توهان ڏٺو، جتي هاٿيءَ جهڙو ٿلهو نفس بہ غرور واري هڏي ڪپائي وينو ۽ اهو بہ مجبور ٿي روئي پيو ۽ ڪنڌ نمائي پيو. عاشقن تڪليف ۾ ڀلائي سمجهي. اوترو محبوب راضي ٿين.

ڀٽائي ٿو چئي تہ مون ڏٺو تہ مجاز واري محبوب جي ڪارين اکين ۾ پاڻي ڪڪر وانگر تري پيو. عاشق کي عشق ڏيڻ لاءِ جهيڙو ٿيو. جهلئي نہ مڙڻ وارو محبوب نٺيڙي وڇيري وانگر اکين جون نظرون بڙڇين وانگر عاشق تي وار پيون ڪن. مون ڏٺو تہ جيسين عاشق کي عشق ڏئي پنهنجو نہ ڪندو تيسين موٽڻ هن لاءِ مٺو آهي.

(٣)

آيـــا اُجارِيـــنِ، تَنـــڪَ، ترارِيـــون تِئُرا،
سـ نِگِيوُن، سائِنِ هَتَ ئِي، ڪُلهِنئوُن نـ لاهِينِ،
اَيـــا ئِي آهـــِين، مُهـــائـــي مَرڻَ تـــي.

(۴)

هَٿَڻُ هَڪِلِڻُ، ڀِيلي سارِڻُ، مـانجهـيان اِيَ مَرَڪُ،
وِجهَنِ تـــان نـــ فَراقُ، رُڪَ وَهـــنـــديءَ رانـــدِ ئِي.

(۵)

بهـادُرَ گڏِيا بهـادُرِين، ڪَڙِڳَ ڪِلُولِ ڪَنِ،
وِجهَنِ ڏَڙَ ڏَڙَنِ تـــي، هـــاڪـــارِيـــنِ هـٿـــنِ،
ڪِرَنِ ڪـنـڌَ نَچَنِ، رِڻ گجِيـــو راڙو ٿِيـــو.

مجاز وارو محبوب پنهن جي اکين کي سينگاري ڪجل پائي نظرن جون تبرون تراريون تازيون تيز ڪري عاشق جي سامهون آيو آهي. محبوب دليري ڏيکاري عاشق جي سامهون تراريون تيار ڪري بيٺو آهي، گهڙي به ساهي نٿو ڏئي، تڏهن عاشق به اتي بيٺا آهن، سامهون مرڻ ٿئي ته حق جو ديدار ٿئي.

محبوب مجاز وارو پنهنجي عاشق کي نه وساريندو آهي، وقت تي ياد ڪري اکين جي نظرن سان حملو ڪرڻ جي محبوب جيڪو امامت مهداري ڪندو آهي، عاشق جي حق جي طرف ڏانهن هوندي آهي. اهو هن رک جهڙن نظرن جي راند ۾ ذرو به فرق نه وجهندو آهي، جيسين عاشق حق کي پهچي. موتو ٻه انت موتو ڪري.

عاشق ۽ معشوق جڏهن گڏبا آهن ته هڪبئي سان نظرن ملائڻ سان آواز ڪندا آهن. عاشق پنهنجون نظرون مجازي محبوب تان ڪٽڻي تصور تي وجهندو آهي ۽ وري ديدار لاءِ ٻاڪاريندو آهي ته وري محبوب نظرن جو وار ڪندو آهي، تڏهن عاشق جو نفس فنا ٿيندو آهي ۽ عاشق خوش ٿيندو آهي. تڏهن رڻ (اندر) ڳاج ڪري رڙي ڪري حقيقي محبوب کي ٻڌائيندو آهي ته عاشق ۽ معشوق هڪ ٿي ويا.

(٦)

هوڏانهن هُنِ هاڪارِيو، هيڏانهن هِي هَٽَنِ،
سُرِنايُون ۽ سَنڌِڙا، پِنين پارِ پِرَنِ،
گهوٽن ۽ گهوڙن، رِڻَ ۾ لائُون لَڌِيونَ.

(٧)

گهوڙڻ ۽ گهوٽن، جيڻ ٽورا ڏينهڙا،
ڪڏهن منجهه ڪوٽَنِ، ڪڏهن واهي رڻ جا.

(٨)

گهوڙو گهوٽ پَلاڻيو، مَتِس زِينَ ذَري،
علي شير پُٺَنِ ڪي، اُيو سڏَ ڪري،
قضا ڪِيئَن ٽَري، اَمرُ الاهي آئِيو.

عاشق مجازي محبوب جو تصور ڪري اڪيون ٻوٽي اندر فڪر
فراق سان محبوب حقيقيءَ کي ڀاڪار ڪندو آهي. هوڏانهن
حقيقت واري تصور ۾ اظهار ٿي نظرون عاشق سان ملائيندو
هي تہ ٻنهي وٽ ميلاپ جي خوشي ايندي آهي ۽ عاشق پنهن
جي حقيقت واري محبوب کي پنهنجو وَرُ سمجهي، اندر رڻ ۾
لائون لهندا آهن.

عاشق ۽ معشوق جا ڏينهن جلد گذري ويندا آهن. پيار وارا
ڏينهن ٿورا ٿيندا آهن. ڪڏهن عاشق معشوق پنهنجي پنهنجي
جسم جي ڪوٽ ۾ وري ڪڏهن عاشق جي اندر رڻ ۾ محبوب
صرف ۾ هوندا آهن، عاشق ۽ معشوق اندر رڻ جا مالڪ هوندا
آهن.

حقيقت واري محبوب، مجاز واري محبوب کي پنهنجي صورت
ڏئي تيار ڪري موڪليو، تڏهن حضرت علي پنهن جي پٽن کي
بيٺو سڏي تہ اچو اچي عشق وٺو. دير نہ ڪيو، اهو الاهي امر
آهي. اهو توهان لاءِ تقدير ٿي آيو آهي. نہ ٽرندو اچو اهو مجاز
جو عشق نبي پاڪ جو دين آهي، جنهن کي دنيا ڪائنات ۾
عام ڪيو.

(۹)

جهمَنديوُن اَچَنِ، جهوليوُن جُهنجهارَنِ جيُون،
پايو پُکَ پُهارَ جا، اَنِ جيونُ وَهون واکا کَنِ،
پـتـيــنِ پـارَ کـَــدِنَ، رِڻ گــجو راڙو ٿيــو.

(۱۰)

کـانـدَ ڪَلارين کـپــڙيـن، وَرَ وَنـاهيـــو آءُ،
جتِ سانگيَنِ جي سَٽَ وَهي، اُتِ وِکَ وڌندي پاءُ،
تان تان پِوءُ مَ پانءَ، جان جانِ نُونـڌيءَ نـہ چَڙهينِ.

(۱۱)

پِکُو آئـون نــہ چوان، مـــاريــو تــہ وِسَهـــان،
کانڌَ مُنهَن ۾ ڌَکَڙا، سيکِيندي سُونـهان،
تـــــہ پُڻُ لَڄَ مَران، جي هـــــــونِس پُٺِ ۾.

عاشق بهادر اکين کي جهکايون ڀوئيون ڳوڙهن جون جهولون ڀريون حقيقي محبوب جي سامهون اندر ۾ ٽا اچن. تنهن تي مجازي محبوب ٻڪ سرمي جو اکين ۾ پايون عاشق کي روئي واکا کري ٿو چئي ته عاشق اکيون ڀوني نه روءِ. مون ڏانهن ڏس. مگر عاشق حقيقي محبوب جي ملڻ لاءِ اندر رڻ ۾ ڳجگوڙ پيو کري، تنهن تي مجازي محبوب عاشق لاءِ رئڻ، پٽڻ ۽ راڙو کرڻ لڳو ۽ ٻئي پيا پٽين پار کڍن، رڻ گجيو ۽ راڙو ٿيو.

اي محبوب مجاز وارا تون منهنجو ور آهين، جڏهن به تون اچين ته رنگين کپڙا پائي گهوٽ ٿي سينگارجي ايندو کر. محبوب جون نظرون ترارن وانگر عاشق جي مارڻ لئي کوششون پيون کنديون آهن. عاشق اتي تون جلد پهچ. تيسين نه ڊچجان ۽ جيسين موتوا قبل انت موتو کرين. حقيقي محبوب جو ديدار کرين.

ائين موٽي اچڻ جو مان نٿو چوانءِ. هنن کي ماري محبوب سان راضي ٿي ايندين ته مان خوش ٿيان. مٽرس ٿي محبوب جي نظرن جا تير سامهون اکين سان جهل ته انهن اکين جا ڳوڙها اگهڻ فخر جي ڳالهه آهي. پر جي عاشق جي ڀويئون ايندين ته ونکي شرم ٿيندو ته منهنجو ياءُ/عاشق عشق ۾ کامياب نه ٿيو.

(١٢)

يَڄِي آئــينِ ڀَڄِڻــا، لَڄايُئِي مــون يــارَ،
ويٺيون ڪَنِ ڪُوارَ، مُنهَن مٿاهان جَنِ جا.

(١٣)

يَڄِي آئــين ڀَڄِڻــا، لَڄايُئــي مُون سيــڻَ،
ويٺيون وِجهَنِ ويڻ، مُنهن مَٿاهان جَن جا.

(١٤)

مُنهنَ مَٿانهان جَنِ جا، سي پِٽِيؤ ڪَڍَنِ پارَ،
جِيڏيُون هِنَ جُهنجهارَ، اَجاري سَبُ اَچا ڪِٺا.

داستان چوٿون

(١)

ڪـا جا ڏِري ڏُنگَرِي، ڪـو جو وَرِئـو واءُ،
عَلــيءَ شــيــرَ وِيــاءُ، رِڻ ۾ ڀِينِ راتِڙِي.

فس کي نہ ماريئي ٻاڙي تي ٻڇي آئين. عاشق اسان دوستن کي
ہ لڄايئي، جن عشق وارن نفس کي ماري حقيقي محبوب کي
اضي ڪيو سي اسانکي طعنا پيون ڏين، ڇو تہ انهن جا منهن
ٿي آهن.

ي عاشق ٻاڙي تي ٻڇي آئين نفس کي نہ ماري سگهين. اسان
ي محبوب کي بہ شرمسار ڪري آئين، جيڪي نفس کي ماري
حبوب کي راضي ڪري آيا. اهي سخن پيا ڏين، ڇو تہ انهن
ا منهن مٿي آهن.

يڪي عاشق نفس کي ماري عزت مرتبو ماڻي آيا، سي اڄ
قيقت واري محبوب جي فڪر فراق ۾ پيا ٿا تصور ڪن ۽
رئين، انهن عاشق پنهن جي نينهن کي وري اجاري تازو ڪري
قيقت ڏي ٿا هلن.

ڙو ڪو مجازي عشق جي ماڪ پئي ۽ طوفان آيو، علي شير
ي اولاد لاءِ، ناني نبي پاڪ جي ڪري هنن لاءِ ضروري ٿيو ۽
ر جي رڻ ۾ محبوب حقيقيءَ سان گڏ رات رهي ديدار
يائون. تنهن ڪري عشق مذهب تي ايريو. جنهن جي
اظت بہ پاڻ ڪيائون.

(٢)

جهيــڙو لاهہِ يُـذيـدَ! عَلـيءَ جي اولادَ ســين،
سا نہ پَسندِين عيدَ، جا هوندِي مير حُسينَ سِين.

(٣)

جَنين جهـيـڙِئو كـالَهہ، علـيءَ جي اولادَ سـين،
هـيءُ تَنـينِ جي حــالَ، جي جَمــاعِتـي يَذِيـدَ جا.

(٤)

جَنينِ جهـيـڙِئو اَڄُ، عَلِيءَ جي اَولادَ سـينِ،
پوءُ تَنينِ كان پَڄُ، جي جَماعِتي يَذِيدَ جا.

(٥)

كُوفِيَنِ قَهر كِيو، تِيا جَماعِتي يَذِيدَ سين،
پَلـيــتَنِ كـي پِڙَ ۾، وَرِنَهـــــُ وَرِ پِيـــو،
سَدَّر هُونِ سِهـو، شـيـرُ شَهـادَتَ رَسِيـو.

(٦)

كُوفِيَنِ كــاغَذُ لِكـيـــو، وِچِ وِجهـي اَللهُ،
اَسـينِ تـابِعُ تـنهـنجا، تـون اَسـان جو شـاهہُ،
هَيـكـر هِيـڏي اَءُ، تہ تَخِتَ تـابِيئي تُنهنجي.

ي نفس تون ضد نہ ڪر علي شير جي اولاد سان. جڏهن امام
ـسين سان محبوب حقيقت وارو ملاقات ڪندو تڏهن توکي
ري ڪري ڇڏيندا ۽ تون اهو ديدار ڪري نہ سگهندين.

ن عليءَ جي اولاد سان اڳي بہ جهيڙيو هو، مجازي عشق واري
دايت تي نہ هليا، انهن جي راءِ کان اسان ناراض آهيون جو
و نفس جا پوڄاري هئا ۽ حق کي نہ سڃاتائون.

ن اجا بہ عشق جي راض کي نہ سمجهيو ۽ اڄ بہ عليءَ جي
لاد حسين پاڪ جي هدايت تي نہ ٿا هلن، انهن کان ڏڄي
ي وڃو. ڇو تہ هو نفس جا پوڄاري آهن ۽ عشق جي مذهب
ۡ نٿا مڃن.

ٖوفي وارن بہ ٿهر ڪيو جيڪي فقير سڏائيندا هئا، نفس جو
مو وٺي بيٺا. عشق جي ميدان ۾ عاشق مڃڻ وارن فقيرن جي
ڙي ۾ اچي ويو. موقعو ڏسي عاشق کي ڇڏي اڪيلو ڪري
ا. تڏهن عاشق فڪر فراق سان اڪيون ٻوٽي اندر ۾ جهاتي
ي تہ موتو قبل انت موتو تي ويس ۽ مشاهدو ماڻي آيو.

وفي جا فقير جي مڃيندا هئا تن عاشق کي لکيو تہ اسان
ـق کي مڃون ٿا. تون اعتبار ڪري سمجهہ تہ اسان تنهنجا
ٻون ۽ تون اسان جو سچو عاشق شهنشاهہ آهين. هڪڙو
ـعو تون اسان ڏي اڄ تہ اسان توکي وهاري خدمت
داسين، اسان تنهن جا فقير مڃڻ وارا آهيون.

(٧)

ڪُوفي ڪربَلا ۾، پاٿي نہ پيارِينِ،
اُتي عَليَ شاھہ کي، شَهزادا سارِينِ،
نِڪرِئو نِهارِينِ، چڙھہ مِيرَ محمَد عربي!

(٨)

پِرِهہ پکي آئيو، ڪربَلا مان ڪهي،
روضي پاسِ رَسُولَ جي، تَنهِن هَلي هاڪَ هَنئِي،
ڏِنيمِ رُڪَ رَئي، چَڙھہ مِيرَ مُحمَد عَرَبي!

(٩)

پِرَهہ پکي آئِيو، صُبُوحَ سَهارو،
روضي پاسِ رَسُولَ جي، هنيائين هاڪارو،
مانجهِينِ ڪيو مارو، چَڙھہ ميرَ محمَد عَربِي!

(١٠)

پِرِهہ پکي آئِيو، ڪربَلا مان ڪالَهہ،
آھہ، اَلودُو رَتَ سِين، حيرَت گَڏِيو حالَ،
گهوٽَ وِڻاهِيا ڪالَهہ، پيلِي ميرَ حسينَ جا.

— شاھ [illegible]

عاشق جڏهن اکيون پوري تصور ڪري پنهنجي اندر ۾ فڪر فراق سان حقيقت واري محبوب جو انتظار ڪندو آهي. اتي ڪوفي وارو پاڻي به پياري نٿو سگهي. اتي عاشق علي شير واري عشق ڪي سڏ ڪندا آهن ۽ بار بار پيا نهاريندا آهن. محمّد صورت حقيقي محبوب واري ديدار ڪرائي جنهن لاءِ هي جهان ٺهيو.

وحي جبريل سوير حقيقت واري محبوب جي دربار ۾ اچي عرض ڪيو ته عاشق پنهنجي اندر واري ڪربلا ۾ محبوب جي نظرن سان پنهنجي نفس ڪي فنا ڪري ڇڏيو آهي، هاڻي توهان هلي عاشق ڪي ديدار ڪرائي سگهو ٿا.

سوير وحي جبرئيل ربّ پاڪ، حقيقي محبوب جي دربار ۾ وڏي آواز مان عرض ڪيو. عاشق پنهنجي نفس تي مارو ڪيو آهي، تنهن ڪري توهان هلي ديدار ڪرايوس.

سويرو وحي جبريل آئيو، عاشق جي اندر واري ڪربلا مان ڪالهه وارو احوال ڏنائين. مايوس ٿيل اکين ۾ پاڻي هيس. چيائين ته عاشقن پنهنجي نفس ڪي ڪالهه ناس ڪري ڇڏيو، جيڪي به امام حسين جا پوئلڳ هئا، انهن اها بهادري ڪئي.

(١١)

کربَلا ۾ ڪوڪَ، سامُهون شَهزادَنِ جي،
عـــالَمَ جا مَلـوڪَ، رُڪَ روهـي جهَلِيـــا.

داستان پنجون

(١)

حَسَنَ نـا حُسـينَ وَٽِ، ٻـيـلـي نـہَ ٻـانُهــون،
ســـاڙِيُهـــــ شَهـــزادَنِ جو، آهـي آڳاهُون،
يَذيدَ! جيلاهُون، تيلانهنُ ڪَرِين تَڪڙِيُون؟

(٢)

ڪِلـــي وِيـــرَ ڪَتَڪَ ۾، هـــيءَ جي حَسَنَ هـــو،
پيڙو پيڙو پنهنجي ٻاءُ سين، پَتنگَ جِيئَن پيو،
آهي ڪيرُ ٻيو، جو ڪَري هَلان مِيرَ حُسينَ تان؟

(٣)

ڪِلي ويرَ ڪَتَڪَ ۾، سـائُو سَڀُ نـہَ هُونِ،
پِڙَ تي سيـئي پُونِ، مـونَڻ جَنين مـيـهِـڻـو.

ﻖ پنهنجي اندر ڪربلا ۾ فڪر فراق سان پنهنجي محبوب
سامهون پئي التجا ڪئي. هاڻي محبوب اچي انهن تي نظرن
تلوارن جا وار ڪيا آهن، جنهن ڪري عاشق صبر ۾ آهي ۽
به آواز ڪونهي جو هو راضي آهي.

عشق جي راهه ۾ ڪنهن پاءُ ۽ پانهي دوست جي مدد جي
رت نه آهي، ڇو ته عاشقن جي منزل پري حقيقت واري
وب ڏانهن آهي، نفس تنهن ڪري عاشق تي حملا پيو
و آهي.

ﻦ جي ميدان ۾ نفس جي جنگ هوندي آهي. نفس سان
جيڪو عاشق وٽ لشڪر آهي سان لڙڻ لاءِ تنهن ۾
ي محبوب جيڪڏهن سات ڏيندو ته عاشق کي پيڙو ٿي
و ٿي پتنگ وانگر ساڻس همدردي ڪندو، انهيءَ ڪان
پيو ڪير آهي، صرف نفس ئي آهي، جيڪو عاشق سان
جي منزل ۾ لڙندو آهي.

ته هر انسان تي اچي ٿو. مگر انهن انسانن ۾ ڪي اهڙا
هوندا آهن، جيڪي وفادار ۽ سچا هوندا آهن. انهن لاءِ
ٿيڻ يا پوئتي موٽڻ مهڻو هوندو آهي.

(۴)

ڪلي وير ڪَنَڪَ ۾، پاڪَرَ جو پائي،
اَچا اُنَ ڪي جيئڻَ جو، آسانگو آهي،
سُورهُ سو چائي، جو رُڳوئي رڻ گهڙي.

(۵)

سُورهَ مَرين سوبَ ڪي، تہَ دِلِ جا وَهَمَ وِسارِ
هَڻُ ياالا وڙهہُ ياڪُرين، آڏي ڏالَ مَ ڏارِ
مَتان تيغَ ترارِ، مارِ تہَ مَتارو ٿئين

(٦)

حُرُ هَلي آئيو، مانجهي مَردانو،
”آهيان عاشِقُ اَڳِ جو، پَتنگ پَروانو،
مانَ راضي ٿئي رَسولُ رَبَ جو،نَبي تو نانو،
هيءُ سِرُ سَمانو، گهوٽَ! مَتائِين گهورِيان.

ـق وارن جوانن جي لشڪر ۾ نفس جو جامو اهي پائيندا
، جن ڪي جڙي رهڻ سان محبت هوندي آهي. نفسي
هش سان پيار هوندو آهي. مگر سچو عاشق اهو آهي
ڪو نفس جي جامي ۾ اچي محبوب سان پيار ڪري.

عاشق جيڪڏهن محبوب حقيقت واري سان ملڻو اٿئي تہ
ءِ ڏاءَ ڪان پاسو ڪر. پنهنجي مجازي محبوب جي سامهون
ن جا ڀالا پنهنجي اکين ۾ جهل ۽ پيار ۾ ڀاڪر
ـ لهرائجي. انهيءَ ڪان اکيون بند نہ ڪجن.
ن جون ترارين بہ نفس ڪي ماري عاشق

نالي عاشق نفس کي قربان ڪرڻ وارو ،
ـان مجازي عاشق محبوب مٿان سر
ي آيو آهيان تہ نبيءَ جو دين عشـ
و آهي تہ من ربّ جو رسول راضي
ـانو آهي. جيئن مان بہ نفس ڪ
ي، پنهنجي پرين حقيقت واري سـ

(٧)

هُئـــي هِدايَتَ حُرَ كـــي، اَزَلَ ۾ اَصـــــــلا،
چَڙهِـــي آئِيـــو جَنـگِ تـــي، هَلـــي هُنَ پـــارا،
اِينديئي چَيائين اِمـامَ کي، گـهوريَس آن مٿـاءَ،
لايُڪَلِفُ الله نفساً اِلاَّ و سعُها،جيڪا پُڄنديَمِ سا،
گـهوٽَ بـِہ لڳا گـهاءَ، سـو بـِہ شـيرُ شـهيدُ ٿـيو.

(٨)

پـاوَنـگَ اُيـــو پِڙَ ۾، هَٽـي هَزارِي هـولَ،
جوهَرَ ۽ جَڙاءَ سينِ، ڪـامِلَ سِرَ ڪَنگولَ،
رَتورَتَ رَتـولُ، مـولهِيـو مـيرَ حُسـينَ جو.

(٩)

ڏاڙهيءَ رَتَ رَتِياسِ، ڏنـدَ تـہ ڏاڙهونءَ گُلَ جِيئَن
چوڏِهينءَ مـاهـہ چنـدَ جئـين، پِڙَ ۾ پـاڳَڙِيـاسِ
مـــيـــڙي ۾ مـــحـــمَدَ جي، مَرُ مَرِڪـي مـــاسِ
نَهن سُورِهـہ کي شاباسِ، جو مَٿي پِڙَ پُرِزا ٿِيـو

كي تقدير نهڻ كان اڳ ۾ عشق مليو هو. هن ڪائنات جي ؛ جو سبب بہ عشق آهي. نفس جو ساٿي هئو، اهو ساٿ ي عاشق ڏي آيو. اچڻ سان امام سان واعدو ڪيائين تہ مان بوب تان قربان آهيان. مون تي محبوب سهڻ جيترو بار .و، اهوئي مان نيائيندس. تڏهن محبوب جي نظرن جي ، سان گهائجي نفس كي ماري موتو قبل انت موتو ڪيائين حبوب حقيقت واري جو ديدار ٿيس. ۽ حق جي شاهدي ، شهيد ٿيو.

عاشق بهادر اچي هزارن جو گفتگو ڪيو تہ مان عشق جو اري آهيان، نفس وارن سان منهن جو واسطو ناهي. مان چو ٿو چوان جو مونتي امامت جي دستار متي تي آهي. ائين ، پاڻ موتو قبل انت موتو ڪيائين ۽ شهادت ۾ سندس ار ڳاڙهي ٿي وئي.

، پاڪ امام حسين كي امت جي شفا لاءِ انهيءَ شان سان ڪيو. موتو قبل انت موتو ڪرايائينس. انهيءَ جي صورت ق جي صورت ظاهر كري هن جي ڏاڙهي ڪڪي ڳاڙهي، رت جو رنگ آهي. ڏند سهڻا جيئن ڏاڙهونءَ جو گل، هن صورت حقي محبوب، چوڏهينءَ جي چنڊ وانگر دنيا ۾ ر ۽ سندس امامت جي پڳ جو عشق جي ميدان ۾ مقبول سندس ماءُ بہ هن تي فخر كري. قيامت ڏينهن محمّد م جي سامهون چوندي منهن جي پٽ امت جي شفا ئي. انهيءَ عاشق سورهہ سين حسن عشق اميدن تي پورو پنج تن جو شان وڌايو، جو عشق جي ميدان تي قرباني سخاوت، شجاعت ۽ غربت كي اظهار ڪيو.

(١٠)

ڏاڙهي رَتَ رَتياسِ، ڏندَ تہ موتنِ ڳتيا،
چوڏهينءَ ماهہَ چندَ جيئَن، پڙ ۾ پيشانياسِ،
اَللہ نُورالسمواتِ، جَلوو زَمينياسِ،
سيماهُم وُجُوهہِ هِم، مُنهَن ۾ مَڻِ ڳتياس،
ڪُڪِرا ڪَربَلا جا، مادرِ تي ميڙِياسِ،
ڦَٽَنِ تان رَتَ ڦُڙا، عليءَ تي آگهِياس،
مِڙيئي معافُ ڪِياسِ، خالق بَدلِي خون جي.

(١١)

ڪربَلا ڪَڪُوري، دُلدُلِ رَتا پيرَ،
سَتوُن ڏِيندي شيرَ، مَٿان سِجُ مُرڪِئو.

مي ڳاڙهي صفا رت جهڙي ۽ ڏند جيئن موتي ڳتيل آهن. هن موتو قبل انت موتو ڪرائي امت جي شفا لاءِ تيار ڪيائين. جي صورت حقي محبوب واري صورت چوڏهينءَ جي چنڊ ڪر پئي روشن چمڪي. ربّ پاڪ اهو نور جو جلوو آسمان مين تي موڪليو آهي، جيئن سندس منهن موتي داڻي وانگر جنهن جي ڏسڻ سان سجدو ادا ٿئي. امامت جو فيض پيو . شهادت جي وقت سندس ماءُ موجود هئي، جنهن سندس ىن تان ڪڪرا پري پئي ڪيا ۽ علي مشڪل ڪشا بہ جود هو، جنهن ڦٽن تان رت کي پري ڪيو ۽ شاباس پئي بائينس. انصاف سان بنا ڪنهن جي رنجائڻ جي، رب سان معاهدي مطابق شهادت پائي ويا. محمّد صلعم جي امت، ان ذات لاءِ آزادي ۽ شفا ورتائين. جو قدرت کان عذاب نہ دو، ڪنهن بہ گنهگار جي صورت نہ بدلبي ۽ بدصورت ان نہ چمندو، تڏهن محبت ٿي ۽ ملڪ ۾ آزادي ٿي.

شق اندر ڪربلا ۾ مجاز واري جو تصور ڪري ڳاڙهي رت ڏنائين تہ انهيءَ جي اکين ۾ پاڻي هو. پوءِ عاشق جنبش چي ويو تہ محبوب جي اکين ۾ ڳوڙها ڇو آهن؟ تڙپندي نق قرباني ڪئي، تڏهن حقيقت وارو محبوب مجاز واري کي ي ڪري اچي ديدار ڪرايس.

(١٢)

چارِ تَرارِيُون چيلِهـــ سِين، ٻَڌي ٻـ پـاڳون،
اَڳِيَنِ جِيُون آڳون. ڪَئُونَر ڪِلي ۾ موڪيون.

داستان ڇهون

(١)

ڪَؤَنر ڪِلي جا ڪوڏِيا! جا نڪِي تائِين جِي،
مَتـــــان اَڙَنِ آسِري، رُڪَ پِيـــــالــو پـــي،
ڳاهَ ڳِجهَنِ جو تِي، ويـــنَي جَنِ وَرِهــ تِيـــا.

(٢)

پاڪَ جَنِيَنِ جا پِيرَ، ڪَٽـاءِ هِيٺِ نَہ ڪـوڙِيا،
تَنگَ تَرارِنِ پـچِيـا، ڇِـٽـيــو پَوَنِ ڇِڳِيــرَ،
ڏِنـڍَ تَنـيِنِ جا ڏيـرَ، ڳِجهـــڙِيَنِ ڳولائِيـــا.

امام حسين عشق جي ميدان ۾ مجازي ۽ حقيقت واري محبوب جون نظرون چارئي ترارين جهلي نابوريءَ سان عشق ۽ شهادت جي پڳ ٻڌي، موتو قبل انت موتو ڪري معراج ڪري پنهن جو قول پورو ڪيو ۽ وڏن کي ملهايو. انهن جيڪو واري سان عشق جو بار رکيو اهو پورو ڪيائين.

اي عاشق گل جهڙا شهزادا پنهنجي محبوب کي پنهنجي اندر واري ڪلي ۾ ديدار ڪرڻ وارا جيسين تون زنده آهين. تيسين محبوب وٽ قرباني ڏئي انهيءَ اکين جي رڪ جهڙين نظرن مان وفاداريءَ وارو ثبوت اکين جي رڪ جهڙين نظرن سان ڳوڙهن مان وٺي ٻيءُ. انهيءَ ۾ فنا ٿي پنهن جي اندر ۾ فڪر فراق سان موتو قبل انت موتو ڪري. حقيقت سان ملي انهي عاشق جي اکين کي خوراڪ ڏي، جن ورهين کان تنهن جي ميلاپ جو انتظار پي ڪيو. تہ ڪڏهن موتو ڪرائڻ ايندو.

انهن عاشقن جون پاڪ نظرون جو ڪڏهن بہ بد نيت سان ڪنهن کي هيٺ نہ ڏنائون، تن کي محبوب جي نظرن جي ترارن اهڙو ڪپيو جو انهن کان ڳوڙها هارجي پيا. ۽ سڪ فراق ۾ فنا ٿي موتو قبل انت موتو ڪري حقيقي محبوب اڳيان ڍير ٿي پيا. تہ محبوب جي اکڙين انهن کي سيني سان لڳايو ۽ پيار ڪيو.

(٣)

چَپَرِ جِئَن پَهونُ، تِيئَن رِڻُ ڳِجهَنِ چائِيو،
وَنِڪا وَنڪَنِ گَڏيا، ڊوڙِئو ڏِيَنِ ڏَهُون،
مُهايَنِ وَهوُن، نِيرُ مَهِنگو ڪَندِيُون.

(٤)

ڳِجهُون ڳوٺ نہ هُونِ، وَتَنِ ڪِلي ڪوڏِيُون،
حَسَنَ مِيرَ حُسَيِنِ، لَمِئو لائُون ڏِينِ،
ڪُتا اَڪوڙِيِنِ، چوٽا چُوڙِيرَنِ جا.

(٥)

ڳِجهڙِيُنِ ڳارو، راتو ڏِيهان رِڻَ ۾،
پِيٽُون پُڃَنِ ٻانَ ۾، ڪَنهِن مُنهِن ڪيڏارو،
ڪائِنِ ڪڳمارو، ڪانِئِر پِئو ڪِنو ٽِئي.

جيئن جبل تي ٻڪرين جا ڌڻ چائنجي ويندا آهن. تيئن عاشق پنهن جي اندر ۾ جڏهن حقيقت واري محبوب سان ملاقات ڪندو آهي تہ محبوب اندر واري سڄي رڻ تي ائين ڇانيل نظر ايندو آهي. عاشق ۽ محبوب ٻئي گڏبا آهن تہ محبوب نظرن جا وار پيو عاشق تي ڪندو آهي. پوءِ جيڪي عاشق جون اکيون سامهون محبوب کي ڏسنديون آهن، انهن جو روئڻ بند تي ويندو آهي. جو هڪ ڳوڙهو بہ نہ ايندو اٿن.

محبوب حقيقيءَ جون نظرون پنهنجي ڳوٺ نہ هونديون آهن، انهيءَ جي نظر سڄي جهان تي هوندي آهي. وڏيڪ انهن عاشقن جو انتظار هوندو اٿن. جيڪي نفي ڪري پنهنجي اندر جي ڪلي ۾ محبوب کي ڳوليندا آهن. تنهنڪري حسن مير حسين جهڙن عاشقن سان انهن جي اندر ۾ اچي اهڙن ڪنوارن سان حقيقت وارو گهوٽ لائون لهندو آهي. اهڙن ڪلنگهيءَ وارن جوانن جا منجهيل خيالي ديدار جا انتظار اچي دور ڪنديون آهن. تڏهن اهي عاشق خوشيءَ جو اظهار ڪندا آهن.

حقيقت واري محبوب نظرون رات ڏينهن انهيءَ عاشق جي اندر واري رڻ ۾ ويجهو هونديون آهن. جنهن ۾ عاشق محبوب جو انتظار ڪندو آهي. پاڻ ۾ جنگ جي ميدان ڏي هلڻ جي صلاح پيون ڪنديون آهن. ڇو تہ هنن جو ڪم انهن بهادرن سان آهي، جيڪي نفس جي نفي ڪري اچن، باقي جن کي نفس پيارو هوندو آهي، انهن جي محبوب پڇا نہ ڪندو آهي، اهي ٻلي وچي دوزخ ۾ پون.

(٦)

ٻَائو ڳِجھہ نہ ڪاءِ، مِيهي ماسِ نہ هيَرئِينِ،
تَنينِ لَئي واجهاءِ، ڪَلَنگيونُ جَنِ ڪپارَ ۾.

(٧)

اَڪِيوَنَ ڪَڏَ ۾ ڳِجھڙي، تارا تون ۾ ڪاءُ،
پِئو نہ پَسينِ پَٽَ ۾، ريگَڙِيارو راءُ،
جِئَري جَنهنِ جُوانَ جي، لِڳا نَوَ سَوَ نَوَ گهاءَ،
راتِ جَنهينِ جي ماءُ، روئِي پِرتيو رَبَ کي

(٨)

ڪَنبَ ڪُسنئي ڳِجھڙي، لِڳينِ پوئِي واءُ،
اَميرَن مَٿاءُ، جِيئَنَ تو قَلِينِ چائُون نہ ڪِيون.

(٩)

ڳِجهَنِ ويٺي ٻارِيا، ڏَنجها ڏُکَ گهَٽا،
تَنگي لَتِينَ تُونِ جي، سُورِهہ ساماٽا،
ڪَندا راماٽا، ڪؤنرَ ڪِلي جا ڪوڏِيا.

حقيقت واري محبوب جو پيار انهن سان هوندو آهي، جيڪي محبوب تان سر قربان ڪندا آهن، باقي جيڪي ڍورن جهڙا انسان آهن تن جي يادگيري بہ نہ هوندي اٿس. (محبوب انهن جو انتظار ڪندو آهي، جن جو لقب پيغمبري، امامت، شهادت، قلندري، درويشي، فقيريءَ جو هجي.)

اي محبوب حق وارا توهان عاشق تي ناراض ٿي نہ ڏسو ۽ هن جي اکين کي رعب ڪري نہ ڏيڇاريو. توهان ڏسو تہ ڪيئن پٽ تي عاشق پيو آهي، اکين ۾ ڳوڙها اٿس، ايڏو بهادر آهي جو توهان سان سڪ جو اظهار پيو ڪري. جيئري محبوب جي نظرن جا تمام گهڻا گهاءُ لڳل اٿس. تنهن ڪري هن جي ماءُ روئي توهان جي حوالي ڪري پارت ڪئي هئي.

پٽائي شهنشاهہ حقيقت واري محبوب کي مخاطب آهي، تہ توهان عاشق ڏي اچڻ جو ارادو ئي نہ ڪيو ها. پر توهان کي چانوَ ڪرڻ جي طاقت تہ هجي ها، توهان نہ اچو ها. امير حسين پاڪ جي مٿان جيڪڏهن آئيو تہ گلن جهڙين اکين سان مٿان پنهنجي چانوَ ڪريو ها تہ شايد ڪيس ميلاپ ۾ دير نہ اچي ها.

حقيقت واري محبوب هي جهان ٺاهي ڏاڍا ڏک ڏٺا هئا. جو ڪوبہ پيغمبر ڪامياب نہ ويو. جڏهن پنجتن پاڪ آيا تہ حقيقي محبوب تان تنگي لهي وئي. هن ڪان قوم جو انتظار لهي پيو. هيءَ حڪم بجا ڪري عبادت ڪندا هئا جو حقيقت واري محبوب جو پاڻ ۾ معراج ڪندا هئا، محبوب جو ديدار ڪيائون، چو تہ هي گل جهڙا شهزادا انهيءَ ڪلي جا ڪوڏيا هئا.

(١٠)

ڪُوپا ڪِلي ڪوڏِيا، راوَتَ ڪِينَ رَهَنِ،
سائِنِ سِرَ فِدا ڪئا، اَڳِيان اِمامَنِ،
مُجاهِدُونَ في سَبيلِ الله، ڪَمِ اِهوئي ڪَنِ،
حُورُون هارَ ٻَڌَنِ، سِهرا شَهِيدَنِ ڪي.

(١١)

ڪُوپا ڪِلي ڪوڏِيا، سائُو صلحَدارَ،
هِڪُ ٻائِرَ، ٻِيا ٻائِتيا، تِيان جانِي جِگرَ يارَ،
آرِڻ ۾ احسانَ سِينِ، سوپِيا تِيا سَرِدارَ،
حُورُنِ ٻَڌا هارَ، سِهَرا شهيدَنِ ڪي.

(١٢)

جَنَتَ سَندِيَنِ جُوءِ، فائِقَ هليا فِردوسَ ڏي،
فانِي ٿِئا فِي الله ۾، هوءِ ۾ پِيا هُوءِ،
رَبَ! ڏيکارِيَنِ رُوءِ، اَنِين جي اِحسانَ سِين.

جيڪي عاشق جوش وارا هوندا آهن. اهي محبوب حقيقت واري لاءِ فڪر فراق سان پنهنجي اندر واري قلعي ۾ محبوب جو انتظار ڪندا آهن. اهي غاري ڪڏهن بہ پوئتي نہ ٿيندا آهن، پنهن جي استاد جي عاشق سامهون اهي محبوب تان سر فدا ڪندا آهن، ڇو تہ انهن جو ڪم محبوب تان قربان ٿيڻ آهي. محبوب جي راهہ ۾ نفس کي فنا ڪرڻ ڪانپوءِ موتو قبل انت موتوا ڪري،.. شهيد ٿيندا آهن، تن کي محبوب حورون موڪلي هار ۽ موڙ پڌرائيندو آهي.

عاشق عشق جي جوش ۾ اچي پنهنجي اندر واري قلعي ۾ محبوب جي ڏسڻ جا شوقين هوندا آهن. ۽ انهن کي محبوب جي نظرن جا سي ڀالا تلوارون هونديون آهن، جنهن سان نفس کي ماري محبوب جو ديدار ڪندا آهن. جيتوڻيڪ هن جو نفس تمام ارڏو هوندو آهي، تڏهن بہ عشق جي جوش سان سردار سويارا ٿيا، تڏهن شهادت پاتن ۽ حورن هار پائي موڙ اچي پڌانِ.

عاشق جي پهرين منزل مجازي محبوب جي صورت جيڪا جنت آهي، فردوس حقيقي محبوب جي صورت آهي. اهي عاشق فردوس ڏي هليا. هن محبوب خاطر نفس کي فنا ڪري مٿي الله اوري عشق ۾ قدم رکيائون. تڏهن رَبَ حقيقت واري محبوب پنهن جي صورت جو ديدار ڪراين، اهو امام حسين جو احسان آهي جو هن عاشق لاءِ اها راهہ کولي.

(١٣)

حَسَنَ مِيرَ حُسِينَ جي، سُئي جَنگِ جَهانَ،
اَڏاٺا اُورَ ڪَري، ڪارِي پڪي ڪانَ،
پِيءُ ڏاڏاٺا پانُ، سَيَدَ سَبِ مَلهائِيا.

(١٤)

حَسَنَ مِيرَ حُسِينَ ڪي، رُنو تِنِ تولَنِ،
گهَرِ ماٺِهين، جَهنگ مِرئِينِ، اَيَنِ ۾ مَلڪَنِ،
پکِنِ پانُ پَچاڙِيوُ، تہ لَڏئو هوتَ وَجَنِ،
آلا! شَهزادَنِ، سويُون ڏِئِينِ سَچا ڏَٿِي.

(١٥)

حَسَنَ مِيرَ حُسِينَ جو، جن نہ هِنيڙي جار،
خالق ربُ جبار، ڪين مرهيندو تن کي.

حسن ۽ مير حسين پاڪ جي جنگ سچي جهان ڏٺي. پر اها
نفي اثبات جي خبر ڪنهن کي ڪانہ آهي، صفات ڪان پوءِ
حقيقت واري محبوب رب پاڪ پاڻ نظرن جا ڪانَ امامن سان
ملايا تہ ديدار ٿيو. تڏهن روبرو پنهن جي محبوب کي ڏسي.
هنن پاڪن واعدو پورو ڪرڻ لاءِ پيءُ ڏاڏي وارو معراج جو
رمان پورو ڪيو. سيد ٿو چئي تہ سين کي مرتبي وارو بنايو.

حسن مير حسين جي شهادت تي ساري ڪائنات غم ڪيو.
اٿهن گهرن ۾ جهنگ ۾ جانورن، ملائڪن آسمانن ۾. پکين
م افسوس ڪيو تہ هئڙا سچا عاشق وفادار محبوب جا اڄ اسان
ي ڇڏيون ٿا وڃن. محبوب حقيءَ ڏي. الله تون هنن شهزادن
ي ديدار ڪرائجانِ، تون سچو محبوب حق وارو آهين.

سن مير حسين جي عشق وانگر جن کي عشق ڪرڻ جو
سوق ناهي، انهن کي خدا تعاليٰ قيامت جي ڏينهن پنهنجو ديدار
، ڪرائيندو.

سر ڪنڀات

داستان پهريون

(١)

ڀَلا ئِي آهِينِ، ڀِرِيــن ڀَلائِيءَ پــانــهــنــجي،
سَپــاجهَا سِرِ چڙهــيــو، ڏوراپا نــہ ڏِيـنِ،
مـــــان ڏي مَديُون تِينِ، سَڄڻ سَجايُنِ ۾.

(٢)

پيــشـانِيءَ ۾ پريـنءَ جي، ڀَلائيءَ جا ڀيرَ،
اَڱڻِ اَڪــنــدَنِ جي ڏِئــي، پاڀُوهــي پيـــرَ،
قَمَرُ پــاڙِي ڪــيـــرَ، شَمِسُ سُپَرِينَ سـِينِ.

(٣)

هي چنڊُ اِهوئي، جو هُتِ پَسي پِرِينَ ڪي،
آڏتِ چَئــج اَنَ ڪـــي، ڏِيـــانءِ جو روئِي،
هيڪانڊِيءَ هوئِي، سانگ مَ ٻوي سَڄَڻِ.

(٤)

مَرُ هيــڪــانڊا هَونِ پِرِين، ســانگ مَ وَڃَنِ سيڻ،
رَهـــيـــا آهـــن رُوحَ ۾، نِتُ جَنِين جا نـــيـــڻ،
وَمــاسِيا جَنِ ويـڻ، تــو تـاريءَ تڳي تَنِ هِنَيـون.

محبوب اهڙي وڻندڙ شخصيت آهي، جنهن جي ڏسڻ سان حضرت عشق ملي ٿو، عشق ۾ گهٽ وڌائي ٿيندي، تڏهن بہ محبوب روبرو اچي ميار نہ ڏيندو. جيڪڏهن بيوفائيون عاشق ۾ ٿي پَوَنِ، تڏهن بہ محبوب وفادار رهندو آهي.

محبوب جي صورت ۾ ہہ اکيون تيون نڪ آهي جنهن جي ڏسڻ سان عشق جهڙي نوازش ٿي ٿئي. جيڪي سڪ سان انتظار ۾ ويٺا آهن، تن لاءِ حق جي صورت ٿي اچي ديدار ڪرائي. چنڊ يا سج محبوب جي سونهن سان پيٽي نٿو سگهجي.

صفاتي محبوب ڪي عاشق ٿو چوي تہ تون اهوئي آهين هُت حق جي صورت آهين ۽ هُت صفات جي صورت آهين، تنهن ڪري مان روئي جيڪڏهن عرض ڪيان، اهو پيغام وڃي ڏجانءِ تہ مون سڪ واريءَ سان ڪنهن سانگ سان ديدار ڪرايو.

منهن جو محبوب مونکان ڌار اڪيلو رهڻ ٿو چاهي، پر ڪنهن پري سفر تي نہ وڃي. مون تصور ڪري سندس نيڻ هردم پيو ٿو ڏسان. جنهن جي صورت ۾ گفتگو ڳُتيءَ جهڙي آهي، تنهن ڪري انهيءَ سهاري منهن جو جياپو آهي.

(٥)

راتِ سُهــائِي، پُونءِ سَئِينِ، پَتــينِ وَڏو پــنڌُ،
هَلــندي حَبِيــبَنِ ڏي. ڪَرَهاَ مــوڙِ مَ ڪــنڌ،
ٻنڌڻ سـوئي ٻنڌ، جو پـهچائي پرينءَ ڪي.

(٦)

راتِ سُهــائي پُونءِ سَئِين، پــائي گــهُرِجي پَلُ،
آهُرَ ۾ ايــلاچِيـــــون، چَنــــدَن چَري چَلُ،
مـون تـوسـان ڳالهـڙِي، ٻئي ڪَهين مَ سَلُ،
هــاهُرَ ڪــنــدو هَلُ، تــہ ڪِجايُون ڪَرن ڪــي.

(٧)

رات سُهـائي پُونءِ سَئِين، پِرِتِ نَئِين پَنڌُ پُورِ،
مـــيـا، مــحــبــوبـن جي، هَلي وَنءُ حــضُورِ،
جي چِٽِڪَنِ چِتَ ۾، سي ڪـيـئَن سَجَڻَ ڏور،
الله لـــڳِمَ اَسُورِ، اَئــــائـــين تـــي آءُ تـــون.

عاشق جي جڏهن موتو قبلل ٿيندي آهي تہ محبوب جي نور واري صورت روشن هوندي آهي. انهيءَ رات ۾ زمين سڏي هوندي آهي، جنهن ۾ ڪابہ رنڊڪ نہ هوندي آهي پر اهو پنڌ بَرپٽ وانگر تمام وڏو لڳندو آهي. اي منهنجا جا نفس تون پرينءَ ڏي هلڻ ويل ڪنهن اُٺ وانگر ڪنڌ نہ موڙجان. نفس تون، مان ۽ عشق پاڻ ۾ ٻڏي ڪيئون تہ پرينءَ وٽ هلي پهچئون.

اها رات وڏي رتبي واري آهي، جنهن ۾ محبوب جو ديدار نوري صورت ۾ روشن ٿيندو آهي. ۽ رات ۾ زمين سڏي هوندي آهي. نفس باقي تنهنجي هلڻ جي همت گهرجي. محبوب ڏي هلڻ لاءِ ساراهہ جو ڪم آهي، تنهن ڪري تون فڪر فراق ڪندو هلُ. مون توسان حقيقي محبوب جي ملڻ جي ڳالهہ ڪئي سا ڪنهن سان نہ ڳرهيج.باقي خوشيءَ سان ڪلندو هل تہ ٻلي رقيب سڙي، ناراض ٿئي يا چڙي پوي.

اها رات وڏي رُتبي واري آهي، جنهن ۾ محبوب جي نوري صورت روشن نظر ايندي آهي. زمين سنئين هوندي آهي. عشق بہ نئون لڳل آهي، تنهن ڪري منزل طئي ڪَر. اي نفس اٿ ٿي محبوب جي حضور ۾ گڏجي هَلُ. جيڪو محبوب منهن جي اندر ۾ روشن آهن، انهن کي پري نٿو سمجهي سگهجي. عشق الله آهي، انهيءَ سانگي يا انهيءَ ڪري پريات تائين اتان ٿي اچ.

(٨)

اَڄُ پُڻُ اَڄائِي، چوڏِهين مـــاھَ چنــڊَ جي،
مـون گــهَرِ مـون پِرِيَنِ جي، اَچَڻُ جي وائِي،
مـــون گـــهَرِ واڌائِي، پَئي كـــامَ كَرَنِ ۾.

(٩)

اَڄُ پُڻُ اُمـــاڙو، چوڏِهينِ مـــاهـَ چنــڊَ جو،
مـــون گـــهَرِ مـــون پِرِيَنِ، اَچَڻَ جو وارو،
سَڄَڻُ ســـويـــارو، پِيچَ پِنـــيءَ گـــهَرِ آئِيـــو.

(١٠)

چوڏِهينءَ چَنڊُ اُڀريو، اُٺَنهين پَسـي عـامر،
مَتسِ نـاھـِ مَلامَ، جيـكـي پُڇِين پُڄُ ســو،

(١١)

چوڏهينءَ چَنڊَ اُڀِريـن، سَهسَين كَري سِينـگـارَ،
پَلَكُ پريان جي نـَ پڙين، جي حِيلا كَرين هَزار،
جهــڙو تـون سَڀُ ڄَمــارَ، تَهــڙو دَمُ دوستَ جو.

ي مجازي محبوب تون سينگار ڪري چوڏهينءَ چنڊ وانگر
روشن ٿي آيو آهي. تنهن ڪري حقيقي محبوب جي ملڻ جا آثار
پڌرا ٿيا آهن. جڏهن محبوب ملندو ته مونکي مبارڪون
ملنديون ۽ رقيبن جي هار ٿيندي.

منهنجو محبوب سهڻو سينگار ڪري چوڏهينءَ چنڊ وانگر اچي
بيهي رهيو آهي. شايد حقيقي محبوب جي اچڻ جو ڏينهن آهي،
ڇو جو مجازي محبوب جي اچڻ سان فتح ٿيندي آهي، حقيقي
محبوب منهن جي اکين ۾ پاڻي ڏسي اچي ويو.

عاشق لاءِ محبوب چوڏهينءَ جو چنڊ يا پاڪ نور آهي، مگر
عام لاءِ هو پانهو عبد آهي ۽ اٽيهين اونداهي آهي. تنهن ڪري
عام تي ڏوهه نه آهي، جو هن کيس عشق ڪانسواءِ ڏٺو آهي.
هيءَ پگهارت عشق وارن کان پڇ جيڪي محبوب جي باري ۾
پڇنو اٿئي.

مجازي محبوب چوڏهينءَ چنڊ جهڙا سينگار ڪيترا به ڪرين.
تڏهن به هڪ پلڪ حقيقي محبوب جي ديدار جهڙو تون نٿو
ٿي سگهين. توڙي ڪيتري به ڪوشش ڪرين. تون سڄي
ڄمار سينگار ڪندو رهه مگر محبوب جو هڪ پلڪ ۾ جيڪو
ديدار آهي، اهڙو تون نه آهين.

(١٢)

سَهَسين سِجَنَ اُڀري، چوراسِي چَندن،
بِاللهِ رِيءَ پِرِيَنِ، سَڀِ اونداهِي پاڻيان.

(١٣)

چندَ تُنهن جِي ذاتِ، پاڙِيان تان نہ پِرِينءَ سين،
تون اَچو ۾ راتِ، سَجَڻ نِتُ سوجهِرو.

(١۴)

چندَ چِٽائي تُنهن جي، سِياهيءَ ۾ سُور،
لايان لالَ لِگَنِ کي، چندَنَ پَري پُورُ،
کوماڻو ڪَپُورُ، واجهائِيندي پِرِينءَ کي.

(١۵)

چندَ لِڳَنِئي منڊَ، سنجهي ئِي سِيخَ ٿِئين،
کَرِ اونداهي اَنڌَ، تہ مِلان مَحبُوبَنِ کي.

(١٦)

چندَ چوانءِ حَقُ، جي وِڙهين جي ورچين،
پہ اکيون تيون نَکُ، تو ۾ ناهِ پِرِينءَ جهو.

مجازي محبوب تون سينگار ڪري چنڊ وانگر چوراسي دفعا اچين، توسان پيار ڪري حقيقت سان ملجي ٿو، تنهن ڪري تنهن جي تعريف آهي. باقي تہ تون عبد ٻانهو آهين، تنهن جو هر ميلاپ اونداهو آهي.

صفاتي محبوب توهان سهڻن جي سونهن جي ذات حقيقي پرينءَ سان نٿي پيتي سگهجي. ڇو تہ توهان صِرف هن خواب واريءَ دنيا ۾ روشن آهيو مگر منهن جو حقيقي محبوب هن دنيا ۾ بہ روشن آهي تہ آخرت واريءَ دنيا ۾ بہ روشن آهي.

مجازي محبوب تنهن جو حسن چنڊ جهڙو آهي، مگر تنهنجو وڇوڙو صدمو ٿو ڏئي. محبوب توکي سينگار ڪرائي خوشبوءِ لائي پيو ڏسان. اها خوشبوءِ بہ اڏامي ٿي وڃي ۽ تنهن جو حسن بہ نظر نٿو اچي، جڏهن حقيقي محبوب نظر ٿو اچي.

مجازي محبوب توکي بہ ڪو عشق لڳي جو پنهن جي معشوق جي ڳولا ۾ هليو وڃين. هاڻي مون ڏانهن هليو آيو آهين، پر تون ڄ تہ مان اکيون ٻوٽي تنهن جي تَصَوُرَ ۾ حقيقي محبوب سان لان.

صفاتي محبوب حقيقت جي ڳالهہ ڇوانءِ، ڀوءِ وڙهين يا ناراض ٿين تہ حقيقي محبوب جهڙو روشن نڪ ۽ ٻہ اکيون تو ۾ نہ من، ڇو تہ هو نور آهي.

(١٧)

چنڊَ چَوانءِ سچُ، جي مَٽِي مُور نہ پائِيين،
ڪَڏهن اُڀرين سَنهڙو، ڪڏهن اُڀرين ڳچُ،
مُنهَن ۾ ٻرَئِي مَچُ، توءِ ناهِ پيشانِي پرينءَ جي.

(١٨)

ڪِٿي نيڻَ خُمارَ مان، جان ڪَيائُون نازُ نظَرَ،
سُورَجَ شاخُون جهڪِيُون، ڪُوماٽو قَمَرُ،
تارا ڪَتيُون تائِبُ ٿيا، ڏيکيندي دلبرُ،
جهڪو ٿِيو جوهَرُ، جانِبَ جي جَمال سِين.

(١٩)

اَونداهِيءَ اَڌَ راتِ جو، پِرِينءَ پَسايو پانُ،
چنڊُ ڪَتيَنِ سانُ، پيهِيَ وِيو پَڙلاءَ ۾.

(٢٠)

تارا تِيليءَ رُوءِ، لَڌا لالَنَ اُڀرين،
جِهڙي تُوءِ صبوحِ، تهڙِي صافِي سَڄڻين.

ـصفاتي محبوب سچ تو چوانءِ ناراض نہ ٿجانءِ. ڪڏهن وڏيڪ
ـهڻو لڳندو آهين، ڪڏهن سادو لڳندو آهين. پر جي تو ۾ باهہ
ـهڙو تجلو هجي تہ بہ حقيقي محبوب جي صورت جهڙي تو ۾
ـوشني ناهي.

ـڏهن عاشق جي موتو قبلل ٿيندي آهي. قرآن پاڪ ۾ في ليلة
ـقدر توهان جي لاءِ هڪ رات خلقي اٿم، جيڪا ستر هزار
ـرهين جي عبادت کان مٿي آهي. انهيءَ رات ۾ حقيقي محبوب
ـو ديدار ٿيندو آهي. جڏهن حقيقي محبوب خمار مان عاشق
ـي نظرون کڻندو آهي، تڏهن سورج شاخن سوڌو گم ٿي
ـيندو آهي. تارا ڪتيون محبوب کي ڏسندي ئي گم ٿي ويندا
ـن. منهن جي محبوب جو اهڙو حسن آهي. هي ڪابہ روشن
ـئي ظاهر نہ هوندي.

ـقيقي محبوب جڏهن ديدار ڪرائيندو آهي، تہ مُوتُو قبِلَلُ
ـندي آهي. اهڙي رات هوندي آهي، جنهن ۾ چنڊ ڪتيون تارا
هوندا آهن، صرف محبوب روشن هوندو آهي.

ـفاتي محبوب تون حقيقي محبوب اڳيان تيليءَ جهڙو تارو
ـين، پر جي لڏي تاري وانگر لالن تون روشن ٿي اچين جهڙو
ـن صبوح جو هوندو آهين. منهنجو حقيقي محبوب ائين
ـائيءَ سان ملندو آهي جو ٻي ڪابہ شئي نظر نہ ايندي آهي،
ـف محبوب روشن ڏسڻ ۾ ايندو آهي.

(٢١)

توڏانهن گهڻو نهارِيان، تارا تيلاهِين،
سَجَڻُ جِيلاهِين، تون تِيڏانهون اُڀرِين.

(٢٢)

هُنَ تاري هُنَ هَندِ، هُتِ مُنهنجا سُپرين،
سَجَڻُ ماکِيءَ مَندِ، کوڙا تِينِ نہ کَڌهِين.

(٢٣)

هُنَ تارِي هُنَ هِيٺِ، هُتِ منهُنجا سُپرِيَن،
سَجَڻُ ماکيءَ ميٺِ، کُوڙا تِيَنِ نہ کَڌهِينِ.

(٢٤)

هُنَ تاري هُنَ جاءِ، هُتِ منهنجا سُپَرِين،
سَجَڻَ ماکِيءَ ساءِ، کوڙا تِيَن نہ کَڌهِن.

(٢٥)

تارا تِرَ تَروکَڻِيونُ، مَتَنِ قَلَڙِيُون،
کوءِ سي راتَڙِيوَن، جي مُون پِرِينءَ پُڄاڻا پيئُون.

صفاتي محبوب مان توڏي انهيءَ ڪري تو نهاريان جو جهڙي حقيقت واري محبوب جي صورت آهي، تهڙي تنهن جي بہ صورت آهي. تون بہ اِلانسان سِرِي وَ اَنَا سِره آهين.

ن مجازي محبوب جي صورت ۾ اتي منهنجو حقيقي محبوب هي، تنهن ڪري مجازي محبوب منهنجو تمام مٺو آهي. هو ڪوڙو ٿيندو ئي ڪونہ.

نقيقي محبوب هن مجازي محبوب جي صورت سان ملندڙ آهي. نـهن ڪري صفاتي محبوب بہ مٺـو آهي، ڪوڙو ڪـڏهن نہ بندو.

قيقي محبوب مجازي محبوب جي صورت سان ملندڙ آهي، هن ڪري صفاتي محبوب بہ مٺو آهي. ڪوڙو نہ ٿيندو آهي.

فاتي محبوب جي منهن تي ڪارا تر، خال ۽ ڦلڙيون مونکي نديون آهن. اهڙي محبوب ڪان سوا جيڪي راتيون پون سي نڪي نہ وڻنديون آهن. اهي راتيون گهوريون جيڪي پرينءَ نسواءِ پيون.

داستان ٻيو

(١)

نـاسِيـنـدي نِگـاهـَ، پَهـرِيـن ڪَـڄ پِرِيـنءَ ڏي،
اَحـــــوالَ عـــــاجِزَنِ جا، آڪِڄ لــــڳِ الله،
روز نِهـارِيـان راهـَ، اَڪِـيـون اَوَهـان جي آسِري.

(٢)

نـاسِيـنـدي نَظَرَ، پَهـــرِيـن ڪَـڄ پِرِيـنءَ ڏي،
قَمـــــرَ چَئَـڄ قَرِيــــبَ ڪـــي، نِسَتِ آءٌ نِيَرَ،
ٻي ٻـيـٺِـي نـاهـي ٻِيَرَ، اَڪِـيـون اوهـانءَ جي آسِري.

(٣)

نـاسِيـنـدي نـرتِ، پَهـــرِيـن ڪَـڄ پِرِيـنءَ ڏي،
قَمَرَ چَئَـڄِ قَرِيـبَ ڪـي، ســـاري ســانُ سُرتِ،
ٻـيـو ٻَرِوَسـو نـهَ ٻِتِ، اڪِـيـون اَوهـانـجي آسِري.

جيئن صفاتي محبوب کان عشق ملي. تيئن ئي پنهن جي نظر حقيقي محبوب ڏانهن کڄان. صفاتي محبوب، حقيقي محبوب هن عاجز جا احوال الاِلله ڪارڻ ڇئجان تہ روز توهان ڏانهن پيو ٿو ڏسان، هي منهن جون اکيون اوهان جي آسري آهن.

جيئن مجازي محبوب کان عشق اچي تيئن اها صورت حقيقي محبوب جي سمجهہ. صفاتي محبوب کي چؤ تہ قمر جهڙا سهڻا تون منهن جي حقيقي محبوب کي چئجان تہ، آءُ توهان جي سڪ ۾ لاچار مجبور آهيان، پيو منهنجو ڪوبہ وَسُ نٿو هلي، بس اکيون اوهان جي آسري آهن.

صفاتي محبوب کان جيئن توکي عشق ملي تہ تون اهو حقيقي محبوب جو پيغام سمجهہ تہ منهن جي صورت صفات جهڙي آهي. تنهن ڪري صفاتي محبوب کي چئجانءِ تہ قمر جهڙا سهڻا تون منهن جو نياپو هوش سان حقيقي محبوب کي ڏجانءِ نہ مون کي ڪنهن جو بہ آسرو نہ آهي، صرف توهان ڏانهن کيون کٽي نهاري رهيو آهيان.

(۴)

ناسيندي نِهارَ، پَھرِين ڪَج پِرِينءَ ڏي،
آءُ جي ڏِيانءِ سَنيھا، چَئج چندَ اپار،
ساجَن سَبُ چَمارَ، اکيون اوَھا جي آسري.

(۵)

چڱا چندَ چَئينج، سَنيھا کي سَڄڻِين،
مَتان اگڻ اُبِرِيَ، پِرِيَنِ جي پَئيج،
جِھيٽو ڳالِھائيجِ، پيرِين وِجھي ھٿڙا.

(٦)

آءُ جي ڏِيانءِ سَنيھا، سي تون چَندَ پَلءِ ٻَنڌُ،
چَئج حالُ حَبِيبَ کي، نيئي نِوڙائي ڪَنڌُ،
تَو تِيڏانھَن پَنڌُ، جيڏانھن عالَم آسِرو.

(۷)

اُڀِرُ چند پَسُ پِرِينِ، تو اوَڏا مون ڏُورِ،
سِڄڻ سُتا ولِهه ۾، چوتا ڀَرِي ڪَپُورِ،
پيرين آءُ نه پُڄَڻي، پايَلُ ڏئي نه پُورَ،
جنھن تي چڙھي اَسُورِ، سَنجھي سِڄَڻ سيتيان.

صفاتي محبوب ڪان جيئن عشق ملي ته تون پهرين نظر حقيقي محبوب ڏي ڪر ۽ سمجهه ته هي انهيءَ توڏي پيغام موڪليو آهي ته منهن جي صورت ههڙي آهي. تنهن ڪري تون به هن جي معرفت پيغام يا عريضو موڪل. اي چنڊ جهڙا سهڻا آءُ جيڪي عرض ڪريان سي حقيقي محبوب کي سگها پهچاءِ. ته محبوب سرڪار سڀي چمار اکيون توهان جي آسري آهن.

چنڊ جهڙا سهڻا، حقيقي محبوب کي گهڻا نياپا ڏجانءِ. محبوب ي صحن تي لاچارن وانگر وڃي پيرن تي ڪري پئجانءِ ۽ مام نياز منديءَ سان آهستي ڳالهائجانءِ.

سهڻا چنڊ جهڙا محبوب صفاتي آءُ جيڪي حقيقي محبوب لاءِ ياپا ڏيانءِ سي پلوَ ۾ ٻڌ. منهن جي محبوب کي ڪنڌ نوڙائي دوال چئجانءِ. صفاتي محبوب تنهن جو پنڌ اوڏهين آهي، يڏانهن سڀي عالم جو آسرو آهي.

نفاتي محبوب، تون چنڊ جهڙو سهڻو آهين. تون وڃي منهن ي حقيقي پرينءَ کي ڏس. هو اڪيلو ڪلي هوا ۾ وار چوڙيون تو پيو آهي. پيرن سان پنڌ ڪري نٿو پڇي سگهجي. منهن ۽ نفس به ڪو آبي جو اٺ ناهي جو مان صبوح جو چڙهي ام جو وڃي پهچان.

(۸)

آءُ اُڪنديائي مَران، پِرِين، ٻَلا، ٻَرَ ڏُورِ،
ٻاٻَلَ ڏِئي نہ ٻُورَ، ٻَنڌُ نہ جوڳي پيءَ ري.

(۹)

ڏَٺي ڪَرِينديِن ڪَڏَهِين، حَياتِي هيڪاندِ،
مَن ۾ مشتاقن جي، ڪي رنجائي راند،
پِرِين ڏيساندرِ پاندِ، ڳجهہ ڳَرَهِيان ڪَنِ سين.

(۱۰)

هنئَڙي سَجَڻَ سارِيا، ڪِتي هوندَمِ هِيرَ،
اَچِي لالَنَ نہ ڏِئين، مَتي ٻَلنگنِ پيرَ،
ٿي وَرُونهَڻَ وِيرَ، ڳجهہ ڳَرهِيان ڪَن سين.

(۱۱)

وَڏِپڻ ۾ واءُ، ڪَرَهي ڪاڏو ڪوڙِيو،
ڪوءِ، ٻَنِ ٻَلاٽِياءُ، اَولاٽِيو نہ اَٿين.

(۱۲)

ٻَلاٽِيان پيو، اَولاٽِئو نہ اَٿين،
جيڏانهَن وڳُ وِيو، اُيو تَرِسي اَوڌهِينِ.

مان سڪ ۾ پئي ٿي گهاريان، ڇو ته منهن جو محبوب حقيقي تمام پري آهي. منهن جو نفس به بابي ڏاڏي جو اڻ نه آهي. ۽ پنڌڙين جو به پنڌ نه آهي. مان ڪيئن پهچان.

مولا پاڪ تون منهنجي حياتي الائي ڪڏهن وڌي ڪندين، درد عاشق کي طرحين طرحين رانديون ڪيڏايون آهن، جو حقيقي محبوب ڪنهن پري ڏيهه ۾ آهي. مون کي جيڪي ڳجهيون ڳالهيون آهن سي مان ڪنهن سان ڪريان.

منهنجي دل پنهنجي محبوب کي ياد ڪيو ته الائي ڪتي هيئڙ هوندو ۽ جيڪڏهن منهن جو صفاتي محبوب اچي پلنگن تي وهي ته منهن جي روح رهاڻ ٿئي. ۽ ڳجهو احوال به ڪريانس ته تون وفا ڪر ته حقيقي محبوب سان ملان.

عشق ۾ جڏهن فراق وڌندو آهي ته عاشق محبوب جي سڪ ۾ رُلندو آهي ته نفس ڪمزور ٿيندو آهي. جيڪڏهن پاڻ سان وٺي هلڻ لاءِ تيار ڪريانس، لٽا ڪپڙا پارائي، ڪارائي پياري وٺي هلانس، پر هو هلڻ لاءِ ائين ئي تيار نه آهي.

مان پنهنجي نفس کي محبوب ڏي هلڻ لاءِ تيار ٿو ڪريان، ته ڪائي پي لٽا ڪپڙا پائي هل. مگر هو هلڻ لاءِ اڳيئي تيار نه آهي. اُتي ئي نٿو. جاڏي عام ماڻهوءَ جا نفسي ولر ويا، هي به اوڏانهن هلڻ لاءِ تيار آهي.

(١٣)

كَرهَو نَہ ڪيڪانُ، پيرِين آءُ نہ پُڄَّي،
جو مُون راتِ رَساٽِي، نَيِئِي ساجَنَ سانٛ،
مُون نہ وَهِيڻو پانٛ، وِيني نَينٛ نِچوئِيان.

(١٤)

كَرَها ڪَسرَ چِڏِ، وِڪُون وِجهہَ وَڏَندِيُون،
هيڪَرَ حَبِيبَنِ سان، مُونکي نيئي گَڏِ،
مَجُڻُ پَوَنئي هَڏِ، آهُون اُڪَندَنِ جُون.

(١٥)

كَرَها ڪَسرَ چِڏِ، وِڪَ وَڏَندي پاءِ،
مُنهنجو هَلڻُ اُتَهِين، جِتي جانِبَ جاءِ،
توکي چَندَنُ چارِيان، پِيو وِڳُ لاٽِي ڪاءِ،
اِئين اُتَ اناءِ، جيئن هوندِي راتِ هُتِ مڙّان.

(١٦)

ڪَسَرَ چِڏِ ڪَنواتَ، وِڪون وِجهہَ وَڏَندِيُون،
سَئِين سُپَرِيَنِ جِي، وِنگي پانءِ مَ واتَ،
چِڏِي جهورِي ڏي جهاتَ، تہ هوندِيءَ راتِ هُتِ مڙُون.

منهن جو نفس اٺ يا گهوڙو تہ نہ آهي، پيرن سان پهچڻ جو بہ پنڌ نہ آهي جو مان وڃان. رات ۾ محبوب جيڪو ديدار ڪرائيندو تنهن لاءِ ڪير محبوب وٽ پهچائي. هاڻي مان پنهنجي وس نہ آهيان تنهن ڪري ويٺي ٿي رئان.

اي نفس محبوب ڏي هلڻ ۾ سستي ڇڏي، وِڪون وڌاءِ. مهرباني ڪر هڪڙو دفعو محبوب سان مون کي ملاءِ. سڪ وندن جون آهون ٻڌي مَنَ ڪو اثر پوئي.

اي نفس مونسان محبوب ڏي هلڻ ۾ سستي نہ ڪَر، تورو تڪڙو هَلُ. منهن جو هلڻ اوڏهين آهي جاتي منهن جي محبوب جي جاءِ آهي. توکي خوشبوءِ وارو يا ساراهہ جو ڪم ڪرايان. اتي ٻين جي جاءِ ناهي. ائين مونسان گڏجي هل جيئن رات ۾ ئي هلي محبوب سان ملون.

اي نوجوان نفس مونسان محبوب ڏي هلڻ لاءِ تڪڙو هل، جلد ڪر. جو تہ محبوب ڏي هلڻ لاءِ سڌي سنئين رستي کي ڏکيو نہ سمجهہ. ڳٽني ڇڏي، هوشياري ڪر تہ انهيءَ رات ۾ هلي محبوب سان ملؤن.

(١٧)

كَرَها كُرَ سُجاڻُ، پِيَڪو ۽ پانهنجو،
اَصل آهي اَوهان جو، ناليرو نِڌاڻُ،
كَرَها! اَسان ساڻُ، ڪي چانگا ڪَرِ چڱائِيون.

(١٨)

آٽي ٻَڌُمِ وَڻَ جاءِ، مان مُڪِڙِيُون چَري،
ڪُڏا ٽُورو ڪَرَهو، لِڪيو لاٽِي ڪاءِ،
اِنَ مَئي سَندي ماءِ، مون ڳالَهڙِنِ ڳوڙَها ڪَيا.

(١٩)

مَيا، مَڃ مِنتَ، اَڃُ مُنهنجي ڪَرَها،
جِهاڳِيندِي جَرَ ٻَتِيون، مَتان ڪَرِين ڪَٽَ،
سُپَرِيان جي سَٽَ، مونکي نيئِي ميڙِيِنِ.

(٢٠)

ڳَلِ ڳانا ياقوتَ جا، موتِيَنِ ڳِتِيَسِ مالَ،
ڪَڍِيفيءَ جي ڪَرَها، هَيڊِيءَ پائين حال،
چندَنُ چارِيانءِ جال، جي مون رات رَسائيين.

اي نفس تون پنهنجو بنياد سجاڻ جو تو (شيطان) الله پاڪ جو حڪم نہ مڃو هو. تنهن جو ابو ڏاڏو ۽ ڪٽنب اصل اوهان جو ناليوارو آهي. انسان ڪي حق ڏي هلڻ ڪان جهليندو آهي پر تون ڪي مون تي چڱايون ڪر احسان ڪر، تون نئون جوان آهين.

مون پنهنجي نفس ڪي محبوب جي سامهون آندو تہ هو محبوب جون نورَ واريون اکڙيون ڏسي ۽ پنهن جي نيت ڪي صاف ڪري، پر نيت جو خراب پنهن جا ارادا محبوب ۾ خراب پيو رکي. منهن جي نفس جي ماءُ هن جي باري ۾ جيڪي ڳالهيون ڪيون تہ هن پنهنجي ربّ جو بہ چوڻ نہ ڪيو تہ مون روئي ڏنو.

مست جوان نفس منهنجي اڄ منٿ مڃ، مان پنهنجي محبوب جي فراق ۾ جيڪي روئي رڙي حال وڃائي ترڪ ڪريان ٿو تنهن جو مونسان حساب نہ ڪر ۽ مونسان گڏجي هلي پرينءَ جي منزل مقصود تي رسائي ملاءِ.

اي منهنجا نفس! مان توکي فقيراڻو حال ڪريان توکي ڳچيءَ ۾ ڳانا، ياقوت جا مٽڪا، موتن جي مالا، ريشم جو ويس يا جهل ٺهہ پهہ پارايان ۽ جنهن ۾ تنهنجي نيڪي ٿيندي، جيڪڏهن مونکي اڄ رات محبوب سان ملائين. تہ تون وڏو فقير ٿيندين.

(٢١)

ڳَلِ ڳانا ياقوتَ جا، موتي مَنجهہ مَهارَ،
چانگا چَندَنُ چارِيانءِ، اَئَي پَهَر اَپارَ،
سندي پِيءَ پَچارَ، جي مون رات رسائيين.

(٢٢)

ميا تو مَهارَ، سَڄي پايان سونَ جي،
چارِيانءِ چَندَنَ چوتِيون، نايو مينديءَ ڏار،
سَندي پِيءَ پَچارَ، جي مون راتِ رَسائيين.

(٢٣)

اَٽَ نہَ وِجي وَڳَ سينِ، چَرِي نہَ لاٽو،
مَئي کي مَجاز جو، ٿوهي ۾ ٿاٽو،
پَٽاري پاٽو، مَرندي سِين نہَ مَٽيو.

(٢٤)

اَٽَ نہَ وَجي وَڳَ سين، چَري نہَ چَانگو،
لِڱس نا نيهن جي، نهوڙيو نانگو،
ڇڏي سو سانگو، رِڙِهي رَندِ پِرِينءَ جي.

اي نفس مان توکي حال فقيراڻو ڪرايان. ڳل ڳانا ڪنٺا ياقوت جا موتين مالها ڳچيءَ ۾ خوشبودار لقمو ائي پهر ڪارايانءِ. پوءِ تنهنجي ملڪ ۾ نيڪي ٿيندي، جي مونکي رات پرينءَ وٽ پهچائين.

اي منهنجا نفس مان توکي سون جي مالها ڳچيءَ ۾ پارايان، خوشبوءِ دار کاڌا کارايان ۽ اهڙا طرحين طرحين کاڌا کارائي ڳاڙهو ڪريانءِ جئين تنهن جي ملڪ ۾ نيڪي ٿئي، جيڪڏهن مونکي رات ۾ پرينءَ وٽ پهچائين.

منهنجو نفس هاڻي پنهنجي سنگت سان بہ نٿو وڃي، نہ وري پنهنجي پسند جو کاڌو ٿو کائي. هن کي عشق مجاز اندر ۾ وڃي گهر ڪيو آهي، تنهن ڪري اتي نظرون اٿس ۽ هو مرندي تائين مُنهن نہ مٽيندو.

نفس منهنجو سنگت سان بہ نٿو وڃي. ننڊو نيٺو کائي بہ نٿو. اهڙي ڪا نينهن جي نوڪ لڳي اٿس، جو صفا چٽ ٿي ظاهر ٿي پيو آهي. هاڻي سر جو بہ خيال نٿو ڪري. رڳو پرين جي پچار اٿس.

(٢٥)

وِهــــي مَنـــجهـــين وڳَ، ڪَتُورِيءَ ڏارَ چَري،
مـــاءِ مُنــهــنـجي ڪَرَهـي، پَڏَرِ پڳَ مَ لڳ،
جڳ سِين جهـڙو جڳ. هيين سين هُتِ چَري.

(٢٦)

پُوزُ نــہَ چَري پُورَ، چَڏِيــو تُورُ تِڪُو ڪَري،
مُونِين هَٽي مــوتِيــو، ڪَرَهـو راتِ ڪَپُورَ،
مَيــو تِيــو مَعمُورُ، چَنــدَنُ چکــي آئِيـــو.

(٢٧)

اَجُ نــہَ اڳِينءَ ڍارَ، ڪَرَهو جيئَن ڪالهہ هُئو،
اڱڻ آيــو نـــہ ڪـــري، پـــاهــوڙِي پَچارَ،
جيڪي مَنجِهہ قَطارَ، ڪا وَلِ چِنائين وِهہَ جي.

(٢٨)

مَيـي مـــاڪـــائـي، وِڏو واتُ وَلِينِ ڪـــي،
خَبَرَ تـي ڪـــيـــتَ ڏَٽِينِ ڪـي، وَڏوڙا واهـــي،
ڪَرَهـي ڪـاڪَت چِڏي، وَرِيَس نـــہَ وائـــي،
چانـگـي چَرِيـائِي، ويـئـي وِيچاري وِ ـــري.

نفس منهنجو سنگت سان بہ وهي ٿو. ۽ نيڪيءَ جهڙا ڪم بہ ڪري ٿو. ماءُ دعا ڪر تہ منهنجي نفس کي عشق ظاهر نہ ڪري. سنگت سان جهانَ سان جهان جهڙو. باقي دل تہ پنهنجي معشوق ڏي اٿس.

منهنجي پورل نفس ڪاڻڻ صفا چڙي ڏنو. نرم ڪاڏو ڏيانس ٿو تہ ڪاڻڻ بدران معشوق ڏي خيال هليو ٿو وڃيس. پاڻي بہ نٿو پئي رات هڪ ڍڪ پيري موٽيو منهنجو نفس مجبور ٿي پيو آهي جو حسن جو تجلو ڏسي آيو آهي.

نهنجو نفس اڄ اڳئين وانگر نہ آهي. جيئن ڪالهہ هئو. جيئن گهر ٿو اچي تہ ڪاڻڻ پيئڻ جي بہ نٿو ڪري. شايد سنگت سان يندي ڪا مجاز جي چوٽ لڳي وئي اٿس.

نهنجي نفس زوردار، بيپرواهہ حسن وارن سان پيار ڪري ڳاپا توڙڻ جي ڪئي. حسن ڏٺين کي خبر پئي جو هو پاڪ امن آهن. جڏهن انهن ڳالهايو، تڏهن نفس ڪئون سڀ خيال لجي ويا ۽ ڳالهائي بہ نہ سگهيو. نوجوان ڪان مستي بہ ڏائي وئي.

(٢٩)

مِتون لَهي مـهـاءِ، جي تـو چانگـا چُنيـون،
ولـيــون وِهـہَ ســاءِ، اجا تـو مُوهِينـديـون.

(٣٠)

وَتـي سـيتَ سُوَتَ، پاءِ پَنهـنجي کَرَهـي،
ولـيــون واس ورَنيُون، پَهـرِيـون مَتي پَٽ،
چانگي چکي چَٽَ، تہَ پوءِ رَهندو پَئِدريءَ.

(٣١)

ڪي جو ڪِيڏانـهَن، چانگـو چکـي آئـيـو،
نـا ٽِيــو تـيـڏانـهـن، نِيتَ چِنايـو نِڪِري.

(٣٢)

ڪَرَهي ڪي ڪـيـئـن، وِڏَمِ پئـڌ پلـڻ جا،
لـيــڙو لاٽـيءَ ڪـيِ چَري، نِيَرُ ســاڻُ تـئـين،
چانگي سندي چِت ۾، صاحب وِجهُ سَيئنِ،
اوياهِيوسِ ايئن، لُطفُ ساڻُ لطيف چئي.

(٣٣)

ڪَرَهـا تـوڪـي ڪـامَ، سَچو پَســي سُچي،
مـانَ پَرُوڙي مـامَ، ســاڳاهـي سَئِينءَ وَهين.

منهنجا نفس حسن وارن سان لالچ واريون مٺيون ڳالهيون نہ ڪر. ڇو تہ عشق مجاز جيڪو انهن اکين مان ملندئي سو فڪر فراق ڏئي وڏيڪ رئاريندئي.

پنهن جي نفس کي لنگ ۾ ڍڪي شناخت ڪرائي قابو ڪرينس، ـہ تہ جڏهن سهڻو حسن وارو سينگار ڪري خوشبوءِ لائي ايندو. ۽ تنهن جي نفس کي اها صورت وڻي وئي ۽ انهيءَ جي مجاز ۾ اچي ويو تہ پوءِ انهيءَ عشق ۾ ڦاسڻ کانسواءِ نہ رهي سگهندو.

نوجوان نفس کي لنگ ٽوڙڻ جي اهڙي تہ ڪا لڳي وئي آهي جو مردم تارا اوڏانهن اٿس، جو ڪيترائي مضبوط ٻنڌڻ ٽوڙي ٿو ڇي.

سون پنهنجي نفس کي ڪيئي ربُ پاڪ جا فرض ٻڌائي لنگ ثابوتيءَ لاءِ بار وڌا، مگر ٻڌل ئي وڃي حسن جي پويان پيو. ـوليٰ پاڪ منهن جي نفس کي حق ڏي هلڻ جي لاءِ ڪا دل ۾ اهہ ڏئي. خراب خيالن کان توهان روڪيوس. لطيف ٿو چوي ـہ توهان راضي ٿيوس، هدايتون ڪيوس.

ي نفس مان توکي سچو سمجهي ڳالهہ لنگ ثابوت رکڻ جي ـڌائي. تہ مَنَ اِها مام پَرُوڙي حق جي راهہ تي هلين.

(٣٤)

کـنـيـــاتـڙي تَڙِ وَري، اُڀـي تَڙِ واجهـــاءِ،
مـــانَ اَچِـئــو کــاءِ، سُواڏائــي ســڄڻـين.

(٣٦)

اَتــي آڙائِيــنــس، ڇڏيــو تــہ ڇيــک تــيـــو،
کـــارايــان، کِريــو وَجي، پــلاٽــي پــائــيـنــس،
ڏاوَڻُ تـنهن ڏائينس، جيئن، چري ۽ چنگهي پٽون.

(٣٧)

دودَسـتِــي، دَوِپَيـــرَ، سِيـنـــي سَنــگـهَرَ رُکَ جِي،
مـــاءِ مُنــهــن جي کَرَهــي، تــازِي ڦَلَنِ هيـــرَ،
تنهن کامڻ کندي کير، جو منهين وٺ مس رهي.

عاشق انتظار ۾ محبوب جي طرف بيٺو ڏسي ته من ڪا خوشخبري اچي ڏئي ته محبوب اچي ٿو.

پنهنجي نفس کي شادي ڪرائي قابو نه ڪندين، ته رُلي ويندءِ. پوءِ ڪنهن به طرح هٿ نه ايندءِ. جي ڪارائڻ جي ڳالهه ٿا ڪيونس ته ناراض ٿي ٿو وڃي. گهڻو بار رکينس زال گهر ٻار جو بار وجهينس ته انهن کي ڪارائڻ، لٽو ڪپڙو، مٽ مائٽ ۾ ڦاسائينس جيئن ڪم ڪري ٿڪجي پئي.

جهڙي نموني اٺ کي قابو ڪبو آهي، تيئن پنهنجي نفس کي به قابو ڪرڻ جو طريقو اهو آهي ته هن جي شادي ڪرائي پئسو ڏوڪڙ ڏئي، گهر جو بار رکي قابو ڪرينس. اُن منهن جي نفس کي تازو مجاز جي هوا لڳي آهي. تنهن کي ڪابه عورت چا ڪندي جو هو قبول ئي نه ٿو ڪري ۽ مون وٽ ئي ڏکيو ٿو رهي ۽ اوڏانهن لنگ ٽوڙي وڃڻ جي ٿو ڪري.

(۳۸)

ڪني ڪامڻ ڪياءِ، ڪيئن پنيولئين ڪرها؟
اکين متي اکيا، پڙ ۾ پير گناءِ،
وڳُ ڪِ وِسرِياءِ، ٻَڌو جيئن گهاٽي وَهين.

(۳۹)

نَوَ نيرَ پائي، جان مون هِنيَڙو جهَليو،
وِتَڙو چِنائي، پوئِينءَ راتِ پِرينءَ ڏي.

(۴۰)

نَوَ نيرَ ڏَهہ ڏاوَٽِيون، پَندرِهَن پئَڌ پياس،
سجڻ ياد پياس، چِرڪ چِنائي هيڪڙي.

(۴۱)

ڪائِي نہ ڪَتَّهارَ، چَندَنَ جا چَوپاڪَري،
اَگر اوڏو نہ وَجي، سِرِ ڪَندَ لَهي نہ سارَ،
لاٽِيءَ جَي لَغارَ، مَيوَ متارو ڪيو.

اي نفس توکي عورت ڇا ڪيو. ڇو پريشان لڳو ٿو وتين، ڇڻ ڪنهن اڪيون ٻڌي توکي پڙ ۾ ڇڏيو آهي. جو سنگت ٻـ وسري وئي اٿئي. ڦريو ڦريو انهيءَ عورت مجازيءَ جي ڏسڻ لاءِ پيو ٿو گول چڪر لڳائين.

مون پنهنجي نفس کي قابو ڪرڻ لاءِ نفسي عيش عشرت، ڪاڏا خوراڪ اهڙا نَوَ نمونا ڏئي قابو ڪيو، پوءِ ٻـ سڀ ڇڏي پنهنجي مجازي محبوب ڏي هليو ويو.

جهڙي نموني اٺ مستيءَ ۾ ايندو آهي تـ ان کي بند ڪرڻ لاءِ نير، ڏاوڻيون، پٽد وجهي ٿلهيءَ متاريءَ شيءِ کي ٻـ انسان قابو ڪري سگهي ٿو. مگر انسان اهڙي شئي آهي جو ڪيتري ٻـ پلڻ جي ڪوشش ڪبي تـ ٻـ جڏهن هن کي پنهنجي مجازي محبوب جي يادگيري آئي تـ ڪابـ طاقت هن کي جهلي نٿي سگهي.

اٺ اهڙي شئي آهي جنهن کي قيمتي شيون خوشبودار شيون يا ٻوٽا نـ کائيندو آهي، هن کي صرف لاٿي وڻندي آهي، جنهن کي کائي متارو ٿيندو آهي. تهڙي طرح نفسي خواهشون ٻـ آهن عبادت کان پري. نيڪيءَ وارو ڪم ٻـ نـ وڻيس. پير فقير کي نـ ميڃي، غريب جي سار نـ لهندو. زال گهر هوندس تـ خوش هوندو. حسن جي صورت جيڪو عشق مجاز جي لغار هٽي منهنجي نفس کي مجبور ڪيو آهي، جنهن ۾ پاڻ خوش آهي.

(۴۲)

چانگا چندن نہ چرين، ميا، پئين نہ موڪَ،
اَگر اوڏو نہَ وَڃين، ٿڪِيو ڇڏين تُوڪَ،
لائي وِڇان لوڪَ، توکي ڪَهڙي ليکي آئُڙي ؟

(۴۳)

جِيئان ڪوڙ ٻہ ڪاتيون، پنجين لکين پاءُ،
ميو تنهن ماڳاءُ، ڏيهاڙي ڏار چري.

(۴۴)

جِيئان ڪوڙ ٻہَ ڪاتيون، پنجين لَکين پَنُ،
تِئان چاٽي ڇُڳيون، ميي رتو مَنُ،
تنهن ول سندو پَنُ، ڪوماٽو ڪوڙين لهي.

(۴۵)

لَکَ لاکيٽو ڪَرهو، ڪَوڙئين ڏِيئي ڳِدومِ،
اَنگنِ، سُونهنَ تِيومِ، مُلِ مَهانگو مَ چَئو.

(۴۶)

لِکَ لاکِيٽو ڪَرَهو، ڪوڙين ڏيئي چوڙِ،
اَها سِتَ سِنَد چَئي، جَهين تَهين جوڙ،
تُرتَ رَسائي توڙِ، جَہ پَلاٽِيو تہَ پِرينءَ مِڙي.

ي منهنجا نفس! خوشبودار ڪاڏا بہ نٿو ڪائين، جالارو پاٽي بہ
ٿو پٽيين، نيڪيءَ جهڙو ڪم بہ نٿو ڪرين، طرحين طرحن جا
ڪاڏا بہ نٿو ڪائين. باقي برائي هيترن ڏنڌن مان توکي ڪهڙي
حساب سان وٺي ٿي.

حسن بي بها شئي آهي. جنهن جون بہ اڪيون ڪروڙ ٿيون
هنِ. جنهن جي گفتگو بہ پنج لک ٿو لهي. منهنجو نفس انهيءَ
ر بري نظر ٿو وجهي. قدر نٿو ڪري.

ـسن بي بها آهي، جنهن جون بہ اڪيون ڪروڙ ٿيون لهن. ۽
ـو وڻ جو پنجين لکين جو آهي منهن جو نفس بيدريءَ سان
ڙي محبوب جي گلا ڪري پنهن جي دل وڏائي چڏي، تڏهن
، عاشق لاءِ تہ اهو گلا سان مايوس ٿيل ڪروڙن جو اَمَلُ آهي.

نهن جو نفس لکن جو آهي. جي خريد جو هجي تہ ڪروڙ
ئي وٺان، مان انهيءَ نفس ڪانسواءِ اظهار نہ ٿيان ها. تنهن
ڪري اهو مهانگو نہ چئو.

نهن جو نفس لکن جو آهي. جي ملهہ ملي تہ ڪروڙين ڏئي
جي. سيّد ٿو چوي تہ رکو منهنجو نفس مهانگو نہ آهي، مگر
ي ڪنهن جو نفس هڪ رحمت آهي اظهار جي. جيئن روح
ن نفس جي بوتي ۾ آيو تہ جلد حق سان ملائيندو.

سر سريراڳ

داستان پهريون

(۱)

مـــانَ پُڇَنئِي سُپَرِيـن، چِتـــا لاهـــِ مَ چُرَ،
اُنهَنِ جا اَمُرَ، ڪــڻ تـــہ خالـــي نـــہ ٿِئـــين.

(۲)

مـــانَ پُڇَنئِي سُپَرِيـن، چِتـــا چُرَ مِ لاهـــِ،
پـرينءَ اڳيـان پـاءِ، پَلءُ مـڱـتـهـار جيـئن.

(۳)

مـــانَ پُڇَنئِي سُپَرِيـن، چِت ۾ رکـج چيـتُ،
سِرُهہ ڏٺاري صافَ ڪَري، صابُڻ ساڻُ سُپيتُ،
ساموندي سچيتُ، ٿيءُ تہ پهچين پارَ ڪي.

(۴)

مـانَ پُڇَنئِي سُپَرِيـن، چِتَ ۾ چَتـيـا رِيـج،
ڪَڍِج ڪائي ڪَچَ ڪي، ڪُوڙ مَ ڪَمائيج،
وَٽِجُ وِهـائـيـج، سَڀُ ســـوداگرَ سَچَ جو.

ڻ اکيون ڀوتي محبوب جو تصور ڪري فراق سان يادگيري
ڪندو رهَہ تہ محبوب ضرور ايندو. تون صبر تحمل سان فڪر
اق ۾ سڪ ۽ پيار سان رهہ تہ نااميد نہ ٿيندين.

ڻ اندر ۾ تصور ڪري پيار ۽ حب مان ياد ڪندو رهہ تہ
حبوب ضرور ايندو. پر تون فڪر فراق سان محبوب اڳيان
يون نيازيون ڪندو رَهہ.

ڻ اندر ۾ تصور ڪري محبوب جي يادگيري رکُ، تہ پرين
رور سار لهندو. تون مجازي محبوب جي تصور اڳيان پنهنجي
ت صاف ڪري هوشيار رهہ. جيڪي سدائين پاڻيءَ ۾ ٿيون
ن. تنهن ڪري اکين کي ٿو چوي تہ توهان هوشيار ٿيو تہ
ن پار حقيقي محبوب کي هلي پهچين.

هنجي اندر ۾ محبوب جو تَصَوّرُ رکي ڏسندو ۽ ياد ڪندو
ہُ، حقيقي محبوب ضرور ايندو. پر نفس کان پري رهہ،
يءَ ۾ ڪوڙ جي ڪوشش نہ ڪر. تَصَور کي حقيقي محبوب
ء سمجهي انهيءَ لاءِ سڀ عبادت ڪر. (چو تہ تصور جي
ورت جو پاڇو زمين تي نٿو اچي ۽ هن جي منهن تي مک نہ
ِ وهي، تنهن ڪري هو پاڪ سيّد (محمّد) جي صورت آهي.)

(۵)

مـــانَ پُڄَنَئِي سُپَرِيـــن، ڄِتـــا لاهـــ مَ ڄور،
ڪَڍِي ڄَڏِ تون قَلَبَ مان، ڪَٿي ڪُوڙو ڪور،
هُنَ يَرِ سَنـدو هَورُ، مـتـان تـو مـعـاف ٿـئي.

(٦)

مـــانَ پُڄَنَئِي سُپَرِيـــن، ڄَيـــتـــاريـــچ ڄِتَ،
دائِمـــا دُوربــيــنـــيءَ ۾، پَســين وِلاتَين وِتَ،
نِيــهُن ســيـڪـاري نِتَ، مَلاحُ، گَڏُ مُعَلمَ سين.

(٧)

ڪـائـو ڪَمـايـومِ، مـوتـي مـون نـه وَٽِجيـا،
ســـيــهـي جو سَيــدُ ڄَئـي، وڪَرُ وِهـايــومِ،
هِهِڙو حــالُ سـندومِ، تـوهـ تـنـهـنـجي اُبَهـان.

(٨)

ڪَڄُ ڪَمـــــــايُم ڪُوڙُ، پِڳَمِ عَهدَ اَللهَ جا،
پـــيـحرو پـــاپَنِ جو، چوتـــيءَ تـــائـــين ڄُورُ،
مَعلوم اتـئي مـور، ڳُوڙها انـهـيءَ ڳالهـ جو.

اندر ۾ صفاتي محبوب جو تصور ڪري انهيءَ ۾ گم ٿي وڃ تہ محبوب حقيقي ضرور توکي ياد ڪندو. تون پنهن جي دل مان غير ڳالهيون ڪڍي ڇڏ تہ حقيقي محبوب جو نااميديءَ وارو خيال توتان ترڪ ٿي ويندو ۽ ملڻ جي پڪ ٿيندئي.

تون اندر ۾ يادگيري ڪيون اچ متان پرين بہ تنهن جي پڇا ڪري، تون صفاتي محبوب جي تصور ۾ حقيقي محبوب کي سمجهندو رهہ. ڇو تہ عشق ۾ ڏائي ٿو تہ صفات مان ذات ملندي.

صفاتي محبوب سان پيار ٿيو. حقيقت جي لاءِ مون ڪڏهن روئڻ جي عبادت نہ ڪئي. مان صرف صفاتي محبوب سان پيار ڪيو. موليٰ منهنجو هي حال تو کان لڪل نہ آهي، مون کي صرف توهان جو آسرو آهي.

صفاتي محبوب سان پيار ڪيم مگر حقيقت ڏي هلڻ لاءِ قالو بليٰ وارو حڪم پورو نہ ڪيم. هي بشري جسم سڄو گنهگار آهي. موليٰ! توکي منهنجو حال سڄو معلوم آهي، تون سڀ ڪجهہ ڄاڻين ٿو.

(٩)

ڪُوڙ ڪَمــــاءِ مَ ڪَڇُ، اَتــــي اَورِ الله سِين،
ڪَڏُ تُون دَغا دِلِ مـــان، صـــاحَبَ وَٽِي سَڇُ،
مَحَبَتَ سَنــــدو مَنَ ۾، مَاٹِڪَ پـــارِجِ مَڇُ،
اِنَ پَرِ اَتـــي اَڇُ، تـــہ سَودو ثِيئُـــي سَفِرو.

(١٠)

سَودَو اِهــوئِي سَفِرو، ســـو مُون پَلَئِہ پــاءِ،
وَسُ ويچارِيءَ ناهِ ڪِي، تون آگا عَرضُ اَگهاءِ،
رِيءَ هَمراهيءَ هادِيءَ جي، مُورُ نـہ مِڙِي مـاءِ،
لطَفَ سـانُ لـنگهاءِ، لَهرو لَهـرِنِ وِچِ مـان.

(١١)

لَڙَ لَهَريُون، لَسَ، ليٿَ، جتي اَنتُ نـہ آب جو،
الله اُت مَ اولـئـين، پـيـڙا مَٿـي پـيـٿ،
جَوکَو ثِئي مَ جَهازُ کي، ڦَرهيءَ اَچي مَ ڦيٿَ،
لـڳي ڪـامَ لَپـيـٿَ، هِنَ غارَيـبـي غُرابَ کـي.

(١٢)

سڙهـ سنوان لاچو نـوان، اولا سندن عـاج،
ســـاٿِي سَفَرِ هَلِيــا، پَري جُنـگَ جَهـــاجَ،
حـــاصُلُ ڪَرِيـن حـــاجَ، واِحِدَ وَٹِجارَنِ جي.

انسان فنا آهي انهيءَ سان پيار هڪ مفاد آهي، جنهن ۾ عاشق جي دل صاف نٿي رهي. تون الله وارو عشق ڪر، جنهن ۾ پاڪائي آهي. تون دل مان غير ڪڍ ڇو تہ ملڪ جي مالڪ ڪي سچ وٽندو آهي، تنهن ڪري صفاتي محبوب جو تصور ڪري محبت ڪي وڌاءِ. فڪر فراق جو مچ ٻار تہ توسان مولا جلد موتو قبللّ وارو سودو ڪري. انهيءَ طرح ٿي اچ، اها آسان راهہ آهي.

عشق ۾ فڪر فراق وارو رستو آسان آهي. مولا تون مونکي اهو ڏي. اهو سودو منهن جي وس ۾ ناهي. تون پنهن جي مهرباني ڪر مجازي محبوب جي ڪَرَمَ ڪانسواءِ حقيقت سان ملي نٿو سگهان، هي منهنجو ٻيڙو تون پنهنجي رحم ڪرم سان پار ڪَر.

جتي پاڻيءَ (گناهہ) جون لهريون ۽ جنبش هڪ ڪري ۽ اَتل جي پاڻيءَ جو ڪو ڪاٿو ناهي، اتي ڪنهن ڪُن ۾ ٻيڙو مولا نہ ڦاسي. متان جهاز جسم جي ڦرهي ڪي ڪا چوٽ نہ لڳي. ڪنهن لهرن جي ڇپيٽ نہ لڳي، هن مون غريب مسڪين جي ٻيڙي جي مولا توکي پارت آهي.

محبوب صفاتي جو تصور ڪري پنهي هٿن سان ڳوڙها اگهندا. ارادو حقيقي محبوب نُورَ واري سان ملڻ جو رکي انهيءَ وڏي سفر تي ٻئي اکيون ٻوٽي هليا آهن، تن جي مولا پاڪ محنت صاب وجهجانءِ.

(١٣)

سِڙَهہ سَنواَن لاڄُو نَوان، مُهاڻا سَندَنِ مِيرَ،
ساتي سَفَرِ هَلِيا، تِيا سَٽاوا سِيرَ،
جي اڄن سانڍُ اَڪِيرَ، پيڙا رکين پاڄهہ سين.

داستان ٻيو

(١)

جيڪي منجهہ جَهانَ، سو تارِيءَ تڳي تُنهنجي،
لُطفَ جي لَطِيفُ چَئي، تو وَتِ ڪَمي ڪانَ،
عَدُلَ ڇُٽان آنءُ نہ، ڪو ڦيرو ڪَج فَضُل جو.

(٢)

سارِي راتِ صُبُحانُ، جاڳِي، جَنِ يادِ ڪَيو،
اُن جي عبداللطيف چَئي، مِتيءَ لَڌو مانُ،
ڪوڙين ڪَنِ سَلامُ، آڳہِ اَچو اُنَ جي.

(٣)

سيوا ڪَر سَمَنڊَ جي، جِتي جَرُ وَهي تو جالَ،
سَوِين وَهَنِ سِيرَ ۾، ماڻڪ موُتِي لالَ،
جي ماسو جُڙَئي مالَ، تہ پُوڇارا پُرِ تِئين.

صفاتي محبوب جو تصور ڪري ٻئي هٿ اکين جي ڳوڙهن جي اگهڻ لاءِ رکي، اهو ٻيڙو حقيقت جي حوالي ڪيائون. ساٿي انهيءَ سفر تي توڪل رکي هليا. (اي الله!) تون انهن جو سفر آسان ڪجانءِ، ڇو ته هو گهڻي سڪ پيار سان محبوب جو تصورڪري اکين ۾ ويهاري ٻيڙي وانگر اچن ٿا، ڪين پنهنجي رحمت ۽ ڪرم سان امانَ ۾ رکجانءِ.

هن جهان ۾ جيڪي به آهي سو تنهن جي سهاري آهي، تون رحمت العلمين آهين، لطيف ٿو چئي ته تنهن جي مهربانيءَ ۾ گهٽتائي ڪانهي، تون پنهنجو ڪرم ڪر، باقي انصاف سان ته آءٌ آزاد نٿو ٿي سگهان.

سڄيون راتيون ننڊون ڦٽائي جن پنهن جي رَبَ کي راضي ڪيو، عبداللطيف ٿو چئي انهن جي مِٽي به وڏي اهميت واري آهي، جو انهن جو سهارو وٺڻ لاءِ ڪروڙين ماڻهو اچي ٿا سلام ڪن.

روئڻ واري عبادت ڪر جو اها موليٰ پاڪ وٽ مقبول آهي. سڪ فراق ۾ روئڻ سان ڳوڙها ڪتندا ناهن، ڇو ته تنهن جي اندر ۾ وڏو سمنڊ آهي، جو ڪٽڻ جو نه آهي. پيار ۾ روئڻ ويل هڪ هڪ ڳوڙهي جي موليٰ پاڪ وٽ اهميت موتيءَ ۽ لعل برابر آهي. جيڪڏهن اهو ڳوڙهو قبول پوي ته حقيقت ملي ويجي، جنهنَ جي ديدار سان فيضياب ٿي ويندين.

(۴)

سي پُوڄارا پُرِ ٿيا، سَمُنڊَ سيوئُو جَنِ،
آنداٿون عَميق مان، جوتَي جَواهِرنِ،
لَڌاٿون لَطِيفُ چَئي، لعلون مان لَهَرِنِ،
ڪانهي قيمَت تَنِ، مُلهہ مهانگو اُنَ جو.

(۵)

سيوِ جَنِ صُبُحانُ، وِيرِ نہ وِڙهي تَنِ سين،
تُوبَهہ جي تاثِيرَ سين، تَرِي وِيا طُوفانُ،
ڏيئي تَوَڪَلِ تَڪِيو، آرُ لنگهِيا آسانُ،
ڪامِلُ ڪَشتِي بانُ، وِچَ ۾ گَڏيُنِ واهِرُو.

(٦)

سارِي راتِ سُڄاڻَ، سودو ڪَنِ صاحَب سين،
پانهَپَ پَرِي پيڙِيون، هَليا جُوپَ جُوانَ،
پاٽي پَهلوانَ، لَحَظِي مَنجِهہ لنگهِي ويا.

(٧)

پانهَپَ جو پيڙِين ۾، وِکَرُ وِڌاٿون،
مَوتي مَعرِفتَ جا، سَچا سوديائُون،
اَلتّائِبُ مِنَ الذّنُبُ، ڪَمَنَ الذنبَ لَہُ اِيُ ڪَٿُ ڪِتياٿُون،
اَنهنِ جي آءُ، بَرِڪَتَ پارَ لنگهائيا.

انهيءَ عبادت وارا فيضياب ٿيا، جن روئڻ جي عبادت ڪئي، انهن جي اندر مان جيڪي سڪ پيار مان ڳوڙها آيا، سي موليٰ پاڪ وٽ موتين جي برابر آهن. فراق وڏڻ سان جڏهن انهن ڳوڙها ڳاڙيا سي لعلن جي برابر آهن. لطيف ٿو چئي، انهن جي قيمت ناهي، اهي قيمت جي ڪٿ کان مٿي آهن.

عشق ۾ جن عبادت رَبّ جي ملڻ لاءِ ڪئي، تن کي فراق تڪليف نہ ڏيندو. نياز، نوڙَتَ سان عشق جو طوفاني حملو اکري ويا. عشق جڏهن ارادو ڪيو تہ حقيقت ڏي عاشق هلي، تڏهن عاشق توڪل سان سَهنجو هلندو، تہ اتي موتو قَبلَل ٿي ويندي ۽ حقيقت وارو محبوب ٻيڙيءَ جو مالڪ وچ تي ملي ويندو ۽ سڀ منزلون پوريون ٿي وينديون.

عشق وارا ۽ چاڻڻ وارا پنهنجي حقيقي محبوب سان سر ڏئي پيار جو سودو ڪندا آهن. اهي بهادر نياز ۾ نوڙت سان تصور اکين ۾ ٻيڙي وانگر رکي هليا تہ موتو قبلل ڪري عشق جو درياءَ جلدي پار ڪري ويا. جنهن ڪانپوءِ روئڻ وارو پاڻي بند ٿي ويو.

عاشقن پاڻ کي ٻانهو سمجهي عشق کي آمين چيو، يا قبول ڪيو. صفاتي محبوب جي معرفت حقيقتي محبوب لاءِ روئي پنهن جي ڳوڙهن جو ملهہ سچن موتن جهڙو وڌايائون. حديث ۾ آيو آهي گناهن کان توبهہ جنهن ڪئي، تن ڄڻ گناهہ نہ ڪيو. اهڙو نفعو ڪمايائون. انهن روئڻ وارن ڳوڙهن جي ڪري منزل طئي ڪيائون جو مُوتو قبلل انت مُوتو ٿين ۾ ديدار ڪيائون.

(٨)

جَنين سودو سَچ جو، وَکَرُ وِهايو،
بَخِرَ و لَهَمُ البُشرِيٰ، جو اُنَهن لَئہ آيو،
اَنَ کي لالَنَ لنگھايو، ساندارو سَمونڊَ جو.

(٩)

اِيَ گت غَواصَنِ، جيئَن سَمنڊُ سوجھيائوُن،
پيهِي منجهہ پاتالَ ۾، ماڻکَ ميڙِيائوُن،
آڻي ڏِنائوُن، هِيرا لعلُ هَٿَنِ سين.

(١٠)

آڇارا، عميق جا، گڏيا غَواصَنِ،
جُهوريئون جهاڳي آئيا، کارُونيارُ کُنَنِ،
سمنڊُ سوجهي جَنِ، آڻي اَمُلَ اَولِيا.

(١١)

وِئا جي عَمِيقَ ڏَي، مُنهن کائو ڏيئِي،
تَنِ سِپوُن سَوجَهي کَڍِيُون، پاتاران پَيهِي،
پسندا سيئي، امل اکڙين سين.

جن عشق جو سودو پنهن جي محبوب سان سچ سان نڀائيو. تن کي بَشَرَ جو جامو انعام طور مليل آهي. جنهن لاءِ هِنَ ۽ هُنَ دنيا ۾ ڪوبہ حساب ناهي. انهن کي عشق جي سمنڊ مان پاڻ مولئي پار ڪري ڇڏيو، يعني قبلل انت موتو.

عشق وارن جو دستور آهي تہ اڪيون ٻوٽي پاڻ ۾ صفاتي محبوب جو تصورِ ڪري انهيءَ مان حقيقي محبوب ڏسندا آهن. اڪيون ٻوٽي حقيقي محبوب لاءِ روئڻ جي عبادت ڪندا آهن، اهي ڳوڙها مائڪ موتي آهن، انهن صفاتي محبوب ۽ ذاتي محبوب جو مشاهدو ڪري اچي ڏنائون. (موتو قبل انت موتو ڪري).

عشق وارا اڪيون ٻوٽي پنهنجي اندر جي سمنڊ ۾ حقيقي محبوب کي ملڻ جي ڪوشش ڪندا آهن تہ اتي عشق جون تيز لهرون عاشق کي روئاريندڙيون آهن. روئي موج ۾ (ڪارا ڪن) اندر جو پاڻي اڏما ڏئي ٻاهر نڪري ايندو اٿن، اتي حقيقي محبوب اچي ملندو اٿن، جو هنن جي روئڻ واري عبادت قبول ٿيندي آهي.

جيڪي عاشق صفاتي محبوب جي صورت جو تصور اکين اڳيان ڪري هليا، تن پنهنجي اندر ۾ سمنڊ مان حقيقي محبوب جي صورت اکين ۾ ڪندي اندر جي پاتال مان سپن وانگر ڪڍي آيا، جيڪي اهڙي نموني ويا اهي حقيقي محبوب کي اکين سان ڏسي ايندا.

(١٢)

آڏو ڇڪڻ ڇاڙَ، موجَ نَہ سَهي مَڪِڙي،
ميڙي مَنائِن جو، بيحَدِ ڇاڙِهيمِ بارُ،
ڇَوَڻُ ڇارو ناهِ ڪو، بَدِيون بيشمارَ،
ڪَپَرُ ڪارُونيارُ، اَڪارِين اِحسانَ سِين.

(١٣)

وَيرَ مَ لاهي وَيهُہ، مَٿي آرَ اُوڙاهَ جي،
پَسي پاڙيواريون، ڪَجِ اَنديشو اِيهُ،
وِيندو نَہ پَسين ڏَيهُ، پَٽڻِ هُنَ پارِ مَٿي.

(١٤)

اَنَئِي پَهَرَ اوڙاهہ تي، منجهہ گهرِ گهاري،
وَسُ نَہ وِيچارِي، تَہ ڪا ماڳِ، ڏُکَندي مَڪُڙِي.

(١٥)

هِڪي ٻانهي ڇِتَ ۾، ٻي صاحُب سنواري،
ڏُنگي هِن دَرياءَ مان، هَلائي هاڪاري،
تَرازو تاري، سُتَرِ سَيئي ڪَري.

مونکي عشق جي موجب روئاري ملڻ لاءِ پريشان ڪيو آهي، مگر مونکي محبوب جو ميلاپ نٿو ٿئي، تنهن ڪري منهنجو خيال اتي ڦاسي پيو آهي. شايد مون ڪي گهڻا گناهہ ڪيا آهن جو ميلاپ نٿو ٿئي. مولٰي مان ڇا چوان توکي منهنجي بداعمالن جي، سڀ معلوم آهي. هاڻي تون پنهنجي ٻاجهہ سان هن اونداهہ واري ڪپر تان مونکي پار ڪر.

اي عاشق غفلت ڇڏ، هن اونهي وڏي عشق جي سمنڊ مان اميد نہ لاهہ، ڇو تہ ٻين عاشقن جي ميلاپ ڪي ڏسي انتظار ڪر. انهيءَ مجازيءَ محبت جي پتڻ ڪان هن پار حقي ميلاپ لاءِ سچو ڏيهہ پيو ملندو آهي.

عاشق، عشق جي (وڏي اونهي سمنڊ) اندر اڪيون ٻوٽي محبوب جي ملڻ لاءِ فڪر ۾ آهي. ميلاپ مولٰي جي وس آهي، مون عاشق ٻانهي جي وَس جي ڳالهہ نہ آهي.

هڪ انسان نفس جي خواهش جو ٻندار آهي، ٻيو رَبَ پاڪ انسان کي روح ۾ عشق ڏنو آهي. انهيءَ جي عشق حقيقيءَ سان ملڻ جي خواهش هوندي آهي. هي جهان هڪ درياءُ آهي. جنهن مان محبوب ٻن ارادن واري ٻيڙيءَ کي هَڪلي ٻيڙيءَ وانگر هلائي ٻئي مقصد انسان جا پورا ڪري پار پهچائيندو آهي.

(١٦)

هِڪي ٻانِهي چِتَ ۾، ٻِي سِٽي صاحبُ،
ڪِڏي اُونهي ڪُنَ مان، اِيُ آگي جو عَجبُ،
اِيُ سائينءَ جو سَببُ، جِيئَن ٻَڌا اُڪاري ٻارِ مان.

(١٧)

هِڪِي ٻانِهي چِتَ ۾، ٻي جا ڪَري اَللهُ،
پاڻهين وِجهي ڪُنَ ۾، پاڻهين اُڪاري اَوڙاهہُ،
تَنهِن واحِدَ کي واهہُ، جو سُتَرِ سَيِيئي ڪَري.

(١٨)

هِڪي ٻانهي چِتَ ۾، ٻي جا اللهُ ڪَري،
پاڻهين وِجهي ڪُنَ ۾، پاڻيهي ڪَنڌيءَ ني،
سُتَرِ سي ڏوئي، جي ترِ تَوائي تڪِڙا.

هڪ انسان جي دل ۾ نفسي خواهش هوندي آهي ٻي روح جي خواهش هوندي آهي. عشق حقيقت سان ميلاپ ڪجي. ربَ پاڪ روح جي التجا پوري ڪرڻ لاءِ هن اندر جي اونهي ڪُنَ مان ڪڍي حقيقت جو ديدار ڪرائي. اهو انهيءَ موليٰ جو احسان آهي، اهو سائين سبب ٿاهيندو آهي جو پاڻ ۾ گم ٿيل کي ديدار ڪرائي اهو درياءُ پار ڪرائي.

ٻانهي جي اندر ۾ نفس جي هڪڙي خواهش هوندي آهي. ٻيو موليٰ وري روح جي خواهش مطابق عشق ڏيندو آهي. پاڻ عاشق کي تصور اندر ۾ ڏئي ۽ پاڻ ئي انهيءَ اُونهي سَمُنڊ مان ديدار ڪرائي ٻاهر ڪندو آهي. تنهن واحد جو انصاف آهي جو ٻنهي جون مرادون پوريون ٿو ڪري.

ٻانهي جي اندر ۾ هڪڙي نفساني خواهش هوندي آهي، موليٰ وري روح جي خواهش مطابق عشق ڏيندو آهي ۽ انهيءَ کي فراق ڏئي اڪيون ٻوٽائي پاڻ ۾ ڳولهائيندو آهي ۽ پاڻ پنهنجو ديدار ڪرائي ڪنڌيءَ تي نيندو آهي. جيڪي عشق ۾ چريا ٿيا يا اجا پوئتي هٿا، سي سڀ ڊوئي اچي هڪ هنڌ گڏ ڪري، ديدار ڪرايائين.

(١٩)

هِڪِي ٻانِهي چِتَ ۾، ٻِي ڪَري جوڙَ جَبارُ،
ڪَڍي اُونهي ڪُنَ مان، اِيَ آڳي جو آڌارَ،
جهازُ جوهَرِن جو، تنهِن ڪي ٻِيُو نہ ڏِئي ٻِيارُ،
نِندِيا وڏا مَڪَرَا، سَبُ پَسندا پارَ،
جيڏانهن مُنهن مَديني جو، سُجهي محمَد موچارُ،
سَباجهو سَتارُ، سُتَرِ سَيئي ڪري.

داستان ٽيون

(١)

ڪُوها ڪَالَهه ڪَٽي، اَنَ وِڏا اُتَرَ آسِري،
الا، جهَري ۾ اَنَ جِي، اَولَي جي آٽي،
وَٽِجارَنِ وَٽي، وڪر وڏو ٻيڙئين.

(٢)

وڪَرُ سو وِهاءِ، جو پَئي پُراڻو نہ ٿِئي،
ويچِيندي وِلايَتَ ۾، ڌَرو ٿِئي نہ ضاءِ،
سا ڪا هَڙَ هَلاءِ، آڳهَ جَنهَن جي اُبهِين.

هڪڙي ٻانهي کي نفس جي خواهش هوندي آهي. ٻي الله روح جي خواهش پوري ڪرڻ لاءِ عشق ڏيندو آهي. عشق وارو اکيون ٻوٽي صفاتي محبوب جو تصور اندر ۾ پچائيندو آهي، سو آڳي جي آڏار يا آسري اندر اونهي کُنَ مان نڪرندو آهي، جيڪي روئي محبوب کي اندر ۾ ڳوليندا آهن، انهن کي مولا ڪوبہ خوف نہ ڏيندو آهي. انهن جا وڏا ننڍا ٻيڙا هلي پار ديدار ڪندا، ڇو تہ انهن جو منهن محبوب محمّد ڏي هوندو آهي ۽ هو اندر مديني ۾ آهن. مهربان ٻاجهارو مولا سڀيئي انهيءَ تڙ تي پهچائيندو.

عاشق پنهن جون نظرون صفاتي محبوب جي تصور ۾ ٽڪايون تہ مونکي روئڻ ايندو، انهيءَ اميد تي روئڻ جي عبادت تي مولا راضي ٿيندو ۽ مون کي ديدار ڪرائيندو. مولا جيڪو پنهن جي ٻيڙي ورائي آيو، تنهن جي ديدار لاءِ انهيءَ کي نقصان نہ ٿئي. عاشق محبوب جو تصور وارو وڪر سر جو سودو ڪري اکين جي ٻيڙي ۾ آندو آهي.

عشق مجاز کان حقيقت تائين اهڙي شئي آهي جو (مُوتُو قِبلَل) ڪرائيندو آهي جو مري وڃڻ کانپوءِ بہ سلامت هوندو آهي. قيامت ۾ ربّ جي اڳيان بہ ثابت قدم هوندو، تنهن ڪري تون عشق جي رهبري وٺ تہ اڳتي بہ تنهن جو ڇوٽڪارو ٿيندو.

(٣)

اوَرِيـائـين آٽِينِ مـيـڙِيـو مُعَلمَ خَبـرُون،
سَا ڪَا سُدِ نہ ڏِينِ، جِتي وَهہ وَيڏ ڪَري.

(٤)

ٻيڙِي تُنهن جي ٻاجَهہ، وَڪَرُ تنهَن وِصالَ جو،
ڪـوها، اولا، تو ڪَيـا، سَبِ سُونـهـارا سـاج،
اُتِ ڪـا مُعِلَمَنِ حـاجَ، جِتِ پُورِڻُ وارو پاڻهين.

(٥)

ٻـيـــڙي پُراڻـــي، وَڪَرُ پـــاءِ مَ وِترو،
تَري مِ تُنَ پــيـــا، پـــاسَنئُون پـــاڻِي،
هيءَ هَڏِ وِهاڻِي، ڪَڙُهہ ڪـالـهـوڻِي ڏِينهَن ڪي

(٦)

تَري تُنَ پِيـــاسِ، پـــاسَنَئـــوُن پـــاڻي وَهِي،
ڪـــوهـو جهُرَ جهُنو تِيـو، لاهُو سَبِ لَڙِيـاسِ،
جَيـلاهُن سَدَرُ سُڪاڻِياسِ، وَهي تـي وَهہ سـامُهِين.

علم وارا پنهنجي عقل سان دنيا ۾ سنو تي هلڻ جون خبرون ٿا ٻڌائين. الله واري خيال کان اوري آهن، اها سڌ نٿا ڏين، جتي هن جهان جو وجي انت ٿيو.

عاشق جون اکيون ٻاجهه واري ٻيڙي آهي جنهن ۾ صفاتي محبوب جي تصور جو وکر ڪري ٻيڙيءَ ۾ وجهي اکيون ٻوٽي تصور ۾ حقيقي محبوب جي ڏسڻ لاءِ کوهي وانگر نهار. اهي سڀ ارادا اميدوار آهن. جتي مولي پاڻ عاشق کي اکيون ٻوٽائي ۽ ميلو ڪرائي اتي معلمن جي جاءِ ناهي. علم وارن کي خبر ناهي.

اي عاشق اها اکين واري ٻيڙي تمام پراڻي آهي. هن ۾ عشق جو فڪر ۽ فراق جو گهڻو بار نه وجهينس. هن کي روئڻ جي عادت آهي. سُمَهڻ، وهڻ سان پيون روئنديون آهن. جو جڻ ته ڪو تري ۾ ٽنگ ٿيو اٿس. جو سمهڻ سان به پاسن مان پاڻي ٿو وهيس، هيءَ اڄ جي ڳالهه نه آهي (اَلستَ) کان وٺي انهن اکين جو اهو ڪم آهي.

عاشق کي روئڻ تمام گهڻو ٿي ويو. جنهن ڪري اکين ۾ گهڻي پاڻيءَ ڪري نظر به گهٽجي وئي اٿس. ٻاهون به ڳوڙها اَگهي اَگهي ٽڪجي هيٺ ٿي ويون اٿس. مگر تَصَوَرَ صحيح سلامت سڙهه جو ڪم ٿو ڏئيس. تڏهن حقيقت جي سامهون پئي ويو.

(٧)

وينو تُنَ تُنيَسِ، مُکِ ڏِيهاڙي مَڪُڙي،
سنباهي سَيَدُ چَئي، مَتي نِينَدِؤَ نِئينسِ،
وَتائي وَڏاندَرا، لاچو لڳائينس،
آخِرِ اُهرائينسِ، تہ جوکو تِئي نہ جهازَ کي.

(٨)

تُنَ تُنيندو آءُ، مکِ ڏِيهاڙي مَڪڙي،
سانباهي سَموندَ جي، مَنا مُورُ مَ لاهہ،
اَجُ ڪِ سَنجِهہ صُباحِ، اُهرَندي آتانگَ تَڙِين.

(٩)

اَچي سو ڏِنوءِ، جو ڪَپَرُ، سو ڪنَنِ سين،
سُتي لَوڪَ لَطيفُ چَئي، يادِ نہ زَرو ڪَيوءِ،
غافِلُ تِي غورابَ کي، اَوڙاهہ تي آندوءِ،
سو چِتَرُ چوهِي کان رکينِ، جو پيو پُراڻو پوءِ،
جَهازُ ضَعِيفَنِ جو، پاڻِيءَ ۾ پَرِتوءِ،
سَيَدَ سات سَندوءِ، پُرِ بَندر پَهچائين.

(١٠)

جُتو وَانءُ جَهازَ، گَڏيو غُرابَنِ سين،
پُورِينِدي هُنَ پارَ ڏي، سَدَرَ کَنَج سازَ،
اَچَنِ تا آوازَ، سيتاڻي سَموندَ جا.

اي عاشق ڪوشش ڪري رئڻ کي روڪ ۽ اکين کي اڳهي صاف ڪري تيار ڪري پوءِ اکيون ہوتي اندر اونهي سمنڊ تي وٺي وڃينس، وري ڦيرائي ڦيرائي پانهن هٿن سان اکيون صاف ڪر، پوءِ ڏڪائي پيڙيءَ کي هلاءِ تہ ڪوبہ نقصان نہ ٿيندو.

اي عاشق روئڻ کي روڪيندو آءُ، اکين کي اُگهندي تيار ڪري اکيون ہوتي اندر جي سمنڊ تي اَڄُ ۽ اُميد نہ لاهہ تہ اڄ يا سڀاڻي ڏڪرائي وڏي سمنڊ مان تڙ تي پهچندين. يعني تنهن جو حقيقي محبوب سان ميلو ٿيندو.

اي عاشق تو ذاتي محبوب جو ديدار ڪيو تہ محبوب جون اکيون پاڻيءَ سان ڀريل هيون. اهڙي محبوب کي لطيف تو چئي تہ، لوڪ ستي سڄي رات تو ياد نہ ڪيو. بيخبريءَ ۾ اکيون ہوتي وڏي اونهي سمنڊ تي پهتين. صفاتي محبوب جي صورت تو وٽ جيڪا گهٽي وقت ڪان آهي، فراق جي ڇوهہ يا زور مهل انهيءَ صورت کي آڏو رک ۽ پوءِ اهو پاڻيءَ ۾ ٻيڙو موليٰ جي حوالي ڪر، سيد تو چوي تہ موليٰ هي ساٿ انهيءَ محبوب وٽ پهچاءِ، جن جون اکيون پاڻيءَ سان ڀريل هيون.

اي عاشق تون صفاتي محبوب جي صورت جي تصور سان گڏيو وڃ، جو انهيءَ مان حقيقي محبوب ڏي هلڻ لاءِ توکي سڀ سامان يا عبادت سچي مضبوط دل سان ڪرڻي پوندي. ڇو تہ حقيقي محبوب ڏي هلڻ لاءِ اونهي سمنڊ اندر تڪليفن جون گهٽيون خبرون ٿيون ملن.

(١١)

دَنگي وِچ دَرِياءَ، ڪي ٻَڌي ڪِي اُبِڙي،
هُو جي وادِي واٽِيا، سي سُونهَڻ سَڀُ سَرِيا،
مُعَلمَ ماڳِ نہ اَڳِين، ڦِلنگي مَنجهِہ ڦِريا،
مَلاح تَنهُنجي مَڪِڙي، اَچي چورُ چَڙِهيا،
جتي ڏِينگ ڏريا، تِتي تارِي تنهنجِي.

(١٢)

دَنگيءَ ۾ داٽا، وَني وِجهُہ وَکَرَ جا،
وِيرِ وِڙهندَئي ويسِرا، وِيهُہ مَ ويڳاٽا،
هيءَ نِندبَ نہ ڄاٽا، ڪَڌهِن هَٽندئِي تارِ ۾.

(١٣)

وَکَرُ وَڻِجارا، پاڻَ پَرائو چاڙِهيو،
اَچي لَهَرِيون لڳيون، ٻيڙيءَ ٻِپارا،
جاڳو جي يارا، تہ تَرِ تَوائِي نہ تِئي.

(١٤)

ٻيڙِياتا! ٻيئي، تو نہ ڦَبَندِيُون ڳالَهڙِيُون،
سَچُون راتيون سُمَهِين، پَرِ سُکاڻ ڏيئي،
صُباحَ سَيِئِي، پارِ پُڇندِئي خَبرون.

اي عاشق تو جيڪا عشق جي ٻيڙي حقيقي محبوب ڏي هلڻ لاءِ هن درياءَ ۾ هلائي، سا ڪڏهن نااميد ٿي ٿئي ته ڪڏهن اميد سان ٿي هلي. تو ٻيڙيءَ کي پار پهچڻ لاءِ جيڪي فرض ڪيا. يعني زيارت، نياز، نوڙت، روئڻ، فڪر، فراق، اهي سڀ قبول نه پيا. محبوب حق پنهنجي اکين ۾ نه ڏسي عاشق جي ٻيڙيءَ ۾ چي چور چڙهيا. جڏهن عشق جي ٻيڙيءَ ۾ خودي، بي شڪري، بيپرواهي اچي وڃي ته عاشق لاءِ ته سچ ٿي وڃي جو عشق ٿو موڪلائي، تڏهن موليٰ کي ٿو ٻاڏائي ته موليٰ تون مدد ڪر.

ي عاشق تون اکين جي ٻيڙي ۾ محبوب جي تصور جون اکيون پنهنجن اکين ۾ تڪاءِ، اوچتو عشق جو امارو ٿيندئي. تنهن ڪان آسرو لاهي نه ويهه. باقي مونکي خبرناهي ته اها غفلت نوڪي ڪڏهن اهڙيءَ گمراهيءَ ۾ ڇڏيندي جو نڪري نه سگهندين.

ي عاشق تو ٻئي جي صورت پنهن جي اکين ۾ رکي آهي. انهيءَ کي محبوب چوندو ٿو رهين، نفس جي بري نظر جو حملو توتي ٿيندو. تنهن لاءِ توکي هوشيار رهڻ کپي، متان محبوب واري تڙ ٻا مڪان تان توائي ٿيو اڳتي نه هليو وڃين.

ي عاشق اکيون ٻيڙي ڪري محبوب جو تصور ڪري حقيقي حبوب ڏي هلڻ وارا، توکي ٻه ڳالهيون ڪامياب نه ڪنديون. وح کي راضي ڪرڻ لاءِ اکيون حقيقت ڏي ڪري ۽ پنهنجي فس کي راضي رکڻ لاءِ سڄي رات ننڊ ٿو ڪرين، انهيءَ ڪري سياڻي جڏهن موليٰ وٽ پهچندين ته سڀ پڇاڻو ٿيندئي.

(١٥)

وَهـــَ تک وَهُکِرا، جِت نَنـــگَر نـــَ تَهَرَنِ،
وَڏاندُرِيوُن، وَهَہ سامُهون، جَجهي زورَ جُنبَنِ،
نيــــــديوءَ ۾ نـــــاتـــارِيُون، وَٽجارا وِجهَن،
مُدد مُعَلِمَنِ، مـــــون ڳَرِي سُئِي ڳالَهـــــڙي.

(١٦)

وَٽجارا، ويـنـي، تـو نَہ سَرَنـدي شــاهَہ رِيءَ،
مک پَنـهَنـجِي مَکِڙِي، چِگّي کَرِ چَيــنـي،
پـاسـا پـاکـڙِيَنِ جا، سَمُنـدُ تـو سَيــکـي،
جي لنـدا ۾ لـيـکَي، وِيـرِ وِڙهَنـدِي تَنِ سِين.

(١٧)

نــاکُئـــــو نِگَهبـــــانُ، مُعَلِمُ مُجي خَبِرُون،
جَني سارَي کَنيون سَمُندَ تي، سَفَرَ جو سامانُ،
لَطَفُ سانُ لَطِيفُ چَئي، تَنِ لنگهـيو طوفانُ،
سَنـيــارِي صُبحـــانُ، وَجي عــادِنَئُون اَکَتـــا.

حقيقي محبوب ڏي هلڻ سان عشق جو هڪڙو اهڙو تيز وهڪرو ايندو آهي جو ڪاٻہ عشق جي ٻيڙي ٻيهي نہ سگهندي آهي ۽ وڏا پهتل عاشق ٻہ انهيءَ وهڪري مان مشڪل سان سامهون ويندا آهن. انهيءَ سمنڊ ۾ عاشق صفاتي محبوب جو تصور ڪندا آهن. اڳين عاشقن علم وارن کان معلوم ٿيو آهي تہ انهيءَ ۾ ڪاميابي نہ ٿي تہ جنم ويندو.

ي عاشق تنهن جي حقيقي محبوب کانسواءِ نہ سرندي، تنهن كري محبت كر، ويهي نہ رَهُہ. تون پنهنجون اکڙيون ڳوڙهن سان ڌوئي صاف ڪر ڇو تہ اندر سمنڊ ۾ اکين جي ٻيڙي کي نكر ۽ فراق سان منهن ڏيڻو آهي. جيڪي عشق جي منزل ۾ بدخيال پورا نتا اچن. اندر سمنڊ ۾ عشق جو امارو انهن سان مقابلو ڪندو.

ىشق جي سفر ۾ ٻيڙي توڪل تقوا سان حقيقي محبوب جي گهباني‌ءَ ۾ هلندي آهي. علم وارا انهيءَ جي دک، سک جو حوال ٻڌائيندا آهن. جن عشق جي سفر ۾ تصور ڪري فڪر راق سان هليا. لطيف ٿو چوي تہ اهي محبوب جي رحم ڪرم ىان اهو عشق جو طوفان پار ڪري ويا. پنهن جي حقيقي حبوب کي ياد ڪندا. مُوٽو قبِلَل ڪري جنات عَدَنِ وڃي پهتا، نقيقي محبوب جو ديدار ڪيائون.

(١٨)

بَنــدَرَ جان پِئِي، تــہ سُڪــاٽِيـــا مَ سُمَهـــو،
ڪِپَرُ تـو ڪُنَ ڪَري، جِيئَن ماتِيءَ مَنجهہ مَهِي،
آيــڏو سُورُ سَهِي، نــنـدَ نہ ڪَجي نــاڪُئـــا.

(١٩)

سُتــــــا سَبُ پِئـــي، سَنــــدي مُعَلِمَ آسِري،
اَوَهِين پُڻُ سُمـــهـــو نَاڪُئـــا، بَنـدَرِ نــاهِ پِئـي،
جن جي سَيَدَ لَڄَ ڪنئي، سي سڀ لنگهيندا لڪيون.

داستان چوٿون

(١)

سَيِئي سَئِنءَ ڪَرِين، ڪو مَ مُنجهائِين واٽَ،
ســپـــريـان جي ســات، لائـو لـڳو مـيـــڙئـين.

(٢)

سَيِئـــي صُبُحـــــانَ جي، ڪَرِ حَوالـــي ڪَمَ،
تــيءُ تَحَقِيــق تَســلـيــمَ ۾، لاهِي غَمَ وَهَمَ،
قــادِرُ سَانُ ڪَرَمَ، حــاصُل ڪَري حــاجَتــون.

ميلاپ لاءِ توهان جڏهن انهيءَ مجازي صورت تي پهتا آهيو، جتي محبوب حقيقيءَ جو ديدار ٿيڻو آهي تہ غفلت ۾ نہ رهہ. آرام نہ ڪر، ڇو تہ تنهن جي اندر ۾ ميلاپ لاءِ فراق ۾ روئڻ اندر ۾ مانڌاڻ مچايو آهي. ڄاڻ ٿا ڳوڙها ٻاهر نڪرن. اهو اندر جو سور توکي ننڊ ڪرڻ نہ ڏيندو. مگر تون هوشيار رَهہ.

محبوب حقيقيءَ جي رحمت ۾ اميد سمجهي، صفاتي محبوب جو تصور ڪري اڪيون ٻوٽي ويٺا. عاشق مجازيءَ جي صورت جي بندر تي ڪوبہ خوف نہ آهي، جڏهن محبوب مهربان ٿيندو تہ موتوا قبل ٿي ويندي.

مولي سڀ انسان جي واٽ سڌي ڪر، عشق جي راهہ ۾ گمراهہ نہ ڪرين. محبوب جي ملڻ وارا عيدار، گنهگار سيني جو ميلو ٿئي.

عشق جو سفر جيڪو حقيقي محبوب ڏي هلڻ جو ارادو هوندو آهي، اهو سفر محبوب جي مدد ڪانسواءِ نہ ٿيندو، ڇو تہ اڳ ۾ انهيءَ جي هيڪڙائيءَ کي قبول ڪري. انهيءَ ۾ ڪوبہ گمان نہ هجي ۽ انهيءَ ڪانسواءِ ٻئي جي مدد جو انتظار نہ هجي، تہ پوءِ محبوب پنهنجي رحم ڪرم سان توکي ديدار ڪرائيندو.

(٣)

چگنِ ساڻُ چگائِيون، اِئَين سَپِڪو هوءِ،
تو جِيئن ڪَري نہ ڪوءِ، ٻُجَنِ ساڻُ ٻَلائِيون.

(٤)

چگا ڪن چگايون، متايون مَتَنِ،
جو وڙ جڙي جن سين، سو وڙ سيئي ڪَنِ.

(٥)

مَيَنِ مَتي سَمَرا، ڪُهيَنِ سَڌِ ڪَرِينِ،
ساٿُ نِباهِيو نِينِ، اِيَ پَر، سَندي سَجَڻِينِ.

(٦)

وِتُ وِليمي جو جَي لَهِين، پِي ڪارِ نہ ڪَرِين ڪا،
سا پَرُ وڙج ڳالَهڙِي، وَڻِجارَنِ وَتا،
موتِي جَنِ هَٿا، آنڊِئِي گهٽي اَدَبَ سينِ.

چڱن ڪمن وارن سان هرڪو چڱائي ڪندو آهي. پر مولا اهڙو مهربان آهي جو ڪهڙي به رنگ نسل جو هجي يا گنهگار هجي ته مولا انهيءَ سان پنهنجو ڪرم ڪندو آهي.

ڀلائي ڪرڻ وارو سڀ ڪنهن سان ڀلائي ڪندو، ظالم سدائين ظلم ڪندو رهندو. سڀ انسان جي پنهنجي فطرت آهي، جهڙي خيال جو هوندو، ڪم به اهڙو ڪندو.

ڪي عاشق پنهنجي نفس کي ماري محبوب جي ملڻ لاءِ عبادت رياضت ڪندا آهن. پر ڪي عاشق سڪ ۾ ويٺا هوندا آهن، ڪابه رياضت عبادت ڪري نه سگهندا آهن. محبوب اهڙو مهربان آهي جو سڀن کي سڏي سڀ ساٿ گڏ ڪري پاڻ سان وٺي ويندو آهي.

اي عاشق تون جڏهن پنهنجي محبوب جي سڪ ۾ روئندو آهين ته محبوب به تنهن جي سڪ وفاداري ڏسي، رئندو آهي ۽ پنهن جي وفاداريءَ جو اظهار ڪندو آهي. اها ڳالهه وڏيڪ انهن عاشقن مان پڌري ٿيندي، جيڪي روئي پنهنجي محبوب سان سودو ڪندا آهن. ۽ محبوب جي روئڻ وارا موتي گهٽي ادب سان آٿيندا آهن، اهي عاشق وڏي ادب وارا آهن.

(٧)

اَمُلَ آچِ مَ اَنَ کـــي، جي نـــَ پَرُوڙِنِ مَٿِ،
جِتِ ڳَڌِجِيَئـــي جوهَرِي، تِتـــــهِ مَٿِ،
جَنِين سـونَ سِين سَٿِ، تَنِ هَٽِي رِيَ رَدِ ڪَيو.

(٨)

ســـونـــا وَانءُ صَرافَ سِين، لَڌو لاهِ مَ لَڌِ،
سودو سوئي چِڌِ، جَنهِن ۾ جَوَاهِرُ ناهِ ڪِي.

(٩)

ســونـا وَانءُ صــراف سـين، لَڌو هَڌِ مَ لاهِ،
آهي تـن اونـداهـ، جن جواهـر ضـايع ڪـيا.

(١٠)

جَ صَرافَنِ لَڌِيــو، تــَ تُون پُڻُ لَڌِ ســـونَ،
قدر لـهندئي ڪونـ، نيئي ڳڌيندئي ڳڌونءَ سين.

اي عاشق تون محبوب کانسواءِ ٻئي جي اڳيان نہ روءُ، ڇو تہ هو اها محبت نٿو چاهي جو پاڻ بہ روئي. اهو سودو پنهنجي محبوب سان، جاتي گڏجئي انهيءَ سان ڪَرِ. ڇو تہ هو سچائيءَ کي پرکڻ وارو آهي. تن ڪوڙن کي پري ڪري ڇڏيندو آهي.

اي سچا عاشق تون پنهنجي محبوب وٽ وڃ جو هو تنهنجي وفاداريءَ کي چاهي ٿو. ٻئي هنڌ آسرو نہ ڪَرِ. ٻئي ڪنهن سان محبت نہ ڪر، نہ ڪنهن لاءِ روءُ، صرف پنهنجي محبوب جي لاءِ روءُ، ڇو تہ هو بہ تنهنجي لاءِ روئندو آهي.

سچا عاشق تون پنهنجي محبوب سان وڃ، ٻئي هنڌ پيار نہ ڪر نہ ڀروسو ڪر. انهن وٽ ڪوبہ فيض نہ آهي، جن محبوب کي نہ سڃاتو ۽ ٻين اڳيان ڳوڙها وڃائي ويٺا.

جي تنهنجي چاهڻ وارو هليو ويو تہ عاشق تون بہ نہ رهہ، ڇو تہ تنهن جي پيار جو قدر ڪوئي نہ ڪندو. توکي بيڪار سمجهندي، گنهگارن سان گڏي ڇڏيندا.

(١١)

آڳهيو ڪائو ڪَڇُ، ماڻڪَنِ موتَ ٿِي،
پَلَئـــءِ پـايـو سَڇُ، آچيـنـدي لَڄَ مَران.

(١٢)

وِيا سي وِينجهارَ، هِيرو لَعلُ وِنڌن جي،
تَنينِ سَندا پويان، سيهي لَهَنِ نـہ سارَ،
ڪُٺِينِ ڪَٽَ لهارَ، هاڻِي اَنينِ پيـٽـيـنِ.

(١٣)

وَڃِنِ نـہَ وينجهارَ، پاڻِيَٽَ جي پَرِڪِـٽا،
ڪَنيَرُ پايو اکِيِنِ، لَهَنِ سَڀِ ڪَنهَن سارَ،
موتِيءَ جي مَزاجَ جو، قَدُرُ مَنجِهہ ڪِنارَ،
صَرافَنِئـــونَ ڏارَ، ماڻِڪَ مُلاحِظ ٿِئي.

(١٤)

تا صَرافَ سُڃَنِ، پاڻُ ڪوڻائِنِ جوهَرِي،
ماڻِڪَ ڪَري مُٺِ ۾، وَانءُ وَڻي وُٽِ تَنِ،
سَندُسِ ٿي سَيَد چئي، ڪَهڙو قَدُرُ ڪَنِ،
پاڻِيَٽُ ٿي پَرِکَنِ، ڪِ ڪَئَنچلُ ڳَڏِنِ ڪَڇَ سِين.

عام حسن کي لنگ ٽوڙي ڪچو ڪاٺو سمجهيو. سچي عشق ۾ روئڻ کي اهميت نہ ڏنائون، جنهن ڪري مجاز کي حق ڏي ملڻ جو رستو پڌائڻ ۾ شرم ٿو اچي.

اهي عاشق جيڪي پنهنجي محبوب جو قدر ڪندا هئا. انهيءَ مان حقيقت جو پنڌ ڳوليندا هئا ۽ حق سان ملي درويش، فقير ٿيا. هاڻي انهن جا پويان انهيءَ هيري لعل کي سيهو بہ نٿا سمجهن. انهن حسن وارن کي لوهہ سمجهي ساڳي ئي جاءِ تي نوڪر سمجهي انهن کان پيا ڪم ڪرائين.

اهو حسن وارو محبوب شل نہ وڃي، ڪنهن کي پنهن جي عاشق جي روئڻ جو قدر هوندو آهي. انهن جي عيوض پير ٿيا، جيڪي محبوب واري عينڪ پائي هر مريد جي سچائي پيا ڏسن تہ منهنجو سچو عاشق ڪهڙو مريد آهي. عاشق جي ڳوڙهي کي صرف معشوق ڪٽي ٻاهرِئون ئي پرکيندو آهي. سچائڻ واري ڪانسواءِ تہ انهيءَ موتيءَ کي بہ ڊپ ٿيندو آهي، جيڪو عاشق جي اکين مان سڪ پيار سان ايندو آهي.

اهڙا انسان موجود آهن، جيڪي ظاهر زُهدَ عبادت وارا پير پاڻ کي انسان جي پرکڻ وارو ڪوٺائيندا آهن. تون انهن وٽ وڃي روئي انهن جي قدمن تي پئہ. تہ توکي خبر پوندي تہ هو توکي سچائن ٿا، يا عام مريدن سان توکي گڏن ٿا. سچي ۽ ڪوڙي جي خبر پوندي.

(١٥)

اُمَلُ، اَسـاري پَئـي، پَورِي پِڳرء جِتِ،
ڪَهُہ نہ رُتئي تِتِ، ٻئي اڌ هٿ ڪري.

(١٦)

اَمَلُ اَساري پَئي، پَورِي، پِڳرء جِيئن،
وآنءُ صرافن سينءَ، ٻئي اڌ هٿ ڪري.

(١٧)

ماڻِڪُ مُنڌَ هَٿا، پيتيءَ ۾ پُرِزا ٿِيو،
سَچو تان سَيد چَئي، لَهي لَکُ سَوا،
پِڳي پُچاڻا، پَدِ مان ئِي پِرِي ٿِيو.

(١٨)

جِتي ماڻِڪَ ماڳُ، تِتي چوران تَڪِيو،
سون تَنِ سَياڳُ، اَمَلُ جَنِ اَوباهِيو.

عشق مجازي جنهن محبوب کان اچي ٿو. اها حق جي صورت آهي، جيڪو بيوقوف هن کي نفس جي صورت سمجهي نفس جي ڪم لائي ٿو، تہ هن کي ٻہ اڌ ڪري ٿو. روح کي، نفس سمجهي ٿو. تنهن تي فقير ٿو انهيءَ کي چئي، تون ٻئي اڌ هٿ ۾ ڪري روئي نہ وينين، افسوس ڪري توبهہ تائب ٿيءُ.

محبوب جي صورت کان مجاز جو عشق ٿو اچي. جيڪو حقيقت سان ملائيندو آهي. انهيءَ امل کي بيوقوف ڪيئن ٻہ اڌ ڪيئي. اهو روح ۽ نفس ڌار ڪري نفسي خواهش پوري ڪرڻ لاءِ ائين ڪيئي. هاڻي ٻئي اڌ هٿ ۾ ڪري، ڪنهن فقير وٽ وڃ ۽ توبهہ تائب ٿيءُ، تہ من اهو امل توکي سڄو ڪري ڏئي.

جڏهن عاشق پنهنجي محبوب صفاتي جو تصور ڪري، پنهنجي اندر ۾ فڪر فراق سان مُوٺو قِبلَلُ ڪري حقيقي محبوب کي ڏسندو آهي. ٻڌائي شهنشاهہ انهيءَ جي ڳالهہ ٿو ڪري تہ صفاتي محبوب لک سوا لهي ٿو، مگر جڏهن اهو ماڻڪ حقيقي صورت اختيار ڪندو آهي يعني ٻيو حصو هن جو بي بها آهي جو پدمن کان بہ گهڻو ملهائتو آهي.

جتي حقيقي محبوب ملندو آهي، انهيءَ حسن جا دشمن بہ گهڻا هوندا آهن. تنهن ڪري قرآن پاڪ ۾ فرمان آهي تہ: (وَمَنِ عَرَفَ نَفسَہ فَقَدِ عَرَفَ رَبَہ معنيٰ جن پنهنجو نفس سڃاتو، تن پنهنجو ربُ سڃاتو)، تڏهن ٻڌائي شهنشاهہ چيو تہ انهيءَ جو اهو سٺو نصيب آهي جو آخر تائين پنهنجي محبوب کي حق جي صورت سمجهندا آهن.

(١٩)

چورَ اُيــو اِيــئَن چوءِ، تــَ آءُ اُهـوئِي آهيـــان،
جي آسي اکين هوءِ، تـَ لِڪي ڪي ڪونـ لَهي.

داستان پنجون

(١)

مُون تــي چِيَئِي ڪـانـدَ، پِتي پـــاڙِ مَ مَڪُڙي،
سِڙَهـ پُراڻان پاندَ، لَهرِيُون صحيح لڳنديون.

(٢)

لَهَرِنِ ليڪو ناهـِ ڪو، جِتِ ڪَپَر ڪَنَ ڪارا،
آچارا عـــمــــيـــق جا، اچنَ اوپـــــارا،
آتــي آســـارا، ويــر وڙهــنــدئــي ويــســـرا.

(٣)

وِيـر وِڙَهــنـدَئــي وَيــسِرا، آتِي تَوهـــُ طَلَبِ،
سـائِرَ ڪَنهِن سَبَبِ، ڪالَهـ نـَ وِڏءِ ڪَنَ يِر.

نفس خوديءَ ۾ هَٽَ وارو ايئن ٿو چوي تہ مان اهو آهيان جنهن رَبَّ جو بہ چوڻ نہ ورتو هئو ۽ آدم کي سجدو نہ ڪيو هو. تڏهن چوي ٿو تہ توهان کي جيڪڏهن اَسي اکيون هجن تہ بہ مونکي لهي نٿا سگهو، تہ مان ڪٿي ٿو رهان.

اي حقيقي محبوب سائين توهان انهيءَ عاشق تي اعتبار نہ ڪيو، ڇو تہ انهيءَ جو عشق سچو نٿو لڳي. هيءَ عاشق تصور بہ سهي نٿو رکي، اڏورو ٿو ڪري، جڏهن فراق ايندو بہ ضرور تہ هي گمراهہ ٿي ويندو.

اي عاشق عشق جي سمنڊ جون لهريون تمام گهٽيون اينديون. تنهن جي اکين ۾ ڳوڙها بہ نٿا اچن ۽ تصور تي بہ اونداهہ لڳو پيو آهي. اونهي سمنڊ مان ابتا ڪُنَ ڦاٽندا آهن. تون اَسُرَ جو اٿ هوشيار ٿي، وير عشق جي جڏهن ايندي تہ تون غافل نہ رهہ.

اي عاشق عشق جي وير توتي امارو ڪندي، تون اٿي پنهن جي محبوب جي سڪ وڏاءِ، يادگيري ڪر. تون ڪنهن نموني اندر جي درياءَ مان ڪالهہ ئي روئڻ شروع ڪرين ها.

(۴)

ڪالَهہ وِڏائِين ڪُنَ ۾، جاڏا جُنگ جَهازَ،
تُنهنجي اَڄُ تَرازَ، آهي آر اڪِينِ ۾.

(۵)

آهي آرَ اڪينِ ۾، نا ڪُئا ڪَرِ نِگاھہَ،
وڏا ٻيڙا ٻوڙيا سائِرَ ڏيئي ساھہَ،
مُلاحِظو مَلاحَ، ڪَجِ ڪو اِنهيءَ ڪُنَ جو.

(٦)

مَلاحِظو مَهراڻُ جو، مُورُمَ لاءِ مَناءُ،
ساموندي سَنيالِ ڪِينَ! سُمَهَڻُ آئيي ساءُ،
جاڳِي جَرَ مَتاءُ، تاري وَنئُن تَرازَ ڪي.

(٧)

تاري ونئن تَرازَ ڪي، منجهان موجَ مَلاحَ،
دانُهون ڪَنِ دَرياه جُون، اُونهي جا آگاھہَ،
سونهَنِ جي صَلاحَ، وَٺُ تہَ وِيرَ لنگهي وَڃِين.

اي عاشق جيڪڏهن تو ڪالهہ پنهنجي محبوب جو تصور اکين ۾ وجهي روئڻ شروع ڪيو تہ اج تنهنجي ٻيڙي يا جهاز جو وارو آهي، محبوب جو ارادو تنهن جي اکين ۾ اچڻ جو آهي.

محبوب مهر جي نظر ڪري اکين ۾ اچڻ جو ارادو ڪيو آهي، نہ تہ عشق جي سمنڊ وڏن عاشقن جا ٻيڙا ساهہ ڪٽڻ سان ئي ٻوڙي ڇڏيا. محبوب تون منهن جي روئڻ جو قدر ڪجانءِ نہ تہ عشق جو امارو منهن جي اکين جي ٻيڙيءَ کي غرق ڪندو.

اي عاشق تون روئڻ وارو خيال ڪڏهن بہ نہ گهٽائجان. عشق جي سمنڊ وارا تون هوشيار رهہ. توکي آرام يا غفلت ۾ رهڻ کهڙو مزو ڏنو آهي، تون انهيءَ پاڻيءَ مٿان هوشيار رَهہ، جو اوچتو اهڙو عشق جو ڇو هو واءُ ايندو جيڪو تنهن جي اکين جي ٻيڙيءَ کي تاري ويندو.

اي محبوب هن عشق جي درياءَ جي موج مان منهنجي اکين جي ٻيڙيءَ کي تاري وڃ. ڇو تہ جيڪي هن عشق جي اُونَهِنِ رازن جا واقف آهن، سي ٻاڏائيندا ويا آهن. انهن کان مشورو وٺي عشق جي اماري مان پار ٿي وڃڻ منهنجي لاءِ ضروري آهي.

(٨)

سُونهان سُدِيُون ڏِينِ،هِنَ ديوانِي دَرِياءَ جُون،
ڪُوڙَ اَوڏائي ڪِينَ ڪِي، رُگو سَچُ سَوڏَينِ،
عَجُزَ جو اَڏَ راتِ ڪـــــي، وڪُرَ وِهـــائِينِ،
ساٿُ نِباهِيو نِينِ، ثابِتُ اِنَهيءَ سِير مان.

(٩)

ثابِتُ لَنگهِيا سِيرَ، لَهَرِنِ اوڏا ڪِينَ ڪِي،
وَجِي پَهُتا پارَ ڪي، نِرِتَئُون مَنجهان نِير،
ماءِ پَهُتا مِيرَ، پارِ لنگهِيائُون پاجَهه سِين.

(١٠)

تُون وَيسيرو وِيرِ، ساٿِيُن سَنبَت پَندَ جِي،
جوڙِي جُنگَ جَهازَ ڪي، ڪوڏَ هٽائِج ڪِيرِ،
وَهـــي وٹــجارَنِ جِي، بَنـــدَر ڏانــهُن بهِير،
گهَرِ تَنِين جي ڪِير، جَنِ لاڳيدارَ لنگهائِيا.

(١١)

قَرَ قلي، قـــوتـا، پارِچا، پاٹِيَتَ پـاتـائُون،
ڪوتِيُون قيمَتَ سَندِيون، تَرَ ۾ تاڪِيائُون،
لاڄُنِ مَنجهِه لَطِيفَ چَئي، پَيـڙا پَڏائُون،
نَذَرُ نـــبي ڄامَ جو، چڙهنـدي چَيــائـون،
جي جُهِي جوڙِيائُون،سي پيڙا رکين پاجهَه سِينِ.

هن عشق جي درياءَ جون اُهي خبرون ڏيندا آهن، جيڪي انهيءَ جا واقف هوندا، جو تہ اهي رڳو سچ ڳالهائيندا آهن، ڪوڙ جي ويجهو نہ آهن. هو اڪيون ٻوٽي پنهنجي محبوب کي ٻاڏائيندا آهن، تڏهن پنهن جي محبوب سان پيار ڪندا انهيءَ عشق جي تيز وهڪري مان حقيقي محبوب وٽ پهچندا آهن.

اهي عاشق پنهنجي محبوب سان گڏ انهيءَ عشق جي وهڪري مان لنگهي ويا، ڏک سک جي پرواهہ نہ ڪيائون، پنهنجي اکين مان پاڻي هاري وڃي حقيقي محبوب وٽ پهتا. محبوب جي مهرباني سان ڪاتي وڃي ماڳ تي پهتا.

عشق جي وير توڪان وسري وئي، تنهن جي سنگت تہ پنڌ جون تياريون ڪيون آهن. تون پنهنجي محبوب سان اهڙو پيار ڪر جو هوبہ تو ۾ نظرون ڪيرن وانگر ڪپائي. عاشقن جون قطارون محبوب ڏانهن وڃن پيون، اهي مبارڪ جا حقدار ٿيا جن صفاتي محبوب سان قرباني ڏئي ان کي راضي ڪري ۽ حقيقت ڏي هلي پهتا.

عاشق پنهنجي حقيقي محبوب ڏي وڃڻ جي تياريءَ ۾ صفاتي محبوب جي صورت جو تصور جون لؤنگ قوتن جي خوشبوءِ واريون اکيون تصور ۾ آڻي پنهن جي اکين ۾ ڏڪيائين. اهي اکيون قيمت واريون اندر ۾ بند ڪيائون. ڳوڙهن اگهڻ لاءِ هٿ اکين تي رکيائين. اندر واري صورت محمّد جي ٻڌايائون، پوءِ جڏهن عشق ڇوهہ ڏنو تہ انهيءَ ۾ هليا ويا. اها ٻيڙي مولا جي حوالي ڪري توڪل تقوا سان پار پهچندي معنيٰ موتو قبَلل انت موتو ٿيندو.

(١٢)

وچينءَ جان ويـهـي، جَو پلَءِ پـائيـان،
تَڙِ پيـڙا، گـهرِ سُپَرِيـن، اوسهُ اِيئَن پيـئي،
جِيئَن وَڻجارو سِين وگرين، سُرَها سَيِيئي،
حُرمَتَ ساڻُ حَبيبَ جي، سُونگيا نـَ سيئي،
پاڙِهـئي اوءِ پيهي، كندِ، كـيڙائو آئيـا.

داستان ڇهون

(١)

تانـگهـي ۾ تاڻـي، پَڌ پنـهنـجو تَرهو،
اونهي ۾ آڻي، كـونـ ڏيندئي كو پيو.

(٢)

تـارُو تَرئـو وَڃَنِ، نـنـديا وَڏا واهڙا،
هـيءَ پَرِ، اَتـارَنِ، جِيـئـن ڳرا مَٿَنِ مُولِهـيـا.

(٣)

ڏوري لَهـ، ڏاتـارُ، جِمَ وِهـين وِيـسِرا،
هَكِيو هوئج هُشِيارُ، كِوڻِ كِونَدَئِي اَوچِتو.

عاشق صفاتي محبوب کان حقيقيءَ محبوب ڏي هلڻ لاءِ پنهنجي اندر ۾ اڪيون پوئني تصور ڪري ٿو، روئڻ جي عبادت فراق سان ڪندو آهي. مگر حقيقت وارو محبوب تہ مون وٽ هوندو آهي، مان وري اجا تصور پيو ڪيان، انهيءَ ڪري وڇوڙو اچي ويو. باقي محبوب جو ديدار تہ شفا آهي، تنهن ڪري عاشق سڀئي خوش ٿيندا آهن. صدقي محبوب جي پڇاڻو ئي معاف هوندو آهي. تڏهن محبوب حقيقي پاڻهئي فڪر جا ڏڪيا لنگهہ لنگهي اچي ديدار ڪرائيندو آهي.

اي عاشق عشق جو سفر نوجوانيءَ ۾ ڪر. لنگهہ ثابت ڪري اهو ترهو ٻڌ. پوءِ جڏهن عمر وڏي ٿيندي تڏهن هي عشق جو درياءُ ٻہ اونهو ٿي ويندو، پيو ڪوبہ مدد انهيءَ سفر ۾ نٿو ڪري سگهي.

هي عاشق جيڪي دنيا ترڪ ڪري پنهنجي محبوب ڏي هن :نيا جي درياءَ ۾ نندين وڏين لالچ لوڀ ڪان آجا ئي تري ٿا ؛جن. ٻيا جيڪي اڻ تارو ۽ پڳدار عزت مانَ ڳولهڻ وارا نہ ؛چي سگهندا.

ي عاشق تون پنهنجي مهربان محبوب کي پاڻ ۾ ڳولهہ. غافل ي نہ ويهہ. هوشياري ڪر هڪ خيالو ٿي ويهي اندر ۾ تصور ڪر. محبوب ضرور نور جو تجلو ڏيکاريندئي.

(۴)

سُتِين ڪَھڙيءَ سارَ، وِڄُ ڪَنوَندَڙِي ويسِرا،
تـو جِيـڏا تَو يـارَ، لَھـرِنِ لَھَوارا ڪَيـا.

(۵)

سُتِين سَنجهـيـئـي، وِڄُ ڪِوَنـدَڙِي وِيـسِرا،
وِيـرِ ورِي وَيـئـي، اَسـارَنِ تـان اُوچِتـي.

(٦)

ڪِوڻِ ڪِنـوايـو، آيَـئـي نِنـدَ اَيـاڳَ جِي،
جَنِين نَہ ٻِڌو پـاَنيـو، ڪَري تَوائـي تَنِ ڪـي.

(٧)

سامُوندِي تُو سَنبَھِين، ساڄو جهَل سُڪاڻُ،
لَڳِي واءُ وَڏانـدِرو، مَنـجهـا ئِي مِهراڻُ،
جَنِين پِاَنيـو پـاڻُ، ڪَري تَوائـي تَنِ ڪـي.

اي عاشق اها توکي محبوب جي ڪهڙي سڪ آهي جو رڳو ستو پيو آهين. محبوب تجلو ڪري ايندئي غافل نہ ٿيءُ، تو وانگر جن آرام پسند ڪيو تن کي عشق جي موج ٻاھر اڇلائي ڇڏيو.

اي عاشق، تون ساجهر ئي آرامِ پيو ڪرين. محبوب بہ اوچتو تجلو ڪري ايندئي. تون غفلت ۾ پيو گذارين. جن کي محبوب جي يادگيري يا سار نہ هوندي تن کي عشق جي اهڙي وير ايندي جو کين ٻوڙي ويندي.

اي عاشق! محبوب تہ تجلو ڪري آيو، مگر توکي ننڊ جي ننڊ هئي. جن کي انتظار يا خوف نہ هئو، اهي خوديءَ غرور ۾ هليا ويا.

اي عاشق تنهنجون اکيون جيڪي پاڻيءَ ۾ ٿيون رهن. اُهي پنهنجي حقيقي محبوب ڏي وڃن ٿيون، تنهنڪري صفاتي محبوب جو تصور مضبوط ڪر. عشق جي درياءَ جي موج طوفان وانگر ايندي. ويسرو يا غرور ڪندين تہ اها موج توکي لوڙهي ويندي.

(٨)

نَڪـــو سُڪُ نڪَتِئين، نَہ وِيـــســـاَنـدِ نَئِين،
جيـڪـا اَچَئي سامُهـون، پـائِين سا سَئِين،
مُوڙِي ڪَوهُ مُئِين، جِيئَن سَچِيون راتيون سُمَهين.

(٩)

اَهُڪــي راهـہَ الله جِي، اَهُڪــي اَهُڪــيءَ پَتِ،
هوءِ جي ڏِهائِي ڏيهَہ جا، تَنِ پُڻُ مُوڙهي مَتِ،
آچاران آ بُتَ، گِهـرِج گـهـاتـي نِيـنهَن سِين.

(١٠)

مَ ڪِي هِيـــج مَ هـــوجَ، تَرِسُ، مَ تـــاڻِ،
چِئو ڪَلمہ محمّد تي، تہَ اِڳيان اَچَئي اوجَ،
سَهُڪي پَتِ سَہوجهہَ، تُنهنجِي مَڪي ڏُڪي مَڪِڙِي

اي عاشق حقيقي محبوب سان پيار ڪرڻ ۾ ڪنهن به طرف سان نفس کي سک نہ ملندو. ڇو تہ محبوب جو پيار اهڙو آهي جو انهيءَ مان هڪ دم به واندڪائي نہ ملندي. انهيءَ ۾ جيڪا تڪليف اچي اها محبوب جي طرف کان ڀلائي سمجهي آهي. باقي جي سڄي رات ننڊ ڪرين تنهن کان مري وڃ تہ اهو بهتر آهي.

عشق الله وارو تمام ڏکيو آهي. ڏکيءَ کان بہ ڏکيو آهي، جيڪي عشق وارا عاشق حق ڏي هلڻ وارا آهن سي بہ ڪن هنڌن تي منجهي پيا هئا. عشق جي التي بازي آهي. اکيون ٻوٽي وڃڻو آهي، اکيون پير ڪري هلڻو آهي، اکين کي ٻيڙي ٺاهي عشق جي سمنڊ ۾ هلڻو آهي، اها ٻڌڻ ۾ مشڪل آهي مگر گهاٽي فراق نينهن سان آسانيءَ سان هليو وڃبو.

اي عاشق هيڏي هوڏي خيال نہ ڪر. تَرِسُ جهاز کي نہ هلاءِ. ڦهريون جنهن محبوب جو تصور ڪيو اٿئي، انهيءَ کي محمّد جي صورت سمجهہ ۽ اهو رب ۽ الله جي ميلاپ جو پيغام آهي. تڏهن تو ۾ ادب ايندو ۽ عشق بہ پنهنجي موجب ۾ ايندو. ۽ آسانيءَ سان تنهنجي ٻيڙي ربَ جي طرف هلندي رهندي.

(١١)

تَنَ ۾ تَرازَ توهہَ جِي، گهڻو لَهہُ گهوري،
آبَ ۽ اِخلاصَ جا، سِڙهہ ٻَڌج سوري،
وکَرَ وَيَنَتينِ جو، تَنهِن ۾ پاءِ توري،
تہ عادَنِئَون اَوري، تُنهِنجو تَوائِي نَہ تِئي.

(١٢)

توڻي توائي، توءِ تنهنجو آسرو،
سجڻ ٻُرلائي، کِيرون ڏيندس جيڏيين.

اي عاشق تون پنهنجي اکين جي پيڙيءَ کي حق ڏي هلڻ لاءِ ٻين خيالن کان بچائي وڏي پيار سک سان روئي صفاتي محبوب جو تصور جو ترهو ٻڌي نياز نِوڙتَ جو وکر وجهي هلائينس تہ حقيقي محبوب. جيکو جڏت عدوُ آهي انهيءَ کان اڳ ۾ ٻئي پاسي نہ وڃي.

جيکڏهن ٻلجي وڃان يا گمراھ آهيان، مگر محبوب تنهنجو سهارو نہ ڇڏيندس. جيکڏهن پرين مونکي پنهنجو کندو تہ هک جيڏيون مبارکون ڏيندس.

سر ساموندي

داستان پهريون

(١)

پِگهَہ پاسِي گهارِ، آيَلِ، ساموندين جي،
وِجهي جِيءُ جَنجارِ، جِمَ وَڃَڻي آوِري.

(٢)

پِگهہَ پاسي پَچُ، آيل، سامُوندِيَنِ جي،
مَنَ ۾ ٻاري مَچُ، جِمَ وَڃَڻي آوِري.

(٣)

پِگهَہ پاسي وِيهُہ، آيَلِ، سامُوندين جي،
تُون وَيسَرِي وِڪَ ڪَٿِين، هُو پُوريندا پَرَڏيهہِ،
سَمُنڊُ جَنِ ساٿيهَہ، ڪوهُہ نَہ وَئيڻَن تَنِ سِين.

(٤)

جي اِيندين تہ آءُ، هَٿي هَٿُ پِگهَہ ۾،
لَڳِي واءُ سُواءُ، سِڙهہُ سَنياڻي نَہ سَهي.

جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن تون انهن سان رهي محبوب جو تصور ڪر. اهي عاشق محبوب سان تنهن جو پيار وڌائيندا ۽ حقيقي محبوب ڏي پيرين پنڌ وٺي ويندا.

جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن، تون بہ انهن سان رهي پنهنجي مجازي محبوب جو تصور ڪر. اهي تنهن جي محبوب سان پيار وڌائي فراق جو مچ مچائيندا ۽ پوءِ حقيقي محبوب ڏي وٺي ويندئي.

جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن، تون عشق واري ڏيءُ انهن سان گڏ رهہ، تہ جيڪڏهن تون عشق جي راهہ ۾ ڪابہ ويسر ڪندينءَ تہ توکي بہ گڏ محبوب حقيءَ جي ڏيهہ وٺي هلندا. جن جي روئڻ عبادت آهي، تون انهن سان نہ وڃينءَ.

اي عاشق جي اڇٽو اٿئي تہ جلدي صفاتي محبوب جي تصور کي سڙهہ ڪري هٿ هٿي تازو ڪري اچ. جڏهن عشق جو تيز امارو واءُ وانگر ايندو، پوءِ تصور جو سڙهہ سنڀاهي نہ سگهندين.

(٥)

نــنگرَ جان نہ کَٽَنِ، وانءُ وَهَلِي نِکـــري،
مَچِڻُ ڏيــهـــ وَڃَنِ، نـــاڙِيُون پُوري نـاڱئـــا.

(٦)

نَنــگرُ ۽ نـــاڙِيُون، پکِهَہ کَٽــي پَنـــدِ پيـــا،
بَنــدَرُ ٻـــازارِيـــوُن، سُڃا ســـامُونــدِيـــنَ رَيءَ.

(٧)

نَنــگرئــون نــيـــٺــين، مَنُ اُولـــيءَ نَہ اوهَري،
سَٻـاجهي ســيــٺـينِ، پـائـي ڳَنُ ڳِهــيـــو، هِنيُون.

(٨)

سَيــٺِي جوِيَنَ ڏِينـهَن، جَڏَهِن سَڃَڻَ سَفَرِ هَليـا،
رُئـان رَهَنِ نـہ سُپَرِيـن، آيـل کَرِيـان کيــئَن،
مــونـکـي چاڙِهـي چِيِنءَ، وِيـو وَڻِجارو اوهَري.

(٩)

نَہ ســـــي تَڙِ هَوڙاکَ، نَہ وايُون وَڻِجارَنِ جُون،
سَرِتيون سامونـدِينَ جا، اَجُ پُڻُ چِکيَمِ چاکَ،
مـــارِيَنِمِ هِنَ فِراقَ، پـاڙيــچِيـــون پِرِيَنِ جا.

اي عاشق تون جلدي وڃ متان هو عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي اکيون ٻوٽي پنهنجي حقيقي محبوب ڏي نہ هليا وڃن.

مجازي محبوب وٽان اکيون کڻي تصور ڪري حق ڏي هليا. مجازي محبوب جون اکيون عاشق روئڻ وارن ڪانسواءِ سڃون آهن.

مجازي محبوب ڪانپوءِ منهن جو من ورائڻ سان بہ نٿو وري. مهربان مجازي محبوب پنهنجن نوازشن سان مونکي قابو ڪري ڇڏيو آهي.

اهي جوانيءَ جا ڏينهن هئا جڏهن پرين ديدار ڪرائي، پوئتي سفر تي موٽيو. مان روئان پئي تڏهن بہ نہ رهيا. اديون هاڻي مان ڇا ڪريان. مونکي ديدار ڪرائي فراق جي مچ ۾ وجهي پاڻ پرڏيهہ هليو ويو.

ڪوبہ عاشق اکيون ٻيڙي ڪري مجازي محبوب جي تصور جي تڙ تي نہ آيو آهي. محبوب حقيقيءَ جي ڳالهہ بہ ڪونہ ٿو ڪري، تنهن ڪري مونکي حقيقي محبوب جون يادگيريون ڏکائن ٿيون. جيڪي مونکي پنهن جي فراق ۾ وجهي ماري ويا آهن.

(١٠)

وِيـا اُوهَرِي اوءُ، مُونـکـي ڇڏي مــاڳهِرُ،
جُڳَنِ جا جُڳَ تِيا، تـئـان نَہ مُوتِيـو کوءِ،
گــونُدَرُ مــارِيـنـدوءِ، وِيـچارِيءَ وِئَنِ جو.

(١١)

اُونِهــــي ءِ اُهَرِي، جَڏَهِن جي وِيـــا،
ســانـدارِي سَمـونـڊَ جي، نِهـوڙي نِيـا،
وَجي تِتِ پِيــا، جِتِ نِهــايَتَ نـاهِ کـا.

(١٢)

اُونِهــــي ءِ اُهِري، جَڏَهِن وِيـــا جي،
مـوٽي مـاڳِ نَہ آئِيا، مـاءُ، سـامـونڊي سي،
کــارو ٽَنِين کـي، جَيــکُسِ وَهـمُ وَرِي وِيـو.

(١٣)

اوڙاهــِ وِيـا نَہ وَرِيـا، آءُ تَنـهِن مــاري وِيـڻَ،
کَري ســامـونڊِي ســيڻَ، جُسـي جارُ پرائيو.

(١٤)

جي وِئَڙَمِ اَڄُ، سَي ڪَڏَهـن اِيـنـدا مـان ڳَرِي،
پِرِيــان جِي هُنَ پــارَ ڏي، وَجي وَنِڪــي ڏَڄَ،
سامُونڊِي کـو ڏَجُهــ، ماءُ، مارِينـدُمِ ڪَڏهِين.

حقيقي محبوب مونکي هن ماڳ تي صفاتي محبوب وٽ ڇڏي پاڻ پري هليو ويو. جڳاندر گذري ويا، وري ميلو نہ ٿيو جو ويل کوبہ نہ موٽيو آهي. انهن جو فڪر اندر ۾ مون مسڪين کي ماريندو. منهنجي اندر ۾ اڄ محبوب نہ آهي.

(موتو قبلل) ڪري، مون وٽان جڏهن ويا. محبوب حقيقيءَ جي جيڪو تجلو ڏيکاري تنهن اهڙو لطف ڏنو ۽ عبرت ۾ وجهي ويا، اتي وچي پهتا، جت پهچڻ ڪان ڳالهہ پري آهي.

(مُوتُو قِبلَل) ڪري مونسان ملي، جڏهن جيڪي پرين ويا موٽي منهنجي اکين ۾ نہ آئيا. ماءُ حقيقي محبوب منهنجي شايد روئڻ جي ڪاري پاٹيءَ تي ناراض ٿي ويو.

حقيقي محبوب اهڙيءَ ڪنهن سکون واريءَ جاءِ تي ويو، جو ؛ري نہ موٽيو. مون حقيقي محبوب سان ناتو لائي ڏاڍو ڏک ;رايو.

تقيقي محبوب جيڪو (مُوتُو قِبلَل) ڪري مون وٽان اڄ ويو هي سو وري الائي ڪڏهن مون وٽ ايندو. اي صفاتي محبوب ون حقيقي محبوب جي طرفان وڃي اکين جي بيرق وانگر مڪو ڪر. حقيقي محبوب مونکي اهڙو سوز ڏئي ويو آهي. ـاءِ خبر نہ آهي تہ ڪڏهن مونکي وري (مُوتُو قِبلَل) ڪرائيندو.

(١٥)

أمَريا جِئائين، ڏُکَنِ تَنِ تَڙائِيين،
سامَونڊِيَن سائين، واءُ تَهائو وارِئِين.

(١٦)

سامُونڊِي ساري، مَتي تَڙَ گذارِيان،
مُونکي تِي ماري، اَنهَنِ سنڊِي ڳالَهڙِي.

(١٧)

سامُونڊِي ساري، ماءُ، مُنهِنجو جِندڙو،
بَندَرِ وِيچاري، وَڃِي لايا ڏِينهَڙا.

(١٨)

سامُونڊِيکَو سگ، آهي گوندَرَ گاڏِئون،
اَنگَنِ چاڙِهي اَنگُ، وِئو وَڻجارو اُوهِري.

(١٩)

وَڃَڻِي وِسِري شالَ، جو تَو سودو سِکيو،
اَجان آئِين کالَ، پُڻُ تو سَفَر سَنبَهِيَن.

(٢٠)

ڳِريو جَهليو روءِ، مَتي مُهري هَتَڙا،
کوءِ سودو سندوءِ، جو تون ڏِوليا سِکيو.

منهنجو محبوب جنهن تڙ تان ويو. اڄ انهيءَ تڙ تي اچڻ جو ارادو اٿن. مولي تون واءُ سهنجو ڪجانءِ تہ جلد اچن.

حقيقي محبوب کي ياد ڪندي صفاتي محبوب وٽ پئي گذاريان. مونکي حقيقي محبوب جي پيار ماري ڇڏيو آهي.

حقيقي محبوب کي، ماءُ، منهنجو جسم بہ پيو ٿو ياد ڪري. خبر نہ آهي تہ انهن صفاتي محبوب وٽ ايترا ڏينهن ڇو لايا آهن.

حقيقي محبوب جيڪڏهن ناتو ڳنڍيجي، تہ ويٺو انتظار ۾ روءُ. ڇو تہ هو فراق کي بہ فراق ڏئي هليو ويندو آهي.

اهو سودو جيڪو تو سکيو آهي تہ عاشق کي ديدار ڪرائي ۽ موٽبو، اهو شال وسري وڃئي. مجازي محبوب تون ڪالهہ آيو آهين. وري اڄ سفر جون تياريون پيو ڪرين جو انسان کنا آهي.

صفاتي محبوب جي ٻنهي پيرن تي هٿ رکيون روئي جنگهن ۾ ياڪر وجهي ۽ چئي تي. ڍوليا هي تنهن جو سودو سٺو ناهي، جيڪو تو موٽي وڃڻ جو سکيو آهي.

(٢١)

اَلوڙِڻُ نَہ ڏِئـــي، وَرُ وِڏائِين وَنـــجهَہ کـــي،
رَهَہ اَڄوڪِي راتِڙِي، لالَنَ مـــــــــوُن لائِي،
وَڃُ مَ ڦـــوڙائـــي، اَيـــڏي سَفَرِ سُپَرِيـــن.

(٢٢)

جيڪُسِ نِبَرُ نِينهُن سَندومِ، جِيئَن مُون اُيي هُنَ تِيلهِيو،
سَعَـيو ساموندِيـنِ سِين، اڱهِرِ ڪونَہ ڪَيـومِ،
وِڃهَڻُ مـنـجِهــ هُئــومِ، پـاڻَ وَراڪــي رَسِ ڪـي.

(٢٣)

ٻَيـــڙِيءَ جي پُوٺَنِ، نـيـــهـــ نَہ ڪَجي تَنِ سِين،
اُپِيُون ڏَنـيِ ڏِسَنِ، جَہ سِڙَهـَ ڏيـئـي سِيـوَ تِيـا.

(٢٤)

هِنـيَڙو ٻـيــڙِيءَ جان، ڏُتَڙِ پَئـي ڏِيـنـهَن تِيــا،
پُڇِيـــو تـان نـہ پِرِيـان، ڪَرَ لاهُوتِي ڪَڏَهـين.

(٢٥)

تَنِ جَنـين جِي تـانـگَ، سـي سَجَڻَ سَفـرِ هَليــا،
لَئـنج لاتِ لَطيفُ چئي، ڪَڏَهن ايندَمِ ڪانگَ،
ڪـنهن سِنـائي سـانگَ،، پِرِين پَرڏيهي ڪَيـا.

حقيقي محبوب کي هلڻ نٿي ڏئي. اکيون بند ڪري ڇنبڙي پئي ته منهنجي ڪري اڄوڪي رات رَهه، منهن جا پرين مونکي جدائي ڏئي وڏي سفر تي نه وڃ.

حقيقي محبوب سان منهن جو نينهن شايد پختو نه هئو، جيئن مان بيٺي رهيس ته مونکي زوريءَ ڏکي هليا ويا. مون حقي محبوب سان اڳ ۾ اهڙو پيار نه ڪيو هو. نه ته مونکي ايئن ڪرڻو هئو جو محبوب جي سواريءَ کي پاڻ سان ويڙهي ٻڌي ڇڏيان ها.

حقيقي محبوب عاشق جي اکين تي ٻيڙي ڪري سفر ڪندو آهي، تنهن ڪري اهڙي محبوب سان نينهن نه ڪجي، ڇو جو حقي محبوب عاشق جي اکين تان پنهن جي صورت سڙهه وانگر اڏايون هليو ويو.

جيئن ٻيڙي درياءَ ۾ هوا ڪانسواءِ تڙ تي نه پهچندي آهي تيئن دل کي به ڏولاون ۾ گذاريندي گهڻا ڏينهن گذري ويا. پر محبوب ڪڏهن حال ياڻي تي نه اچي پڇيو آهي.

منهن جي دل کي جنهن جي سڪ آهي، اهي پرين وڏي سفر تي ويا آهن. اي ڪانگ لطيف ٿو چئي ته اهڙي ٻولي ڪر ته ڪڏهن منهنجو سڄڻ ايندو. ڪنهن سبب سان اهو سانگ ڪيو اٿن، پرديس جو، مونسان ناراض ته نه آهن.

(٢٦)

تانِ ڪِي لَئِنج ڪانگ، ڪَڏَهِن ايندا مان ڳري،
سِيٽنِ ڪارَڻِ سانگَ، مونتان گهٽيئي ڪَيا.

(٢٧)

سَرَ نِسرِيا پاندَ، اُتَرِ لڳا آءُ پِريِنِ،
مون تو ڪارڻ ڪانڌَ، سَهسين سُکائون ڪَيون.

(٢٨)

سَرَ لوهِيڙا ڳِپِيا، ڪُسَرَ نِسرِيا،
تو ڪِيئَن وِسِريا، ڍَولِيا ڏِينهَن اَچَڻَ جا.

(٢٩)

جيڪَرِ اَچن هاڻِ، تہَ ڪَرِيان رُوحَ رَچَنديون،
آيل ڍُولِئي ساڻُ، هُندَ ڳَرِ لِڳي ڳالِهيُون ڪَرِيان.

(٣٠)

آيَلِ، ڍولِئي ساڻُ، اَچي تہَ جِهيڙِيان،
لايَئِي ڏِنهن گهَٽا، مون سِين ڪَيئي تورِڙا.

اي ڪانگ ڪجهہ تہ ڳالهاءِ تہ پرين ڪڏهن مون وٽ ايندا. مون پنهنجي پرينءَ لئہ ڪيترائي سانگ ڪيا آهن.

اڄ منهنجي اکين کي تنهنجي سار تي آهي جو اکين ۾ ڳوڙها ائين تري بيٺا آهن، جيئن سَرَ جو ٻوڙو ڇيون سراڻ سان ڪيندو آهي. تنهن ڪري پرين تون اڄ.مون‌تنهن جي اچڻ لاءِ ڏاڍيون سڪائون باسيون آهن.

اي محبوب منهن جون اکيون پاڻي هارڻ يا روئڻ جون تياريون پيون ڪن، جيئن سَرَ ۽ لوهيڙا ڳپ ڪندا آهن. ڪُسَرَ نسرندا آهن. انهن وانگر منهنجي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا آهن. مونکي تنهنجي ياد ستائي ٿي، توڪان الائي ڇو اچڻ جا ڏينهن وسري ويا آهن.

منهنجو محبوب جيڪڏهن هينئر اچي وڃي تہ جيڪر روح منهنجو راضي ٿي وڃي، اي آئي! جي منهنجو محبوب هت هجي تہ ڳلِ لڳي پيار ونڊيون.

جڏهن روح کي حڪم ٿيو تہ هن ٻوتي انسان ۾ وڃ تہ مان اتي جلد ايندس. اي آئي! منهن جو پرين اچي تہ انهيءَ سان جهيڙو ڪريان تہ ڇو گهٽا ڏينهن لائي آيو آهين. مونسان تہ ٿورن ڏينهن جو وعدو ڪيو هيئي.

(٣١)

ڏولئـــو وِٽڙو ڏورِ، تـــي ٽِي سِيءَ گذارِيـــان،
مـادر، مـون مَ چورِ، ناتہ پَدَرِ پونڊِي پرينءَ رِيءَ.

(٣٢)

لاهِيـنـدا ئـي ڪَنِ، ڳالِهــيُون هَلَڻَ سَنـدِيُون،
ڏيـــنـدا مُون ڏکَنِ، وَهِہ وِجهـــنـدا جِنـدڙو.

(٣٣)

مُونـڪـي جِيــارِئـو، پِرَيِن جي ڳالِهـــہ ڪَري،
ڍَٽــو اَڄُ اَڏِيـو، هِنيَڙو ڪـوٺَ بُرِجَ جِيـئَن.

(٣٤)

وانءُ وَجي وائٽِ، هِنـيَڙا، مـــاڳُ پِرِيِنِ جو،
ڇُمِيـو ڇُمِ چائـٽِ، هـوءِ جا سنـدي سـڄـٽِين.

(٣٥)

آءُ جَنِ آســـــاري، مَٿـــي تَڙِ گذارِيـــان،
مـــونـڪـــي وِســاري، شـــالَ مَ وَڃَنِ اَوهَرِي.

منهنجو محبوب پري پنهنجي ملڪ ويو آهي، تڏهن مون ۾ عشق ٽڏو لڳو پيو آهي. آمان مونکي نہ چور نہ تہ مان ظاهر ٿي پنهن جي محبوب کي سڏ ۽ واڪا ڪندس، تہ مان ئيءَ تون آهيان پوءِ تو دير ڇو لاتي آهي.

منهنجو حقيقي محبوب اڃڻ سان ئي وڃڻ جون ڳالهيون پيو ڪري، جڏهن ويندا تہ مونکي ڏکن جي وڏي وهڪري ۾ وجهي ويندا.

اي سهيليون پرينءَ جي ڳالهہ ڪري منهنجي مَنَ کي تسلي ڏيو. ڇو تہ فراق ۾ منهنجو هنئڙو ڪنهن واريءَ ڪوٺ جي ڪنگرن وانگر ڊهي پيو آهي. تنهن ڪري دلداري ڏئي سڌير ڪيو.

عاشق پنهنجي دل کي چوي ٿو تہ پرينءَ جي ملڪ تي وڃي ۽ سڏ سماءُ ڪر ۽ محبوب جي دروازي جي چانئٺ چمجانءِ. تيئن عاشق جي اندر ۾ محبوب جو ماڳ آهي، تنهن جي جاچ لَهہُ تہ انهيءَ ۾ محبوب جي اچڻ لاءِ ڪيتري سڪ فڪر فراق آهي، پوءِ محبوب عاشق جي اکين مان اندر ايندو. جيڪي سڪ جو اظهار ڪندي رئنديون تن کي چميون پيو چمجانءِ.

آءُ جنهن حقيقي محبوب جي انتظار ۾ صفاتي محبوب جي تصور ۾ نظرون وجهي ويٺي آهيان. مونکي وساري پاڻ پري پنڌ تي هليا نہ وَڃَنِ.

(٣٦)

سَنـــهـــي لَڪِ، نَڪِ سَئِين، ڪَجَلِ ڀَنِ نيــڻَ،
سامُونڊِي، مون سينڻ، ڪِ تو ڪاَلهِہ لَنگهائِيا.

(٣٧)

هـي سَجَڻَ سـيـئـي، جي مُون ڪـوڏِ نِهـارِيـا،
اِينـدَمِ جان پـيـهـي، تہ سَبُ لاهـيـنـدَمِ ڏُکَڙا.

(٣٨)

چَمَڪِيـــون چوڏارَ، ڏَهُون ڏاريـچَنِ جيـــون،
مـاءِ، سامـونڊِي آئـيـا، سَهَسين ڪَري سِينگارَ،
اَنهِن جي پچارَ، ڪـالـهـوڪَر ڪـانـگُ ڪَري.

داستان پيو

(١)

اَجُ پُڻُ وايـــــــــون ڪَنِ، وَڻجارا وَجَڻَ جُون،
اَنَئـي پهــرَ اَتَنِ، ســـعـــيــو ڪَنـهِن سَفَرَ جو.

(٢)

اَجُ پُڻُ وايُون ڪَنِ، وَڻـــــــــجارا وَجَڻَ جون،
مـــون اَيـــيـــئِي هَلِيـــا، بَنـــدَرَ جَنِ تَڙَنِ،
سَرتـيـون سُورَ سَنـدَنِ، مـون مـاريـنـدو جِندڙو.

منهنجي اکين مان منهنجو حقيقي محبوب جيڪو مون ڪالهہ ڏنو هئو، تنهن جو نڪ چوپو، چيلهہ سنهي، اکيون ڪجل سان ڀنل ڏاڍو سهڻو هئو.

هي منهنجو محبوب اهو آهي، جنهن کي مون اڳي ستر هزار ورهہ تمام پيار مان ڏنو هو، هاڻي منهنجي اکين ۾ پيهي ايندو تہ هِنَ هُنَ جهان جا ڏک لاهيندو.

چوڏاري سهڻن جون اکيون تجلا پيون ڏين. ماءِ، پاڻيءَ واريون اکيون حقيقي محبوب جون نوري تجلي سان سوين سينگار ڪري آيون. صفاتي محبوب انهن جي اچڻ جون واڌايون ڏئي، پيار سان وفاداريءَ ڪرڻ لاءِ چوي پيو.

حقيقي محبوب اڄ ئي اچي وڃڻ جون تياريون ڪري پيو. ڇڻ سندس ارادو سدائين سفر جو آهي. ڏينهن رات ۾ اٺ پَهَرَ آهن، مگر هڪ پهر بہ ويهي نٿو رهي، اٺئي پهر سفر ۾ تو رهي.

حقيقي محبوب اڄ ئي اچي وڃڻ جون تياريون پيو ڪري. محبوب صفاتي جي تصور واري تڙ تي بيٺو ئي رهيس تہ هو هليو ويو. سرتيون! منهن جي جان کي سندس سڪ فراق ئي ماريندا.

(٣)

اَجُ پَنڌَ وايـــون ڪَنِ، وَڻجارا وَڃَڻَ جون،
هَلَڻَ هـارا سُپَريـن، رُئـان تـان نـہَ رَهَنِ،
آءُ جَهـلـينـدِي ڪـيـتِرو، آيَل سـامُونـدِنِ،
پکِّهہَ چوڙي جَنِ، وِڌا پـيـــڙا پـار ۾.

(۴)

لاهِيــان جي نــہَ چِتــان، اَنِ مَ وِسِران،
مَڙهِيو مَنجهـاران، جيءُ منهنجو جَنِ سِين.

(۵)

چِتـــاءِ جي نـــہ چُرَنِ، آلا اَنَ مَ وِسِرانَ،
مون مَنُ آهي تَنِ، مـڙهيو مَنُجهاران هنئين.

(٦)

تَڙِينِ تَنـوارِيـنِ، مـاءِ، سـامـونـدِي آئِيـا،
مـونـڪـي جِيـارِيـنِ، وايُون وَڻجارَنِ جُون.

(٧)

اولا ڪِـي اُوءِ، پکِّهـہ چوڙي پَنـڌِ تِيـا،
آيَلِ، سـامُنـدِينَ جِي، آهـہِ آزانـڪـي جُوءِ،
ڪَڏهِن ڏِسـنـدِيَسِ رُوءِ، وَرِي هِنَنِ اکِينِ سِين.

حقيقي محبوب اڄ ٿي اچي وڃڻ جون تياريون پيو ڪري، هو جڏهن منهن ورائي هلڻ جي ٿا ڪن ته منتن تي به محبوب حقي نٿو رهي. آيل آءُ انهن حقيقي محبوب ڪي ڪيترو جهليندس، جن صفات جي تصور ڪان منهن موڙي پاڻ تار اونهي سمنڊ ۾ هليا ويا.

جيڪو حقيقي محبوب منهن جي دل تان لهڻ جهڙو ناهي، سو شل مونکي نه وساري. جيڪي منهن جي اندر ۾ اچي ۽ ويا هليا تن سان اندر ۾ ٿي پيار ٿي وڃي ٿو.

جيڪڏهن غور سان ڏسان ٿو اندر ۾ تڏهن به نظر نٿا اچن. شل محبوب حق واري ڪان وسري نه وڃان، ڇو جو هو منهنجي اکين ۾ اچي منهن جي دل پيار ۽ مِهَرِ سان قابو ڪري ويا آهن.

حقيقي محبوب ايندو ائين آهي جڻ پاڻ ڪي عاشق جي ملڻ جي ضرورت اٿس. وري ويندو ائين آهي جڻ عاشق ڪان بيزار آهي ۽ وري نه موٽندو مگر انهيءَ تي تعزيت ڪرڻ ۾ منهن جو جياپو آهي.

صفاتي تصور جيڪو رويو ڪري مونکي اندر ۾ ديدار ڪرائي پوءِ اولو ڪٽي لاڳاپو ڇڏي ۽ هليا ويا. آيل! حقيقي محبوب جي جوءِ ڏاڍي اڙانگي يا ڏکي آهي. خبر نه آهي ته وري هنن اکين سان حقيقي محبوب جو ديدار ڪڏهن ٿيندو.

(٨)

لَڳي اُتَرَ هِيرَ، ساموندِيَنِ سِڙَهَ سنباهِيا،
نَنگَرَ ڪَنِي نَاڪَنا، تِيا سَنَاوا سِيرَ،
هنئَڙي نِتَ اُڪِيرَ، ڪَارَي ڪيـڙائُنِ جي.

(٩)

لَڳي اُتَرِ اُهَرِيا، واهُنـدي وَرَنِ،
آءُ گهَٽو ٿي گهورِيان، سودو ساموندَنِ،
اَڱَڻِ جَنِ اَچَنِ، عِيدَ وَرَتي اُنَ ڪي.

(١٠)

اَڱَڻَ آئيا جان، تہَ سَرَتِيون مون لک تِيا،
اَمُل پِرِينءِ مَتان، ٻَرِ ڪِيو ٻِيَنِ ڏِيان.

(١١)

آئي اُتَرَ مُندَ، هِنئين اُڏَڪو نہَ لَهي،
وَٽِينِ لاڄوبَندَ، ٻِيهَرَ مڪين ٻيڙِيون.

(١٢)

لاڄو تا لَوَنِ، اَچَنِ، سِڙَهہ اُپَٽِيا،
ڪارڻ تَنِ پِرِينَ، وِيئي واتَ نهارِيان.

منهنجي روئڻ جي خبر ٻڌي حقيقي محبوب مون ڏي اچڻ جي لاءِ صفاتي محبوب جي تصور کي سڙهه ڪري موڪلي اچڻ جو رخ ڪيائون. اکڙيون ڪٿي سڏ منهنجي طرف ڪيائون. منهن جي دل ۾ اکيون حقيقي محبوب جي ديدار جي انتظار ۾ آهن.

جڏهن منهنجي روئڻ جي خبر پين تہ تيار ٿيا. جو تہ جيڪو سڪ فراق مان روئندو آهي، انهيءَ ڏي ويندا آهن. آءٌ تہ حقيقي محبوب تان، سر بہ گهورڻ لاءِ تيار آهيان. جڏهن راضي ٿي جن وٽ اچن تہ انهن لاءِ عيد يا اهو وڏو ڏينهن هوندو آهي.

مرتيون، جيئن جو حقيقي محبوب مون وٽ ايندو تہ منهن جي ءِ سک ٿيندا. روئي روئي املهہ ٻوڙها پرينءَ جي خوشيءَ ۾ ڳاڙي ماڻهن کي ڏيکاريان.

نهنجو فڪر فراق وڏي روئڻ جي مند اچي وئي آهي. منهن جي ل جي ڏڙڪن بہ وڏي وئي آهي تہ اجهي ٿا اچن، تنهن ڪري ڪيون اکهي وري اکين کي صاف ڪري انتظار ۾ وهان ٿي.

ت مون روئي ٻوڙها ٿي اکهيا، هوڏانهن حقيقي محبوب نهنجي صفاتِ جي محبوب جي تصورن جو سڙهہ کولي اچن ٿا. ن انهن پرين لاءِ واٽ وٺيون انتظار ۾ ويٺي آهيان.

(١٣)

سِڙُهہ سُجاڻي چَوءِ، ، ماءِ سامونڊي آئيا،
مانَ مُنهنجو هوءِ، جاني هِنَ جهاز ۾.

(١٤)

سِڙَهہ تي سِبِيائون، بَندَرَ جَنِ تَڙَنِ تي،
سِڙَهہ سِبي ساڄا ڪَري، ڪوها ڪنيائوُن،
بيرقون بَحَرَ ۾، ڇوڙي ڇَڏيائون،
لهريون لنگهيائون، لطُف ساڻ لطيف چئي.

(١٥)

سِڙَهہ تي سِبيائون، بَندَرِ جَنِ تَڙَنِ تي،
مَلا مُعَلِمَ خَبِرون، پُڇي پُورِيائون،
سُتَڙُ سونائون، اَوَتَڙِ ڪنهن نہ اولِيا.

(١٦)

بَندرَ دِيسان دِيسِ، مُلَهہ نہَ مِلِيَنِ وارِئين،
فقيراڻي ويسِ، اَمُلَ ڏِيَنِ اَڻ تُورِيا.

صفاتي محبوب جو تصور ڪري، مون سچاتو تہ اڳ بہ انهيءَ تصور مان ديدار ڪرايو هين. شايد اڄ بہ حقيقي محبوب اچي ويو، هاڻي بہ شل منهن جو حقيقي محبوب انهيءَ تصور واري جهاز ۾ هجي.

صفاتي محبوب وٽ جڏهن تصور پئي ڪيائون تصور ڪري اڪيون ٻوٽي فراق مان حقيقي محبوب ڏي اکيون ڪنيائون. انهن اکين کي روئڻ لاءِ ڇڏي ڏنائون. لطيف تو چئي تہ پوءِ اهڙي مزي سان سڀ جذبا پار ڪرايائون.

صفاتي محبوب جي صورت ۾ جڏهن تصور پئي ڪيائون. جيڪي عشق جو علم ڄاڻندا هئا، انهن ڪان پڇي اکيون ٻوٽي ڳولهڻ لڳا، تہ انهيءَ صفاتي محبوب جي تصور سان حقيقي محبوب ملين. ڪنهن بہ پاسي نہ ويا. (مولوي چيو آهي قرآن شريف ۾ تہ مان سهڻو آهيان، مونکي سونهن ۾ ڳوليو.)

حسن هر جاءِ تي آهي پر مَلَنِ ڪي نصيب ناهي جو هو حسن کان نفرت ڪندا آهن. باقي ميٺاهينءَ وارا جيڪا هوندا ۽ انهن کي فقير جو لباس هوندو، تہ حسن وارا انهيءَ سان پيار ضرور ڪندا. جنهن جو ملهہ نہ هوندو آهي. پيار اَمُلَ شئي آهي جيڪا فقيرن کي گهٽي ملندي آهي.

(١٧)

پَتَڻَ پوءِ پَچارَ، آن کِي سِڙَهہ ويندا ڳَڏِيا،
اَکُندَ مون اَپارَ، شالَ منهنجا موٽِيا.

(١٨)

اُيِيون تَڙَ پُوڄِينِ، وَهون وَڻجارَنِ جون،
آٽيو اکا ڏِيَنِ، کَتوري سمونڊَ کي.

(١٩)

جَنِين ڪارَڻِ مون، تي تَڙَ پُوڄارا پُوڄِيا،
پُنِيَمِ اميدون، سيئي سَڄَڻَ آئِيا.

(٢٠)

وَئُنتِيون تيون وَرکَنِ، اَڄا سِڙَهہ نہ پَڌِرا،
سيئِي تيون مَرکَنِ، جَنِين سندا آئيا.

(٢١)

کُوهَنِ سِرِ وائُنتيونُ، وُائُنتَينِ سِرِ کَندَ،
کَيڙي کَيڙي کَندَ، ماءِ، سامونڊي آئِيا.

صفاتي محبوب وٽ ويهي عاشقن هڪبئي کان پڇيو تہ تنهن جي تصور ۾ حقيقي محبوب توسان مليو. مونکي فراق ڏاڍو وڏي ويو آهي.شال منهنجو محبوب مون ڏي موٽي اچي.

اهي عاشق جيڪي سر جو سودو پنهن جي مجازي محبوب کي ڏسڻ لاءِ ڪندا آهن، انهن جون اکيون صفاتي محبوب کي پيون ڏسن ۽ سجدا ڪن. اهي عاشق پنهنجي اندر سبمنڊ ۾ روئي محبوب جي تعريف ڪن ٿا.

جيڪي محبوب سان پيار ڪندا هئا، انهن عشق وارن جي مون خدمت ڪئي. منهن جي بہ اميد پوري ٿي جو محبوب مون وٽ بہ آيو.

منهنجي اندر صفاتي محبوب جي تصور ۾ سندس اکيون پيون ٿيون چمڪا ڪن، مگر حقيقي محبوب اڃان آيو ناهي. سي خوش ٿا ٿين، جن وٽ محبوب آيو آهي.

عاشق جي جڏهن مُوٽو قَبلل ٿيندي آهي تہ صفاتي محبوب جو تصور ڪندو آهي، جنهن مان حقيقي محبوب جو ديدار ٿيندو آهي. اهڙيءَ طرح ٻئي سر اهڙا ڳنديل هوندا آهن، جو هڪ نظر ايندو آهي. محبوب اهڙي نموني دنيا سڄيءَ جو سير ڪري پوءِ، ماءِ مون وٽ آئيو.

(٢٢)

جَرِ تَرِ ڏِيا ڏِي، وَڻ ٽِڻ ٻَڌي وائِنتيون،
الا ڪاندُ اَچي، آسائتي آهيان.

(٢٣)

جا جَر جا تون نہ ڏِئي، ڏيا نہ موهي،
سڌون ڪوهہ ڪري، سا پنهنجي ڪانڌ جون.

داستان ٽيون

(١)

ٻُران مان نَہ ٻُچان، بندرَ مون ڏورِ تيا،
نہ مون هَڙَ نہ هنجَ ڪِي، جو آءُ چَئي چَڙهان،
اِئين ڪَج پاتِئي، جنهن ٻَرِ ٻِرينءَ مِڙان،
ڪارُون تي ڪريان، تو دَرِ اَيي ناڪئا.

(٢)

هَڙَ ۾ ڪينَ هُئون، هنئين هُنَ نہ چاڙِهيا،
سارو ڏِينهُن سمُندَ تي، لَهي سجُ وَيونِ،
جڏهنِ سائينءَ سَبَبُ ڪَيونِ، تڏهنِ سُتَرِ تِيا سَيد چَئي.

جيڪو عاشق روئي مجازي محبوب کي روشن ڪري ۽ هر انسان ۾ محبوب ڏسڻ لاءِ اک اٽڪائي. تہ شل ان جو محبوب اچي جو هو سڪايل آهي.

جيڪا پنهنجي محبوب مجازيءَ لاءِ نہ روئي ان جو شان روشن نہ ڪري سا اجايون سڏون نہ ڪري تہ ڪو مونسان محبوب ملندو.

پيرن جو پنڌ ناهي جو مان پڄان، صفاتي محبوب بہ مونکان پري آهي، منهن جي ڪابہ زيارت عبادت عشق ۾ ناهي، جنهن ڪري آءُ چڙهي پوان. مجازي محبوب تون مهرباني ڪر تہ جيئن حقيقي پرينءَ سان ملان. تنهن ڪري ٿي تنهنجي در محبت مان التجائون ٿي ڪريان.

عشق اهڙي شئي آهي، جنهن ۾ جيتري سڪ محبت فڪر فراق موندو، اوترو ديدار ملندو. هن ۾ بغير سڪ جي تہ ڪجهہ بہ نہ ملندو. پوءِ پل ويٺي عمر گذري وڃي، پر جڏهن اکيون وٽي انهيءَ رات ۾ صفاتي محبوب جو تصور ڪبو تہ پوءِ محبوب راضي ٿيندو. تڏهن وڃي ميلو ٿيندو. سيد ٿو چئي جڏهن سبب ٿهيو، پوءِ وڃي حقيقي محبوب سان پهتا.

(٣)

آســـان اُدارا، آٿــي اَونــگَ، چاڙهــيـــا،
مُنـهـن ڏيـئـي مُون آئِـيـا، سُهَمـــان سِيـــارا،
اُپِرَنِ ســـــيـِڪـــارا، پَسِيـــو وَرَ پِينِ جا.

(٤)

مُون اُپِــي تَڙَ وَٽِ، پِرِيَنِ پيِگَهـــــــ چوڙِيـــا،
ڪا مُنهِين ۾ گهَٽِ، ناتہ سَجَڻَ سَپاجها گهٽو.

(٥)

مُون اُپِي تَڙَ هيـٽِ، پِرِيَنِ پيِگَهـــــ چوڙِيـــا،
ڪا مُنهِين ۾ ڏيٺِ، ناتہ سَجَڻَ سَپاجها گهٽو.

(٦)

مُون اُپِــي تَڙَ جهَلَ، پِرِيَنِ پيِگَهـــــــ چوڙِيـــا،
ڪا مُنهِيين ۾ آلَ، ناتہ سَجَڻَ سِپاجها گهٽو.

(٧)

مُون اُپِي تَڙَ پـــاسِ، پِرِيَنِ پيِگَهـــــ چوڙِيـــا،
هو الله هارَ اُوهَرِيا، آءٌ دمِدَمِ دُعا ڪنديـاس،
آهـَ نـہَ لاهِينديـاسِ، مـوٽـي ايـنـدا مـان ڳري.

پين کي عشق ڪندي ڏسي، اسان بہ هڪ سهڻي کي وٺي آياسين، پر اسان جو عشق رهندو مائي تي ويو. جو چڻ سياري جي موسم اچي وئي، پوءِ جڏهن پين وٽ پنهنجو محبوب آيو، انهن انهيءَ سان پيار پئي ڪيو تہ اسان ويٺا ويچار ڪيون ۽ ٺڏا شوڪارا ڀريون.

مون ڪوشش ڪري صفاتي محبوب جو تصور ڪري جان ڪٽي ڏسان تہ حقيقي محبوب هليو ويو. مون کان اها گهٽتائي ٿي نہ تہ پاڻ تہ وڏا مهربان آهن.

مان صفاتي محبوب جو تصور ڪري هيٺ ويٺس تہ پرين حقيقت وارو اتان هليو ويو، مون سان نہ مليو. پوءِ مون سمجهيو تہ ڪا مون ۾ گهٽتائي ڏٺائين. نہ تہ محبوب تہ تمام پيارو مهربان آهي.

مون صفاتي محبوب جو تصور ڪري ڪيس ڏٺو تہ حقيقت وارو محبوب هليو ويو. هن مون ۾ ڪا گهٽتائي ڏٺي نہ تہ منهن جو محبوب تہ تمام مهربان آهي.

مون صفاتي محبوب جو تصور ڪري اتي ويٺس تہ حقيقي محبوب اتان هليو ويو. هو الله جي آسري هليا تہ مان دمدم دعا ڪندس، اميد بہ نہ لاهيندس تہ موٽي مون وٽ ضرور ايندو.

(٨)

ڪيڙائُنِ ڪارو، سنجهيئِي سارِيو،
آيَلِ، اُمارو، آتَنِ پَرِيين پارَ جو.

(٩)

ڪاري ڪيڙائو، مَتي مِني موتِيا،
سودو ڪَنِ نَہ سَون جو، وَڏا وِهائو،
موتي جي مَهراڻ جا، تَنِ جا طاماعو،
ساموندي سائو، لنڪا لوٽي آئيا.

(١٠)

لَنڪا لَنڪا ڪَنِ، لَئہِ لَنڪا جي اوهَرِئا،
سُٽي سونُ لَنڪا جو، سُکَ نَہ ساموندين،
پِرهَہ پَکَهہ چوڙِيا، ڪارِي ڪيڙائُنِ،
وڏي يـاڱِ پِڙَن، جي کَهِيا ڪارُنيارَ ڏي.

(١١)

وَڻجارَنِ وَري، پِرهَہ پَکَهہ چوڙِيا،
اولِيُون، پَسي اَنَ جون، پيڙَمِ ڳچ ڳرِي،
وِينديَسِ ماءِ مَرِي، سارِي ساموندِينِ کي.

حبوب اڪيئي سمجهيو تہ هي عاشق جيڪو روئي نہ ٿو سو
ﭽو ناهي، تنهن ڪري هن ارادو بدلائي ڇڏيو. آيل هن منهن
اسي ڪيو ۽ موتي ويا.

جيڪي ڪوڙي روئڻ واري عاشق جا ڪاوڙيل هئا سي سچي
ئڻ واري عاشق ڏي موتي آيا. جيڪي سر جا سودا ڪرڻ وارا
هن. اُهي دولت جو سودو نہ ڪندا آهن. چو جو عاشق اهو
ﭽو جيڪي فراق ۾ رئندو آهي، حقيقي محبوب انهن ڳوڙهن
ي موتين جي اهميت ڏئي قبول ڪندا آهن. ڇڻ تہ ڪنهن ڪي
تي اچي پنهنجون جهوليون ڀريندا آهن.

اشق جي سچائي، سچي عاشق جي طلب ڏسي حقيقي محبوب
ون اڪيون بيقرار ٿينديون آهن. انهيءَ ڪري روئڻ واري
اشق لاءِ سوير نڪري هليا. انهيءَ عاشق ڏي ايندا جيڪو
ڪيون ٻوٽيون اندر ڪارونيار ۾ رئندو رهي. انهيءَ جا وڏا ڀاڳ
هن، جي محبوب مليں.

ﻘيقي محبوب وري سچي عاشق لاءِ سوير ئي هليو آهي. جنهن
صور ۾ اچي ميلو ڪندو آهي، انهيءَ ڪي ڏسي مونکي سڪ
ان ڳوڙها ڪري پيا. ماءُ مان انهيءَ حقيقي محبوب جي اکڙين
ي ياد ڪري مري ويندس.

(۱۲)

وَٽِجارَنِ واري، پِرِهہ پڳهہ چوڙيا،
ڪيڙائو ڪارِي، سَنِيوڙا، سيد چئي.

(۱۳)

وَٽِجاري جي ماءُ، وَٽِجارو نہ پَلئين،
آيو ٻارهين ماهِ، پُڻ تو سفرِ سَنبِهي.

(۱۴)

وَٽجارِي ڪانداءُ، مون وَرَ ويٺي گهاريو،
لڳي اتر واءُ، ڍوليو هلڻ جون ڪري.

(۱۵)

جي تون وٽجارو ڪانڌ، تہ مون هَڏ مِ لائون لَڏِيون،
پَرڏيهہ مٿي سانگُ، آتِڻي پهرَ جنهِن ڪَيو.

(۱٦)

پَرڏيهہ پَوريائون، سامُوندِيَن سِڙَهہ سَنباهِيا،
ماءُ تَنُ مارِيائون، پاڻا وِجهي گوندَرِئين.

حقيقي محبوب سچي عاشق سان سر جو سودو ڪرڻ لاءِ نڪتا آهن، سيد چئي ٿو تہ هو روئڻ مان پرڪيندا آهن ۽ ان لاءِ سنبرندا آهن.

صفاتي محبوب تو وٽ حقيقي محبوب اچي ملي ٿو تہ تون هن ڪي انهيءَ فطرت ڪان جهلِ، جيئن ڪيتري عرصي ڪانپوءِ اچي ٿو ۽ اچڻ سان پوئتي موٽڻ هن جو لازمي ٿي ٿو پوي.

حقيقي محبوب ڪي مان پنهنجو ڪانڌ سمجهي ويٺي گهاريو، جڏهن ڪنهن عاشق جو روئڻ ٻڌائين تہ مونکان هليو ويو.

مونکي جي اها خبر هجي تہ تون منهنجو پيار خريد ڪري هليو ويندين تہ مان شادي نہ ڪريان ها. ڇو جو تنهن جو انئي پهر پرڏيهہ وڃڻ جو ارادو آهي.

حقيقي محبوبَ مون ڪي مجازي محبوبَ جو تصور ڪندي ڏسي پنهنجي ڏيهہ تيار ٿي هليو ويو. تنهنڪري مان روئي پنهنجو حال تَنُ ماري ڇڏيو.

(١٧)

ڏِٺي ڏيارِي، سامُوندِيَنِ سِڙَهه سنباهِيا،
وِجهيو وَرَ وَنجَهه کي، روئي وَڻِجاري،
مارِينديءَ ماري، پرهه سُورَ پِرِيَنِ جا.

(١٨)

ڏِٺي ڏيارِي، سامُوندِيَنِ سِڙَهه سنباهِيا،
اَنَ کي مُندَ اَترَ جي، اوچتو آئِي،
وَڻجارِنَ وائي، آهي پَرِيئين پارَ جِي.

حقيقي محبوب جي موٽڻ جي مند ڏسي مجازي محبوب جو تصور ڪٽي تيار ٿيا تہ مون روئي اکيون ڀوٽي صفاتي محبوب جو تصور ڪيو، پر پوءِ اهو محبوب جو سور توکي صبوح جو ماريندو.

حقيقي محبوب جي موٽڻ جي مند ڏسي، عاشق مجاز جو تصور ڪٽي تيار ٿيا. ڪنهن عاشق جي روئڻ جي مند بہ اوچتو اچي وئي. محبوب کي سدائين روئڻ واري عاشق ڏي هن پار وڃڻ جي تياري هوندي آهي. تنهن ڪري اوڏانهن هليا ويا.

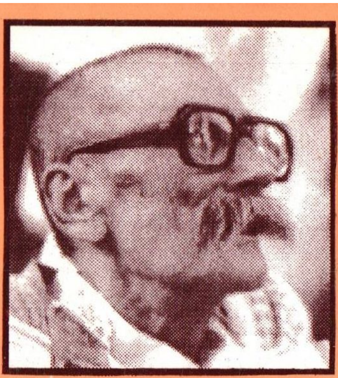

ڏيٺ

فقير يار محمد پيرزادو، غريب خاندان جو روشن ڏيئو، ڳوٺ فيڊر ضلعي لاڙڪاڻو (هاڻوڪو نوابشاهه) ۾ ۱۹۲۷ع ۾ جنم ورتو. پر جوانيءَ موهين جي دڙو لڳ ڳوٺ حاجي لال بخش شيخ، (ٻلهڙيجي) ۾ گذاريو.

تعليم سنڌي ڇهه درجا پاس ڪري ۱۹۴۲ع ۾ معلم ٿيو. ۱۹۴۸ع ۾ فائنل پاس ڪيائين پر ڪيس ماستريءَ ۾ نه رکيو ويو. ۱۹۵۲ع ۾ ڪيس داروغي جهڙي دل خوش ڪندڙ نوڪري ملي. ان نوڪريءَ سانگي درياهه ڪپ ۽ واهڙن جا وڏا سير ڪيائين. ماڻهن سان ميل ملاقاتون، ڪچهريون، ۽ انهن جي خيالن مان حاصلات ڪيائين. پر اها نوڪري به ڪيس راس نه آئي ته گهرو ڪم ڪار ۾ لڳي ويو. ان دوران عشق سنڌس در پيهي آيو ته سندس دنيا ئي مٽجي وئي. پوءِ جيڪي راز عيان ٿيس، انهن جي اپٽار هن شاهه لطيف جي بيتن جي شرح لکندي ڪئي. ڪيس صحت وڌيڪ مهلت نه ڏني جو هي ڪتاب به ڏسي نه سگهيو ۽ پاڻ ۲۳ جولاءِ ۱۹۹۸ع تي هن جهان کي ترڪ ڪيائين.

جيسِينِ هُئي جِيئري، وِرچِي نَہ ويٺي،
وَچِي پُونءِ پيٺي، سارِيندي کَي سَڄڻِين.

— ستار

شاهه جي شرح (فقيرائي انداز ۾) شارح- فقير يار محمد پيرزادو 9 سنڌ ادبي اڪيڊمي ڪراچي